

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**OKUL DIŞI EĞİTİM BAĞLAMINDA SOSYAL BİLGİLER DERS
KİTAPLARINDA YER ALAN ETKİNLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Selin CEYLAN

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Recep KÜREKLİ

NEVŞEHİR

Temmuz, 2021

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Selin CEYLAN

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Okul Dışı Eğitim Bağlamında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Değerlendirilmesi” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Selin CEYLAN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Recep KÜREKLİ

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Ali MEYDAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üyesi Recep KÜREKLİ danışmanlığında Selin CEYLAN tarafından hazırlanan “Okul Dışı Eğitim Bağlamında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Değerlendirilmesi” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih:

JÜRİ İMZA

Danışman Dr. Öğretim Üyesi Recep KÜREKLİ .....

Üye: Prof. Dr. Abdulkadir UZUNÖZ .....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Meral METİN GÖKSU .....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun ...../..... /2021 tarih ve .....
sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

...../...../ 2021 .....

ÖNSÖZ

Bu çalışma Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitimi hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmak ve mevcut müfredatta bulunan ders kitaplarının bu alana uygunluğunu tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu tezin oluşturulmasında araştırmacı tarafından katılımcı olan öğretmenlere ‘Öğretmen Görüşme Formu’ hazırlanmış olup, müfredatta bulunan ders kitapları incelenmiş ve ortaya çıkan sonuçlar tezde ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Araştırma sürecinde ortaya çıkan verileri desteklemek amacıyla elde edilen nitel bulgulara geniş ölçüde yer verilmiştir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında, ilerlemesinde ve sonuca ulaşmasında yardımını esirgemeyip, yanımda olan herkese teşekkür ediyorum. Lisansüstü eğitimimi tamamladığım ve gerek ders döneminde gerekse tez döneminde bilgi birikiminden yararlandığım, Nevşehir Hacı Beştaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim dalında görev yapan bütün hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum. Lisansüstü eğitimim boyunca benden desteğini esirgemeyen, yolumu aydınlatan ve beni her zaman motive eden değerli danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Recep Kürekli’ ye çok teşekkür ediyorum. Çalışma sürecim boyunca bana her zaman yardımcı olan, gerekli motivasyonu ve desteği ile her zaman yanımda olan değerli hocam Araştırma Görevlisi Pınar Tağrıku’na; eğitim hayatım süresince beni hem maddi hem de manevi olarak destekleyen sevgili annem Neşe Ceylan ve sevgili babam Hamit Ceylan ‘ a; canım kardeşlerim Emre ve Eren Ceylan’ a; tezimi genel olarak inceleyip yazım kurallarını düzenleyen Türkçe öğretmeni değerli teyzem Nuriye Öztürk’e; beni güzel sözleriyle motive edip, devam etmem için güç veren değerli teyzem Nermin Öztürk Çoban’a; benden dualarını eksik etmeyen ve her zaman bana güç veren bir tanecik anneannem Hatice Öztürk’ e teşekkürlerimi sunarım.

Aynı zamanda bu çalışma verilerini elde etmem için benimle görüşme yapan bütün öğretmenlerime yürekten teşekkür ediyorum.

Selin CEYLAN

OKUL DIŞI EĞİTİM BAĞLAMINDA SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA YER ALAN ETKİNLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Selin CEYLAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler
Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Temmuz 2021

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Recep KÜREKLİ

ÖZET

Bu çalışmada hedeflenen amaç Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki etkinliklerin okul dışı eğitime uygunluk durumunun değerlendirilmesi ve buna ilişkin öğretmen görüşlerini alarak analiz edilmesini sağlamaktır. Bu amaçla çalışma grubunu 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılı içerisinde Milli Eğitim Bakanlığı' na bağlı ortaokullarda değişen tarihlerde Sosyal Bilgiler dersi öğretmenler ile yapılan görüşmeler ve 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılını kapsayan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının içerik yönünden incelenmesi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla 'Öğretmen Görüşme Formu' kullanılmış olup aynı zamanda doküman inceleme yöntemine başvurulmuştur. Veri toplama süreci içerisinde konu ile ilgili literatür incelemesini, uzman kişiler tarafından oluşturulan makalelerin ve 'Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri' adlı kitaptan esinlenerek oluşturulan 'Öğretmen Görüşme Formu' nun yeterli olduğu varsayılmıştır. Buna ek olarak çalışma gurubunu oluşturan Sosyal Bilgiler dersi öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda; Sosyal Bilgiler dersi öğretmenleri ders kitaplarının ve müfredatın okul dışı eğitimi bağlamında yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Yapılan ders kitapları incelemesi sonucunda ise kitaplarda sınıf dışı eğitimi alanına yönelik çeşitli etkinliklere yer verildiği ancak bir yaptırım söz konusu olmadığı için bu etkinliklerin sadece söylenip geçilerek göz ardı edildiği kanısı ortaya çıkmaktadır. Araştırma sonucunda bir grup öğretmen ders kitaplarının okul dışı eğitimi noktasında yeterli görürken, bir grup öğretmen ise yetersiz gördüğünü belirtmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Eğitim, Okul Dışı Eğitim, Ders Kitapları.

**EVALUATION OF ACTIVITIES SOCIAL STUDIES COURSE BOOKS IN THE
CONTEXT OF OUT – OF- SCHOOL TEACHING**

Selin CEYLAN

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences, Department
of Social Studies Education, Master, July 2021**

Consultant: Asst. Prof. Recep KÜREKLİ

ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate the eligibility of activities in Social Studies textbooks for out – of – class education and to analyze them by taking teacher opinions. For this purpose, the working group consists of interviews with social studies teachers on different dates in secondary schools affiliated with the Ministry of National Education in the 2019 – 2020 academic year and the content review of Social Studies textbooks covering the 2020-2021 academic year. In the research, "Teacher's Opinion Form" was used to collect data and document review analysis was also used. During the data collection process, it was assumed that the literature review on the subject, the articles created by experts and the "Teacher Interview Form" inspired by the book 'Qualitative Research Methods In Social Sciences' were sufficient. In addition, interviews were held with the teachers of the Social Studies course that constituted the working group. In line with the findings of the study; Social Studies teachers stated that textbooks and curriculum were inadequate in the context of out – of- class education. As a result of the textbooks review, it is believed that various activities aimed at the field of extra- classroom education are included in the books, but these activities are ignored only by saying and passing them because there is no sanction.

As a result of the research, a group of teachers deemed the textbooks sufficient for out – of- class education, while a group of teachers stated that they considered them inadequate.

Key Words: Social Studies, Education, Out-of-School Education, Textbooks.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	iv
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	v
KABUL VE ONAY SAYFASI	vi
ÖNSÖZ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	x
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	2
1.3. Alt Problemler	3
1.3.1. Ders Kitapları Noktasında Alt Problemler	3
1.3.2. Öğretmen Görüşleri Noktasında Alt Problemler	3
1.4. Araştırmanın Önemi	3
1.5. Varsayımlar	4
1.6. Sınırlılıklar.....	4
1.7. Tanımlar	5

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ BULGULAR

2.1. Eğitimin Tanımı	6
2.2 Okul Dışı Eğitimin Tanımı.....	10
2.3. Okul Dışı Eğitimin Amacı ve Kapsamı.....	11
2.4. Okul Dışı Eğitimin Tarihsel Gelişimi.....	13
2.5. Okul Dışı Eğitimin Felsefi Boyutu.....	16

2.6. Okul Dışı Eğitim Uygulamalarının Dünya'daki Gelişimi.....	17
2.7. Okul Dışı Eğitimi Uygulamalarının Türkiye'deki Gelişimi.....	18

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	21
3.2. Çalışma Grubu.....	22
3.3. Veri Toplama Aracı.....	24
3.4. Verilerin Toplanması ve Analiz	25

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Ders Kitaplarının İncelenmesi.....	27
4.1.1. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemesi.....	29
4.2.1. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemesi.....	35
4.3.1. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemesi.....	40
4.4. Öğretmen Görüşmelerinin İncelenmesi.....	44
4.4.1. Öğretmenlerin Okul Dışı Eğitimi Yorumlama Biçimleri	45
4.4.2. Öğretmenlerin Okul Dışı Eğitim İle İlgili Hizmet İçi Eğitim Alma Durumları.....	47
4.4.3. Okul Dışı Eğitimin Öğretim Programlarında Yer Alma Durumu	50
4.4.4. Okul Dışı Eğitime Uygunluğu Bakımından Müfredattaki Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi	52
4.4.5. Öğrencilere Konu Aktarımı Bakımından Ders Kitaplarının Yeterliliğine İlişkin Görüşler	56
4.4.6. Okul Dışı Eğitimin Konuları Aktarmada Kullanılma Durumlarına İlişkin Görüşler	61
4.4.7. Öğrenme Sürecine Katkısı Bakımından Okul İçi ve Okul Dışı Öğrenmelerin Öğretmen Görüşlerine Göre Karşılaştırılması.....	64
4.4.8. Programdaki Okul Dışı Etkinliklerinin Değerlendirilmesi.....	68

4.4.9. Alternatif Okul Dışı Etkinlik Örnekleri	70
4.4.10. Okul Dışı Etkinliklerini Gerçekleştirmek Noktasında Öğretmen Yeterlilikleri.....	74

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIşMA, ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma	78
5.2. Öneriler.....	83
5.2.1. Yapılacak Çalışmalara İlişkin Öneriler.....	84
KAYNAKÇA	86
EKLER.....	93
ÖZ GEÇMİŞ.....	131

GİRİŞ

BÖLÜM I

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın varsayımları, araştırmanın sınırlılıkları ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Sosyal Bilgiler dersi, Hayat Bilgisi adı altında hayatımıza girip, Sosyal Bilgiler başlığı altında değişikliğe uğrayarak 4., 5., 6., 7. Sınıf seviyelerinde okutulan bir derstir. Sosyal Bilgiler dersi; Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık Bilgisi gibi çeşitli üniteleri içinde barındırmaktadır. Bu üniteler birbirini bütünleyici ve tamamlayıcı şekilde ilerlemekte, öğrencilerin geçmiş bilgileri ile yeni öğrendikleri bilgileri pekiştirmektedir (Meydan, 2005). Eğitimin insanlar için başlangıç noktası yani ilk başladığı yer ailedir. Ailelerin yönlendirmesiyle kişinin nasıl bir insan olacağına temelleri atılır. Kişiler ailelerinin benimsediği görüşleri benimser, onların sundukları olanaklar doğrultusunda kendilerini geliştirirler. Bu süreçlerin devamında okul, gelişim sürecine dahil olur ve çevrenin etkisiyle artık aile dışında başka insanlarla yani çevreyle sosyalleşmeye başlanır. Aslında okul, ailelerin kişilere temellerini kazandırdığı davranışlarımızın evrilmesi ve şekillenmesi için ikinci önemli duraktır. Eğitim ailede başlayıp, okul süreciyle devam eden bir bütündür. Nasıl bir insan olunacağı, düşüncelerin nasıl şekilleneceği, olaylar karşısında takınan tutum ve davranışlar, okul yaşantıları ve aile alışkanlıkları ile beraber şekillenecektir.

Sosyal Bilgiler dersinin önemi aslında bu noktada ortaya çıkmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin amacı; öğrencilerin, duyarlı, sorumluluk sahibi, çevresiyle uyumlu bir birey olabilmesi, etkin bir vatandaş olarak hayata katılabilmesini sağlamaktır. Bireyin çevresine karşı duyarlı olması, sorumluluklarını yerine getirebilmesi, iyi bir vatandaş olması, karşılaştığı problemlere karşı akıl ve mantık çerçevesinde çözümler ortaya koyabilmesi noktasında Sosyal Bilgiler dersinin önemi büyüktür.

Okul dışı eğitim; teorik olarak bilinen ancak uygulama noktasında bir takım sorunlarla karşılaşılan bir eğitim sistemidir. Uygulama noktasında;hem prosedür engelleri, hem öğrenci mevcutlarının kalabalık olması, hem de güvenlik açıkları olması sebepleriyle bu eğitim sisteminin birtakım dezavantajları mevcuttur. Bu unsurlardan dolayı okul yöneticileri ve öğrenci velilerinin yanı sıra öğretmenler tarafından da önyargılı bakılmaktadır.

Ancak yapılan araştırma verileri incelendiğinde, okul dışı eğitimin olumlu yanlarının olduğu ortaya çıkmıştır. Okul dışı eğitimi alanında çeşitli araştırmalar yürüten bilim insanları sayısı oldukça fazladır ve bu bilim insanların ortak görüşleri; bu eğitim sürecinin öğrencilerin akademik başarılarının yanı sıra, bilişsel, duyuşsal ve sosyal alanda öğrencilerin daha iyi bir seviyeye gelmelerinde etkili olduğu konusunda ortak bir görüş belirtmektedirler. Okul dışı eğitime tabir caizse öcü gibi bakmak yerine bu konudaki önyargıyı kırıp, bu kavrama olumlu bir bakış ačíısıyla yaklaşıp derslerden alınacak verimi arttırmak mümkündür.

Okul dışı eğitimin saha alanı okul dışında yer alan alanlardır. Hayvanat bahçesi, parklar, pazar yerleri gibi çeşitli yerleri bu alanlara örnek olarak gösterebiliriz. Bu eğitim sisteminde öğrenciler deneyerek, yanılarak, bir şeyleri yaparak ya da yapamayarak kendi bilgi ve becerilerini ölçmekte aynı zamanda akran gruplarıyla etkileşim sağlamaktadır.

Okul dışı eğitiminin uygulandığında olumlu sonuçlarının olduğundan bahsetmiştik. Burada asıl önemli nokta; ‘‘Ders kitaplarında okul dışı eğitime ve okul dışı eğitime yönlendiren etkinliklere yer veriliyor mu ? Yer veriliyorsa ne oranda, ne kadar yer veriliyor ?’’ sorularının cevabını bulmaktır. Bu soruların cevaplarına ulaşmak için de en uygun yöntem doküman incelemesidir. Bu yöntem sayesinde okul dışı eğitimin ders kitaplarındaki yeri doğrultusunda nesnel ve profesyonel bir araştırma yapılması mümkün olacaktır.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmada ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitaplarının okul dışı eğitim bağlamında etkinliklere yer verilip verilmediğinin araştırılması hedeflenmiştir.

1.3. Alt Problemler

1.3.1. Ders Kitapları Noktasında Alt Problemler

1. Ders kitaplarında konulara göre şekillenmiş olan etkinlikler öğrencileri okul dışı etkinliklerine yönlendiriyor mu ?
2. Ders kitaplarında konulara göre şekillenmiş olan etkinliklerin niteliği nedir ?
3. Okul dışı eğitime uygun nitelikteki kazanımlar nelerdir ?
4. Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitimini tanımlama biçimleri nelerdir ?

1.3.2. Öğretmen Görüşleri Noktasında Alt Problemler

1. Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin ders kitaplarını beceriler, değerler ve kazanımlar noktasında değerlendirmeleri nelerdir ?
2. Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitimi bağlamında karşılaştıkları zorluklar nelerdir ?
3. Okul dışı eğitime ders programlarında yer verilme durumu nedir ?
4. Öğretmenlerin gözünden okul dışı eğitimin ve okul içi eğitimin öğrenim süreçlerine katkısı bakımından değerlendirilmesi nasıldır ?

1.4. Araştırmanın Önemi

Yapılan araştırmaların sonuçlarına bakıldığında güncel eğilim eğitimde okul dışı eğitime yer verilmesi doğrultusundadır. Alanı, araştırılacak konu alternatifleri ve sonuçları göz önüne alındığında bu eğitim sistemi birçok oranda araştırma yapılmasına olanak sunmuştur. Okul dışı eğitimi alanında yapılan araştırmaların konu başlıkları incelendiğinde; okul dışı eğitimin tarihsel gelişimi, okul dışı eğitim sisteminin branşlar noktasında akademik başarısına olan etkisi, okul yöneticilerinin bu alan hakkındaki tutumları gibi çeşitli başlıklar altında toplandığı görülmektedir. Eğitim, öğrencilerin sadece akademik hayatına değil, onların bilişsel, duyuşsal, sosyal ve psikomotor alanlarına da etki eden bir olgudur. Bu durumda okul dışı eğitimin önemi ortaya

çıkılmaktadır. Bu noktada, öğrencileri tek bir alanda değil de birçok alanda aktif bir birey haline gelmesini sağlayan Sosyal Bilgiler dersi uygun bir çalışma ortamı sunmuştur. Yapılan bu çalışmada; okul dışı eğitimin eğitimde daha etkili olabilmesi adına, Türkiye’deki Sosyal Bilgiler öğretim programlarını incelemek ve günümüzde okul dışı eğitimin geldiği nokta ile bağlantısını kurmak aynı zamanda ders kitaplarının okul dışı eğitime uygun olup olmadığını incelemek amaçlanmıştır.

1.5. Varsayımlar

Bu araştırmanın oluşturulmasında, verilerin toplanma sürecinde ve toplanan bu verilerin analiz edilmesinde aşağıdaki varsayımlardan yola çıkılmıştır :

1. Araştırma sürecine katılan katılımcıların veri toplama aracı olarak kullanılan formda kendilerine sorulan soruları nesnel bir bakış açısı ve öğretmenlik mesleğinin getirdiği tecrübelerle dayanarak profesyonel bir şekilde, kendi görüşleri doğrultusunda cevapladıkları varsayılmıştır.
2. İncelenen ders kitaplarının objektif bir şekilde herhangi bir öznel değerlendirmeye yer verilmeden değerlendirildiği varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu çalışmada ders kitaplarındaki etkinliklerin değerlendirilmesi konusu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu çalışmada ders kitaplarındaki okul dışı eğitime yönelik etkinliklerin değerlendirilmesinin yanı sıra, ortaokul Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin okul dışı eğitimi ve bu eğitimin uygulanması noktasında benimsedikleri fikirlere yer verilmiştir. Bu çalışma, hem ders kitaplarından toplanan verilerin hem de ortaokul Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda bir bütün oluşturmak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu, Samsun ilinde bulunan, Canik, Atakum, İlkadım ilçelerinde seçilen okullarda ortaokul Sosyal Bilgiler öğretmeni olan 20 öğretmeni kapsamaktadır.

Böyle bir sınırlamanın nedeni; araştırmayı yapacak araştırmacının Samsun ilinde yaşıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca araştırmaya katılmak gönüllülük esasına dayandığından dolayı, katılmak istemeyen öğretmenlere bir zorunluluk dayatılmamıştır. Bu çalışmayı kapsayan ders kitabı incelemesi kapsamında 2020 – 2021 öğretim yılı Sosyal Bilgiler ders kitapları esas alınmıştır. Bu sınırlamalar ile araştırma sürecinde ortaya çıkabilecek olası sorunlar en az seviyeye indirilmeye çalışılmıştır.

1.7. Tanımlar

Eğitim: Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine, okul içinde veya dışında doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye etme (Güncel Türkçe Sözlük, 2014).

Okul Dışı Eğitim: Mekan olarak okul bahçesinde, okul civarında veya okulun dışında yapılan eğitimidir (Ford, 1986). Aynı zamanda pazar ortamı, botanik parklar, müze ortamı gibi çeşitli alanlar okul dışına örnek verilebilir.

Ders Kitabı: Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarının haftalık ders çizelgelerinde yer alan derslerin öğretim programlarına göre hazırlanmış, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından inceleme ve değerlendirme işlemleri tamamlanarak okutulması uygun bulunmuş kitaplara verilen genel isimdir (<https://ttkb.meb.gov.tr>).

Sosyal Bilgiler: Tarih, Coğrafya, Psikoloji, Sosyoloji, Siyaset Bilimi gibi Sosyal Bilim disiplinlerinin üretmiş olduğu bilgilerden yararlanan bir yapıdır. Birçok bilimin bir araya gelmesi ve birbiriyle ahenkli bir bütün oluşturup, birbirini tamamlayıcı bir alandır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ BULGULAR

2.1. Eğitimin Tanımı

Eğitim, kişilerin içinde buldukları yaşamları ve yaşam süreçleri boyunca edindikleri tecrübeler sonucunda ortaya çıkan bilgi ve becerilerin toplamıdır (Dewey, 1938).

Eğitimin öncelikli amaçları arasında; bireylerin akademik anlamda başarılı, kendi ayakları üzerinde durabilen, topluma karşı saygılı ve duyarlı bireyler yetiştirmektir. Bu bilinçle yetişen bireyler kendi çıkarlarının yanı sıra bütünün de çıkarlarını göz önünde bulunduracak ve böylelikle toplumsal bir değişimin gerçekleşmesi sağlanacaktır (Roth, 1992).

Eğitim süreci; bireyleri sadece akademik yönden değil, onların yeteneklerini keşfetmesi, becerilerini fark edip geliştirebilmesi, ilerideki yaşantılarında etkili olacak tutum ve davranışlarının temellerinin atılmasında oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Akar ve Nayir, 2015).

Eğitim aslında sanıldığı gibi okulda başlamamaktadır. Eğitimin ilk başladığı yer içine doğulan ailedir. İçinde bulunulan aile ortamı kişilerin ileride oluşturacağı karakteri, davranışları, benimseyeceği görüşler vb. gibi özellikleri kazanacağı ilk ortam aile ortamıdır. Yani aslında insanlar, okul çağına geldiğinde eğitim hayatı boyunca etkili olacak birtakım alanlarda çeşitli temelleri almış bir şekilde okul hayatına başlamaktadırlar. Okul ile birlikte eğitim hayatına çevrenin de eklenmesiyle artık tam anlamıyla bir sosyalleşme söz konusu olmaktadır. Okul öğrenciler için ikinci ev olarak nitelendirilebilir. Öğrenciler, ailelerinden geri kalan zamanlarda vakitlerini bu alanda geçirirler ve bu nedenle okullar, öğrencilerin akademik başarılarının yanı sıra buna ek

olarak; bilişsel, duyuşsal, kişisel ve psikomotor yeteneklerinin geliştirilmesi beklenen bir kurum olarak varlığını sürdürmektedir.

Okulun varlığını yaşamdan ayrı düşünmek imkansızdır. Okul aslında yaşamla birlikte bir bütünlük teşkil etmektedir. Derslerde verilmek istenen içeriğin öğrencilerin günlük hayatında pratiğe dökülebileceği ve onu pekiştirebileceği nitelikte olması gerekmektedir. Ek olarak bu içeriklerin öğrencilerin dikkatini üzerinde yoğunlaştıracağı ilgi çekicilikte ve her anlamda onların seviyelerine uygun olması önemli bir detaydır (Dewey, 1996).

İnsan davranışlarının oluşmasında ailenin yanı sıra birden fazla unsur etkili olduğu gibi çevrenin de etkisi yadsınmaz. Çevrenin kişiden beklenildiği gibi davranmasını istemesi kişinin davranışlarının şekillenmesini hem etkiler hem de bir oranda kişiyi kısıtlamaktadır. Davranışları bir kalıba sığdırılmış olan birey, özgür bir davranış sergileyemez ve bu durumda aslında kendi davranış şekillerini baskılayarak, toplumun istediği davranış şekillerini uygular. Bu durum kişinin ilerleyen hayatında karakteri konusunda birtakım handikapların ortaya çıkmasına ve kişinin kendisini bulamamasına neden olabilir.

Bireylerin öğrenme süreçleri bireysel farklılıklardan dolayı değişiklik göstermektedir. Eğitim sistemi bu bireysel farklılıkları bir bütün olarak kabul ederek, eğitim süreci içinde harmanlayarak öğrenmenin gerçekleşmesini hedefler. Eğitim süreçleri incelendiğinde, öğrencilere o dersten kazanılacak olan bilgi ve becerilerin belirli bir program dahilinde, düzenli, sistematik, ders hakimiyetinin öğretmenin kontrolünde olduğu eğitim sistemine formal eğitim; öğrencilerin sınıf dışına çıkarak, çevre ve doğayla iç içe olduğu hayatın kendi akışı içerisinde öğrenmenin gerçekleştiği eğitim sistemi informal eğitim sistemi olarak adlandırılmaktadır. Bu bakımdan öğrencilerin okul içinde ve belirlenen sürelerde gerçekleşen eğitimlerine formal, buna karşılık okul dışında herhangi bir alanda günlük zaman diliminde gerçekleşen öğrenme türüne de informal öğrenme adı verilmektedir (Şen ve diğ., 2011).

Eğitim, geçmişten günümüze kadar geçen sürede toplumların benimsemiş oldukları kültür, medeniyet ve tarih izlerini gelecek nesillere aktarılmasında etkili rol oynamış bir unsurdur. Bu aktifliğini hala günümüzde de devam ettirmektedir. İnsanların geçmiş tarihlerden günümüze dek uzanan süreçte birbirleriyle olan etkileşimini çevre

faktörü sağlamıştır. Çevre faktörü eğitimin devreye girmesiyle aslında insan yaşamının mihenk taşı haline gelmiştir. Çevre informal eğitim sisteminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Çünkü öğrenciler formal eğitimle ortaya çıkaramadıkları yetenek ve becerilerini informal eğitim vasıtasıyla açığa çıkarmaktadırlar. Ve bu durumun öğrenme üzerinde oldukça etkili olduğu yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Çevre bir nevi bireyin kendini anlatma, kendini bulma şeklini ifade etmektedir (Laçın Şimşek, 2011).

Bireylerin bilişsel, duyuşsal, psikomotor becerilerinin keşfedilmesi ve bu becerilerinin geliştirilmesi noktasında informal eğitim kapsamında yapılan etkinliklerin katkıları yadsınamaz derecededir. Bu etkinlikler öğrencilerin kendi düzeylerini görmelerini ve aslında içlerinde var olan yeteneklerini keşfedebilmeleri için ön ayak oluşturmaktadır. Kendi sınırlarını gören öğrenciler akademik olarak gelişmelerinin yanında bilişsel, duyuşsal gibi çeşitli alanlarda da gelişmelerine tanıklık etmektedir (Lakin, 2006).

Okul dışı öğrenme ortamlarına örnek verecek olursak; okul bahçesi de bu alanlara dahil olmak üzere; müzeler, doğa parkları, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri, pazar yerleri, oyun sahaları, sivil toplum kuruluşları gibi alanlar okul dışı eğitimin yapılmasına uygun alanlar olarak örnek gösterebiliriz ki bu örneklerin sayısı artırılabilir. Bu alanlarda öğrenciler, hem kendi enerjilerini atabilirler hem ders işleyebilir hem de grup etkileşimi sağlayabilirler (Tağrikulu ve Yılmaz, 2019).

Öğrenciler, okul dışı eğitim noktasında etkinlikler sayesinde hem bu beceriler açısından gelişmekte hem de kendilerini eksik gördükleri alanda daha ileri seviyeye taşıyabilme noktasında gelişim gösterebilmektedirler. Bu durum öğrencilerin gerek içinde yaşadıkları o andaki hayatlarına gerekse gelecek zamandaki hayatlarına olumlu katkılar sağlayarak onların her anlamda kendini bütünleyen bireyler haline gelmelerini sağlayacaktır. Bu noktada bu gelişim alanlarının uygun bir şekilde hayata geçirilmesi hususunda okul yönetiminin ve yöneticilerinin de bu eğitimlere olan bakış açıları oldukça önem arz etmektedir. Bakıldığı zaman okul dışı eğitim prosedürlerinde birtakım katı şartların olduğunu görmekteyiz. Aynı zamanda bu prosedürlerin yanı sıra okul yöneticilerinin de okul dışı eğitim faaliyetlerine karşı önyargılı oldukları gözlemlenmektedir.

Bu önyargı sebepleri arasında; güvenlik sorunları ve açıkları, sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından dolayı hakimiyet kurma sisteminin zorlaşması, öğrenci velilerinin verecekleri tepkilerden çekinmek gibi çeşitli sebepler sıralayabiliriz. Okul dışı eğitim öğrencilere yaparak, deneyerek, yanılarak, keşfederek öğrenme olanakları sunmaktadır. Aslında öğrencilerde belirli bir potansiyel seviyesi var ancak önemli olan onlardaki bu potansiyeli ortaya çıkacak olanaklar sağlamak ve kendi içlerinde olan güçleri görmelerini sağlamaktır. İnfomal eğitim sayesinde elde edilen deneyimler öğrencilerin hayatlarına uzun yıllar etki etmektedir.

Falk ve Dierking (1997) yaptığı araştırmada, ilköğretim öğrencileri, yapmış oldukları gezinin anılarını hafızalarında uzun süre taşıdıklarını ve orada keşfettikleri bilgileri üzerinden yıllar geçmesine rağmen hala hatırladıklarını belirtmişlerdir. İnsanın kendi çabasıyla, kendi emeğiyle öğrendiği, yaptığı her şey zamana direnir. Okunup geçilen, işaretlenip bir sonraki seçeneğe geçilen satırlar gibi kelebek etkisi yaratmaz. Bizimle yıllara meydan okuyarak, yaşadığımız süre zarfında hayatımızda yeri geldiğinde bahsedilecek bir anı olarak kalır. Diğer öğrenme şekillerine oranla kalıcılığının daha fazla olduğunu da belirtmek gerekir. Bu tarz etkinlikler öğrencilerin öğrenme isteklerinin artmasına, bilgiyi elde edebilmeleri için daha istekli hale gelmelerine neden olur. Bunun sonucunda o dersten alınan verim artar ve bilgilerin daha kalıcı olmasını sağlar.

Okul iklimi, okul çalışanlarının okula ilişkin düşüncelerini yansıtır. Tüm paydaşlarının tutum ve davranışlarını etkiler. Örgüt iklimi örgütteki formal ve informal ilişkilerden iş görenlerin kişiliklerinden, liderlik davranışlarından etkilenir (Hoy ve vd., 1991). Önceki satırlarda da bahsedildiği gibi okul yönetiminin okul dışı eğitimlere olan tavrı oldukça önemli ve bu çalışmaların yapılması konusunda belirleyici rol oynamaktadır. Olumlu bir yönde olan bir tavır, bu etkinliklerin layıkıyla yapılmasını ve hedef öğrenmelere ulaşılmasını sağlarken, olumsuz bir tutumun hem öğretmen hem de öğrenci üzerinde birtakım olumsuzluklara neden olacaktır. Bundan sebeptir ki infomal eğitimlerin gerçekleştirilmesi noktasında okul yönetimine büyük sorumluluklar ve görevler düşmektedir.

2.2 Okul Dışı Eğitimin Tanımı

Okul dışı eğitim, okul dışında herhangi bir yerin eğitim alanı olarak kullanılmasıdır. Bu eğitim alanı, okul bahçesi olabileceği gibi aynı zamanda; çocuk parkı, pazar yerleri, hayvanat bahçeleri, botanik parklar da okul dışı eğitim alanı olarak kullanılabilir. Buradaki temel nokta; dersin kazanım ve içeriğine uygun olarak, ortamın düzenlenmesi ve bu kazanımların öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilmesidir. Bu nedenle bu eğitim sisteminde belirlenen amaçlara ulaşıldığı ve öğrenme mekanının okul kuralları ölçütlerine uygun olması durumunda bu eğitim sistemi uygulama alanı bulabilir (Ford, 1986).

MEB'in okullarda uygulamaya koyduğu yapılandırmacılık eğitim anlayışı; öğrencilerin aktif rol aldığı, dersin seyrinin öğrenciye göre şekillendiği ve öğrencilerin hazır bulunuşluk durumları ile bilgi ve becerilerinin yanı sıra ilgi alanlarının da ön planda tutulduğu bir eğitim programı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşımda temel olarak aktarılabilecek olan kazanımların kalıcılığını sağlamak ve öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, psikomotor becerilerinin gelişimin üst düzeyde çıkarmaktır. Bu yönleriyle birlikte okul dışı eğitim ve yapılandırmacılık yaklaşımı birbiriyle bir bütün halindedir (Çobanoğlu ve Yazıcı, 2017).

Okul dışı eğitim, okul içerisinde uygulanması zor olan etkinliklerin, kazanım ve öğretim programlarına uygun olacak şekilde, okul dışında çeşitli alanlarda gerçekleştirilen eğitim sistemidir. Okul dışı eğitim sadece açık havada işlenen bir dersten ibaret değildir. Bilim ve teknoloji fuarlarına yapılacak çeşitli geziler, botanik park ziyaretleri, çeşitli öğrenme yerlerine yapılacak saha çalışmaları okul dışı eğitim noktasında örnekler oluşturabilir. (Payne, 1985).

Okul dışı eğitim; okul dışında yer alan ortamlarda, ders öğretmeni ve uzman öğretmen rehberliğinde gerçekleşen bir eğitim sistemidir. Günlük hayatı, okul hayatına dahil ederek gerçekleşen bir sistem olarak tanımlanabilir. Öğrencilerin; 'Neyi, nasıl ve ne şekilde?' öğrendikleri şeklinde çeşitli sorulara yanıt arayan bir sistemdir (Lakin, 2006; Leary, 1996; Stocklmayer ve Gilbert, 2003).

Okul dışı eğitim; öğrencilerin, konulara ilişkin etkinlikleri yaparak, deneme – yanılma yoluyla, kendi çabaları ile sonuca ulaşmalarının hedeflendiği bir eğitim sistemidir. Bu

eğitim alanında öğrencilerin gönüllülüğü esastır ve dışarıdan herhangi bir müdahale yoktur (Dewey, 1938).

Okul dışı eğitim; bilişsel, duyuşsal, analiz, sentez, bilgileri hatırlayıp ortaya çıkarma gibi çeşitli süreçlerin gelişmesine olanak sağlayan bir eğitim sürecidir. Öğrencilerin kendi çabaları ile çeşitli sonuçlara ulaşmalarını sağlar (Braund ve Reiss, 2004).

2.3. Okul Dışı Eğitimin Amacı ve Kapsamı

Okul; kendini, öğretme konusunda yeterli görüp, bu alanda eğitim alan en az bir ğretmen ve öğrencilerin eğitim-ğretim faaliyetlerini gerçekleştirdiği kurumdur (ncl, 2000).

Aynı zamanda okul; öğrenciler için uygun fiziksel şartlara, onları donanımlı bir şekilde yetiştirecek öğretmenlerle birlikte, eğitim hayatlarının başladığı ve belirli bir süre devam ettiği kurumdur (Oktay, 2011).

Bu tanımlardan yola çıkarak okul; öğrencinin eğitim ihtiyaçlarının yanı sıra, sosyal ihtiyaçlarını da karşılayabileceği bir kurumdur. Öğrenciler, okul hayatı ile birlikte sosyalleşmekte ve akran etkileşimine girmektedir. Ancak bu etkileşimlerin gerçekleşme alanı olarak sadece okul sınırları göz önünde bulundurulmamalıdır. Öğrencilerin bir rehber dahilinde, enerjilerini atabildikleri, etkileşim sağlayabildikleri, okul kurallarına uygun çeşitli alanlar vardır. İşte burada okul dışı eğitim ortaya çıkmaktadır. Çünkü eğitim ve öğretimin tek kaynak noktası okul sınırları değil aynı zamanda okul dışı da bu sınırlara dahil edilebilir. Okul dışı eğitime temel oluşturan nokta; planlanan etkinliklerin amacına ulaşıp ulaşmamasıdır. Eğer planlanan bu etkinlikler sonucunda öğrenciler; derse olan ilgilerini kaybetmeden öğrenmeye devam edebiliyorlarsa, aktif bir katılım sağlayabiliyorlarsa ve arkadaşları arasında bir grup dayanışması söz konusuysa okul dışı eğitimin gereken amaçlarını yerine getirdiğinden söz edebilir.

Okul dışı eğitim temelinde, okul binası dışında olan ve okul kurallarının geçerli olduğu mekanların içinde olan bir eğitim sistemi yatmaktadır. Bu eğitimler sürecinde tabi ki de okul plan ve programlarını esas alan ve uygulayan bir sistem söz konusudur (Sami, 1993).

Okul dışı eğitim sanıldığı gibi başı boş, düzensiz, sistemsiz bir eğitim programı değil aksine okul sınırlarının içinde bulunan her kuralın geçerli olduğu ancak öğrencilerin sınıftaki faaliyetlerine oranla daha fazla hareket alanına sahip olduğu derse katılım, bulguların araştırılması ve sonuçlara ulaşılması noktasında daha etkin bir rol oynadığı eğitim sistemidir.

Okul dışı eğitim sisteminin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Okul dışında yer alan kişi, kurum ve çevresel alanları kapsar.
- Okul dışı öğretimde eğitimlerin öğretim programları içerisinde yer alan kazanımlar dikkate alınarak yapılması esastır.
- Okul dışı öğretimin düzenli, sistematik ve öğrencilerin yaşamlarından izler taşıması gereklidir.
- Okul dışı öğretim bireysel farklılıkları göz önünde bulundurduğu için, bireysel deneyimler verilerin elde edilmesinde önemli bir kaynaktır.
- Okul dışı öğretimde klasik öğretmen-öğrenci ilişkisinin yanı sıra, ortamın etkisiyle sosyal bir iletişim söz konudur (Şimşek ve Kaymakçı, 2015).

Okul dışı eğitim; varsayıldığı gibi formal eğitimin düşmanı değildir. Formal eğitim kadar baskıcı, sınırları belirgin bir eğitimden ziyade; plan ve programlama noktasında öğrencilerin durumlarının göz önüne alınıp, uygulama aşamalarının her kısmında öğrenciyi ön planda tutan bir eğitim sistemidir. Yani okul dışı eğitim aslında formal eğitimin düşmanı değil, formal eğitimle beraber eğitim arasındaki bir köprü görevini görmektedir (Salmi, 1993). Bu iki eğitim türü birbirinden çok ayrı gibi gözükse de birbirlerini tamamlamaktadırlar.

Okul dışı öğrenme, sadece o gün anlatılacak bir konunun öğrencilere aktarılması amacını taşımamaktadır. Öğretme amacının yanı sıra, öğrencinin içsel motivasyonunun sağlanması, etkinliklere tam katılımının sağlanması, akran grupları arasında etkileşimin artması, sınıfta gruplaşma varsa, öğrenciler farklı gruplarla iletişime girerek etkileşimin ortaya çıkması gibi çeşitli özellikleri bulunan okul dışı eğitim, çok yönlü ve sonuçları açısından çok çeşitli bir eğitimidir. Bu özellikleri sayesinde öğrencilerin derse olan ilgisinin artması ve öğrenmek istemesi açısından

akademik, deneme-yanılma yoluyla deneyerek sonuca ulaşma ve ‘Yapabiliyorum!’ olgusunu kavramasına yardımcı olması açısından kişisel, arkadaşlarıyla olan etkileşiminin artması ya da daha önce hiç iletişim kurmadığı akranlarıyla iletişim kurmasını sağlaması açısından sosyal alanda öğrencilere katkılar sağlamaktadır.

Okul dışı eğitim; öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önüne alınarak, onların bilgi, beceri, istek ve ihtiyaçları ön planda tutularak, onları sadece akademik anlamda değil aynı zamanda bilişsel, duyuşsal, psikomotor gibi hayatları boyunca gelişim gösterecek olan alanlarda daha iyi bir seviyeye çıkarmayı amaç edinmiştir. İçlerinde olan yetenekler fark etmelerini sağlayıp, bu alanda onlara ilerleyebilme cesareti vermeyi amaç edinmiştir (Binbaşoğlu, 2000).

Okul dışı eğitimi öğrencileri sadece akademik olarak değil, aynı zamanda; sosyal, kişisel,duygusal, bilişsel olarak da desteklemektedir. Öğrencilerin içindeki potansiyelin ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Onları kalıplamış eğitim anlayışından uzaklaştırarak; daha fazla araştırmayı, daha fazla sormayı, daha fazla onların etkin hale gelmesini sağlamaktadır. Bu eğitim sistemiyle yetişen öğrenciler; sosyal, iletişim becerileri gelişmiş, özgüvenleri artmaya başlayıp kendilerine güvenleri gelmiş, ortaya atılan bir düşünceyi kendi potansiyeli doğrultusunda ifade edebilen bireyler olarak yaşamlarına devam etmektedirler.

Çevre; geçmişten günümüze bizi içinde barındıran ve bize nimetlerini sunan bir platformdur. Eğitim alanında da kullanılan ve kullanıldığında alınan verimin yüksek olduğu görülmektedir. Burada önemli olan nokta öğrencinin rahat hareket edebileceği ve yeteneklerini ortaya çıkartabileceği bir ortamın dizayn edilmesidir. Bu durum hem öğrencinin öğrenme sürecini olumlu yönde etkileyecek hem de dersten alınan verimi arttıracaktır (Dündar, 2007/2:221).

2.4. Okul Dışı Eğitimin Tarihsel Gelişimi

Modern eğitim sisteminin kurucuları olarak gösterilen Comenius, Locke, Rousseau, Pestalozzi, Froebel ve Dewey gibi düşünürler aynı zamanda sınıf dışı eğitim

konusunda da çeşitli çalışmalar yaparak bu eğitim sisteminin de önünün açılmasında etkili oldukları düşünülmektedir (Okur- Berberoğlu & Uygun, 2013). Bu düşünürlere göre sınıf dışı eğitim sisteminin temelinde bireylerin süreç içerisinde deneme yanılma yoluyla elde ettikleri tecrübeleri, kendileri yaparak ulaştıkları sonuçlar, eğitim-öğretim alanında önemli unsurları oluşturmaktadır (Kansu, 1939).

Eğitim sistemi sadece kitaplarda yazılanları bire bir öğrenmek, ezberlemek, kalıplaşmış kalıplara dayanarak ilerlemesi şeklinde olmamalıdır. Eğitim alanında hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin tecrübe geçmişlerinden yararlanarak, her iki taraf için de olumlu etkiler bırakmaktadır. Bir konu hakkında sadece anlatılarak ya da slayt sayfaları gösterilerek anlatılan dersin yerine; deneyimleyerek, yaşayarak, bir şeylerin neden olduğu süreçleri öğrencilerin kendi çabalarıyla bulmaları ve o anlara tanıklık etmeleri, öğrencilerin hem derse olan ilgilerinin artmasına hem de o dersten alınacak verimin daha fazla olmasına neden olacaktır.

Okul dışı eğitimin tarihsel gelişim sürecine baktığımızda dünya genelindeki çağdaş anlamda okul dışı ve eğitim sistemi doğrultusundaki uygulamaların 19. yy son dönemi ile 20. yy başlarında bir plan ve bir düzen haline getirilmiş olduğu görülmektedir. Okul dışı eğitim sistemi; belirli bir plan dahilinde, okullarda dersler doğrultusunda yol gösteren öğretim programları dahilinde sistematik ve düzenli bir şekilde yürütülen bir eğitim sistemidir (Şimşek ve Kaymakçı, 2015) .

Okul dışı eğitimi konusunda yapılmış olan araştırmaları incelediğimizde; bu eğitim sisteminin Amerika Birleşik Devletleri'nde öğretim programları dahiline alınıp, uygulanmaya başlandığı görülmektedir. Bu okulun kurucusu olan kişiler eğitim konusunda benimsedikleri temel ilke ‘’ Doğayı araştırma alanı olarak görmek ve eğitim sistemine dahil edilmesi gerektiği’’ ilkesinden yola çıkmışlardır. Bu bağlamda da 1912 yılı itibariyle Kaliforniya eğitim programı dahiline yerleştirerek okul dışı eğitiminin okul programlarında düzenli bir şekilde yer almasını sağlamışlardır. Bu durum okul dışı eğitim için bir ilktir ve bu konudaki gelişmelerin başlangıç noktasını oluşturacaktır (Stine, 1997 ; akt. Okur-Berberoğlu ve Uygun, 2013).

Okul dışı eğitimin uygulanmaya başlamasıyla birlikte daha aktif olarak okul bahçeleri kullanılmaya başlanmış ve bu durumda sınıf disiplin ve düzeninin dışına çıkılmaması

ve çeşitli güvenlik sorunlarının oluşmaması için bir takım kuralların oluşturulması ve bu kuralların uygulamaya sunulması gündeme gelmiştir (Rickinson vd., 2004).

Devam eden bu süreçle birlikte, 2.Dünya Savaşı sürecini kapsayan ve onu takip eden dönemlerde okul dışı eğitim sistemi harici öğretim sistemi adı altında gelişmesine olanak sunulmuş, Alman bilimci Kurt Mathias Robert Martin Hahn(1886-1974) bilhassa okul dışı eğitimi noktasında önemli çalışmalarda bulunmuş ve bu eğitim sisteminin düzenli bir şekilde sokulmasında oldukça önemli bir isim olduğu bilinmektedir (Okur Berberoğlu ve Uygun,2013).

Ülkemizdeki eğitim sistemi hareketlerine baktığımız zaman özellikle 20.yy başlarına denk gelen dönemde batı eğilimli eğitim anlayışlarının eğitim sistemimize uyarlanmaya çalışıldığını yapılan araştırmalar ortaya çıkarmaktadır (Safran, 1999-2000).Okul dışı eğitim konusunda geçmiş dönemlerde ilk başlarda çeşitli önyargıların olmasına rağmen, dünyada temellerinin atılması ve gelişme göstermesiyle birlikte ülkemizde de dikkat çeken ve uygulama noktasına dahil edilen bir eğitim sistemi haline gelmiştir.Bu bağlamda öğretim programları okul dışı eğitime yönelten bir uygulayıcı konumunu almıştır.

Okul dışı eğitim konusunda uygulamaya geçilme noktasında birtakım sorunlar yaşanmış ve hala daha yaşanıyor olsa da Amerika Kaliforniya eyaletinin bu programı eğitim programına dahil etmesinden kısa bir süre sonra Osmanlı Devleti'nin de bu programa karşı sıcak bakıp kendi öğretim programına eklediği görülmektedir (Okur-Berberoğlu & Uygun 2013; Işık,2010; Safran ve Ata, 1998).

Modern eğitim sisteminin öncelikli hedeflerinden biri; teorik ve pratik arasındaki bağlantının iyi bir şekilde sağlanması ve bu iki kavramın birbirini tamamlayıcı şekilde olduğunun göz önünde tutulması büyük bir önem arz etmektedir (Erentay ve Erdoğan, 2009).

Okul ortamında, okul içerisinde öğrencilere teorik olarak verilen bilgilerin pratiğe aktarılması noktasında okul dışı eğitim oldukça önemli bir yerdedir. Okul dışı eğitim öğrencilerin bilgilerinin teoride kalmamasını sağlamakla birlikte, aynı zamanda onlara öğrencileri uygulama alanı da sunmaktadır. Bu noktada okul dışı eğitimin önemi yadsınamaz (Kassas, 2002).

2.5. Okul Dışı Eğitimin Felsefi Boyutu

Tarihsel bağlamda geçmişe dönüp baktığımız zaman; okul dışı eğitimin aslında insanlık tarihi kadar eski olduğu görmekteyiz (Ford, 1986) ve (Miller, 2008). Baktığımızda insanlar hayatta kalıp yaşamlarını sürdürebilmek ve yiyecek, içecek ihtiyaçlarını karşılayabilmek için avlanmayı öğrenmişlerdir. Kendileri öğrenmekle kalmayıp gelecek nesillere de bunu öğretmişlerdir (Akyüz, 2009).

Bunun yanı sıra karşı tarafı mağlup edip, savaşlarda zafere ulaşabilmek için çeşitli taktik ve yöntemleri öğrenmek ve bunları uygulamaya dökmek zorunda kalmışlardır ve bu uygulamayı nesilden nesile devam ettirmişlerdir (Kanad,1 948;Akt. Okur Berberoğlu ve Uygun, 2013). Aslında insanoğlunun kendi hayat gayesinde geçmişte bir öğretim programı dahilinde olmaksızın pratik bir şekilde okul dışı eğitimin içinde yerini aldığı görülmektedir.

Epiküros Okulu; Antik Yunan'da Helenizm Döneminde açılmış olup okul dışı alanında hizmet veren bir okuldur. Okulun isminden de anlayacağımız üzere kurucu Samoslu Epikürostur ve onun ders anlayışı; okul sınırları içerisinde değil de okul bahçesinde öğrencileriyle birlikte keşfederek gözlemleyerek sonuca ulaşmaktan yana olduğu için ona ve onu destekleyen kesime 'Bahçe Filozofları' olarak adlandırılmışlardır. Bu durum bize okul dışı eğitimin çok eski yıllara dayandığının çok güçlü kanıtlarından sadece birisidir (Aytaç, 1980).

Aydınlanma Çağı adı verilen dönemde (18. yy), varlık gösteren filozoflar, sofist kesimin savunduğu "İnsan her şeyin ölçüsüdür." anlayışını kabul etmişlerdir. Bu düşünce doğrultusunda eğitim siteminde bireysel farklılıklar ön planda tutulması esas alınmıştır. Ancak aynı zamanda birey kendini geliştirirken bir yandan da topluma fayda sağlayacak şekilde davranışlar göstermelidir. Yani birey sadece bireysel değil, toplumun da fayda halini de düşünmelidir (Kanad, 1948).

Bu noktadan anlaşılacağı üzere hem bireyin hem de toplumun yararına olan eğitim sistemi ve davranışlar esastır. Böylece birey sadece kendine değil, aynı zamanda topluma da fayda sağlamış olacaktır. Aynı zamanda bu dönemde 'Philantropolar' adı verilen bir sınıf tarafından, çocuklara onların sadece teorik anlamda destekleyecek bir

eğitimin uygulanmamasını verilen bu bilgilerin pratik anlamda desteklenecek ortamlar oluşturulması savunulmuştur (Aytaç, 1980).

20. yy' ın başlarına denk gelen dönemde çeşitli pedegoglar; eğitimi okul dışına çıkarıp, öğrencilerin doğayla bütünlemesine olanak sağlayacak faaliyetlerin eğitim hayatına sokulmasını savunmuşlardır. Böylelikle teoride elde edilen bilgilerin pratik ile sağlam ve kalıcı hale getirileceğini ortaya koymuşlardır. Ayrıca bilgilerin somutlaşması, öğrencilerin bir şeyleri başarabildiklerini görmeleri onların psikolojik olarak da kendilerini iyi hissedebilmelerine çeşitli katkılar sağlayacaktır (Kanad, 1948).

Okul dışı eğitim çeşitli değişim ve dönüşümler geçirerek günümüz sistemine kadar gelebilmeyi başarabilmiştir. Bu eğitim sistemi yaparak, bir şeyleri deneyimleyerek elde edilen bilgilerin daha kalıcı hale gelmesini sağlamaktadır. Okul dışı eğitimin özünde; öğrencilerin doğaya yönelmesini ve doğanın ne kadar önemli bir alan olduğunun anlaşılması için oldukça gerekli bir sistemdir. Öğrencilerin çevreye yönlendirilmesi konusunda UNESCO doğanın tahribatı nedeniyle 1972'de Birleşmiş Milletler tarafından 'Çevre Konferansı' düzenlenmiştir.

Bu konferansta; çevre eğitimi tanıtılmış, doğanın öneminden ve korunmasının gerekli olduğundan, aksi taktirde oluşabilecek sorunlar ele alınmıştır. Bu konferansa ek olarak 1977'de Tiflis Konferansı'nda da okullardaki tüm kademlerdeki öğrencilerin çevre eğitimi alması ve bu konuda bilinçlenip çevreye karşı duyarlı bir vatandaş haline gelmeleri üzerinde durulmuştur (Unesco – Unep , 1988).

2.6. Okul Dışı Eğitim Uygulamalarının Dünya'daki Gelişimi

Okul dışı eğitim sisteminde örgün ve yaygın eğitim anlayışları farklı başlıklar altında ele alınıp incelenmektedir. Örgün kelimesi altında bu eğitim sisteminin harici(outward) eğitim süreci ile başlamış olduğunu yapılan araştırmalar ortaya koymaktadır (Powers, 2004 ve Zanovello, 1999).

Kurt Hahn harici eğitimini ilk defa gündeme getirmiş (Mitchell, 2008). Bunun sebebi ise o dönemde 2.Dünya Savaşı sonrasında denizlerde görev yapan kişilerin sanayi koşullarına ve onun getirdiği süreçlere adepte olabilmeleri adına böyle bir eğitim

sistemini gerekli görmüştür (Miller, 2008 ve Powers,2004). Yapılan araştırmalar incelendiğinde okul dışı eğitim, 1912 yılında ilköğretim programları içerisine dahil edilmiş ve kısıtlı bir alanda da olsa uygulama imkanına sunulmuştur.

Okul dışı eğitimine, bir takım spor merkezleri tarafından (Appalachian Dağ Kulübü, Sierra Kulüp) spor alanında çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmek için başvurulmuştur. (Miiler, 2008). Buradaki temel amaç; sağduyulu, doğaya saygılı, evre bilinci oluşan bireyler ortaya çıkarabilmektir. Bu kulüplerde yer alan öğrencilerin çeşitli spor dallarıyla ilgilenerak, kendi kişisel becerilerinin ortaya çıkmasına olanak sağlamaktır (Zanovello, 1999). Bu amaç doğrultusunda çeşitli spor merkezlerinde bu tarz etkinlikler geliştirilerek ve sayıları arttırılarak devamlılık göstermiştir.

20.yy'ın ikinci yarısını takip eden süreçte; okul dışı eğitimden elde edilen verimin yüksek olması ve öğretim alanının genişlemesi, öğrencilerden de olumlu tepkilerin alınmasından dolayı devlet okulları, gönüllü olarak varlığını sürdüren kurum ve kuruluşlarda ile bunların yanı sıra ticari kurumlarda da uygulamaya açık hale gelmiştir. 1960'lı yıllarda ABD'nin de dahil olduğu birçok ülke de okul dışı eğitim uygulamaları görölmektedir. Göröldüğu üzere başlangıçta birçok önyargıyla karşılaşan bu eğitim sistemi zaman içerisinde de dünyadaki yerini sağlamlaştırmıştır ve çeşitli ülkelere yayılmıştır (newworldencyclopedia.org, 2016).

Geçmişe dönük yapılan yazım taramasına bakıldığında; 1960 yılından itibaren Kuzey Amerika'da okul dışı eğitimi uygulamalarının yapıldığı görölmektedir. Buna ek olarak Project Adventure, National Outdoor Leadership School gibi projelerle okul dışı eğitimi desteklenmiş ve evre eğitimini ön planda tutan çeşitli etkinliklere yer verilmiştir. Aynı zamanda doğada oryantasyon çalışmalarının yapılması için çeşitli olanak sağlanmış ve bu çalışmalara öğrencilerin katılımı sağlanmıştır (Knapp, 1994:8-12).

2.7. Okul Dışı Eğitimi Uygulamalarının Türkiye'deki Gelişimi

Okul dışı eğitimin bir program dahilinde olmadan da olsa geçmişte insanlık tarihinden başlayarak aslında insanların yaşam alanlarında etkili olan bir eğitimden bahsedebiliriz. Geçmişteki insanlar hayatta kalabilmek için savaşlarda korunabilmek,

avlanmak gibi çeşitli faaliyetler göstermişlerdir. Bu faaliyetleri nesilden nesile aktarım yaparak başka nesillerin de öğrenmelerine olanak sunmuşlardır (Akyüz, 2009 ve Kanad, 1948).

Türkler, atlı göçebe ve savaşçı bir toplum yapısına sahiptir. Çeşitli araç-gereç yapımları ve buna bağlı olarak gelişen usta-çırak ilişkisi bağlamında mesleki eğitim sistemlerini şekillendirmişlerdir. Türklerin islam dinini benimsemeleriyle hem eğitim sistemlerinde hem de mesleki eğitime bakış açılarında bir takım değişiklikler gerçekleşmiştir. Değişen bu eğitim bakış açısı ile Türklerde medrese adı ile anılan içerisinde planlı, sistemli bir eğitim anlayışı benimseyen örgün bir eğitim kurumu olan okul sistemi meydana gelmiştir (Akyüz, 2013). Bu noktada öğrenci, deneme-yanılma metoduyla hem kendisine öğretilen bilgileri edinmiş olup hem de kendi elde ettiği deneyimleri noktasında bir takım öğrenmeler gerçekleştirmiştir. Mesleki eğitim bağlamında okul dışı eğitimden faydalanılmıştır. (Smith, 1987).

Ahi Teşkilatı, 12. yy' a denk gelen dönemde kurulmuş olup aynı zamanda okul dışı eğitim noktasında eğitim veren bir kurum haline gelmiştir. Bu kurumda eğitim; usta-çırak ilişkisine dayanan ve teoride elde edilen bilgilerin pratik olarak hayata geçirilebilmesini sağlayan bir eğitim süreci söz konusudur (Şimşek, 2002).

Bu dönemleri takip eden süreçlerde de okul dışı eğitim alanında çeşitli uygulama alanları ortaya çıkmıştır. Özellikle 1936 yılında İstanbul'da İlköğretim öğretiminin okul ortamıyla sınırlı kalmaması ve bu durumun okul dışı çeşitli faaliyetlerle desteklenmesi noktasında bir takım çalışmalar yapılmış ve bu eğitim sistemi doğrultusunda çeşitli kurumlar açılıp, faaliyete sokulduğu görülmüştür. Açılan bu kurumlara örnek verecek olursak; çocuk yuvaları, çocuk bahçeleri, çocuk tiyatroları, çocuk kampları gibi alanlar sınıf dışı eğitimi noktasında kullanılan alanlar arasında gösterilebilir. Okul dışı eğitimin temel amacı düşünüldüğünde bu eğitime en uygun olan alanın çocuk kampları olduğunu söyleyebiliriz. Bu kamplar sayesinde çocuklar, enerjilerini atıp, kendi potansiyellerini keşfedip psikolojik, kişisel ve psikomotor bir takım gelişimsel süreçlerini tamamlamaları noktasında bu eğitim sisteminin oldukça önemli bir konumda olduğu söylenebilir (Ergin, 1997).

Cumhuriyet Dönemi eğitim sistemi içerisinde büyük önem teşkil eden ve o dönemde eğitim alanında önemli gelişmelere neden olan Köy Enstitülerinin açılmasıdır.” İş için

iş içinde eğitim ‘’ anlayışını uygulayabilmek adına 1940’lı yıllardan itibaren Köy Enstitüleri açılmaya başlanmıştır. Pragmatik felsefe anlayışına dayanan bu enstitüler, bu alanda eğitim sistemlerini düzenlemişlerdir. Bu bağlamda eğitim sisteminde öğrenciler hem gündelik işlerini hallederken hem de Fizik, Kimya gibi akademi alandaki derslerini birbirini tamamlayacak şekilde alıyorlardı (Boyacı, 2018/2-14).

Köy Enstitüleri; teori ve pratik bilgiler birbiriyle ilişkilendirip her ikisinin de birbiriyle eş zamanlı olarak uygulanmasına olanak sağladığı için oldukça büyük bir önem teşkil etmektedir (Boyacı, 2008/3-14). Okul dışı eğitimin doğa ve çevre eğitimi konularında kullanıma sunulması öğrencilerin doğayı kendi içinde, kendi ortamında, kendi düzeninde görüp benimsemesini ve doğanın çevrenin bize geçmişten kalan bir miras olduğunu anlaması için önemli bir olanak sağlamaktadır. Yaparak, bir şeyleri görerek, dokunarak, hissederek yapması öğrencilere kalıcı bir tecrübe edinmelerini sağlayarak, onların hayatları boyunca anlatabilecekleri anılar elde edebilmelerini de sağlamaktadır (Okur Berberoğlu ve Uygun, 2013).

Okul dışı eğitim sadece tek bir alanda değil, birden fazla alanda etkili olan bir eğitim sistemidir. Çok yönlü olmasında dolayı olumlu yanları da birçok alana sirayet etmektedir. Öğrencilerin sadece akademik anlamda değil aynı zamanda psikolojik, kişisel, bilişsel gibi çeşitli alanlarda da gelişim göstermelerine olanak sağlamaktadır.

Akaydın ve Güler (2000), okul dışı eğitimi kapsamında inceleme gezileri bağlamında çeşitli çalışmalar yapmışlar ve bir takım engellerle karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bu engeller gerek ekonomik gerekse bürokratik olarak kendini göstermiştir. Bu durum tabii ki eğitimde alınacak verimin düşmesine neden olacağı gibi yanı sıra uygulanmak istenen etkinliklerin uygulanamamasına ve öğrencilerin kazanması hedeflenen kazanımların elde edilememesine neden olacaktır. Çevre, okul dışı eğitimi bağlamında oldukça önemli bir nimet niteliğindedir. Çevrenin bir bütün olarak algılanıp, öneminin farkına varılması noktasında okul dışı eğitim sistemine önemli görevler düşmektedir. Okul dışı eğitimi geçmişten günümüze kadar varlığını sürdürmüş, gelecekte de varlığını sürdürmeye devam edecektir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, araştırmada kullanılan ölçme araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesiyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden görüşme ve doküman incelemesi yöntemleriyle oluşturulmuştur. Görüşme yöntemi, çalışma verilerine ulaşma ve verileri analiz etme noktasında bize birden fazla seçenekler sunmaktadır.

Nitel araştırma, gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olayların gerçekçi, bütüncül ve objektif bir bakış açısıyla izlendiği ve bu süreçlerin ortaya koyulduğu bir araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel araştırma, sosyoloji, psikoloji, felsefe, antropoloji gibi çeşitli disiplinlere dayanan bir araştırma alanıdır. Bu disiplinler nitel araştırma alanına yeni bir bakış açısı ve yöntem noktasında birçok olanak sunmaktadır (Bogdan ve Biklen vd., 1992).

Görüşme; insanların çeşitli soruları çerçevesinde ve birkaç konu üzerinde detaylı bir incelemede bulunulan, iletişimin kuvvetli olduğu buna bağlı olarak alınan verimin yüksek olduğu bir araştırma yöntemidir. Önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı, karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim sürecidir. Bu tanımda bahsedilen; süreç, ‘ iletişimdeki sürekliliği ve dinamikliği; karşılıklı etkileşimi, ‘görüşmeye dahil olan bireyler arasında oluşan bireyler arasındaki bağı; önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç; ‘görüşmeye dahil bireylerden en az

birinin belirli bir amacı olduğunu ve bu amaca yönelik bilgi toplama çabası içinde olduğunu' ifade eder (Stewart ve Cash, 1985).

Bu çalışmada görüşme yönteminin kullanılmasının nedeni; Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitim hakkında ne düşündüklerini ortaya çıkarmak ve geçmiş dönemlere oranla günümüzde okul dışı eğitime verilen önemin artmış olması ve aktif olarak akademik hayatta daha sık kullanıma açılması bu çalışmanın yapılmasına gereklilik meydana getirmiştir.

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi veren yazılı materyallerin analizlerini kapsar. Geleneksel olarak doküman incelemesi tarihçilerin, antropologların ve dil bilimcilerin kullandığı bir yöntem olarak bilinir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Bu çalışmada doküman incelemesinin kullanılma nedeni ise; ders kitaplarının okul dışı eğitime uygunluk bakımından detaylı incelenmesidir. Akademik hayatta önem kazanan bu kavramın, uygulama noktasında yeterli bir alanın olup olmadığını ortaya çıkarmak için bu yöntemle başvurulmuştur.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma gurubunu Samsun ilinde; Canik, Atakum, İlkadım ve Tekkeköy ilçelerinde bulunan çeşitli devlet ortaokullarında görev yapan Sosyal Bilgiler dersi öğretmeni branşında bulunan 10 Kadın ve 10 Erkek Sosyal Bilgiler dersi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma 2019-2020 öğretim yılı içerisinde farklı tarihlerde ortaokul Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yapılan görüşmeler kapsamında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Samsun ilinin seçilme sebebi; araştırmacının Samsun ilinde ikamet etmesi, bundan kaynaklı olarak görüşme sağlanacak öğretmenlere daha kolay erişilebilir olmasından dolayıdır. Araştırma grubu olarak sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin seçilmiş olma nedeni ise; öğretmenlerin bazılarının Tarih veya Coğrafya bilim alanlarından mezun olmalarına rağmen Sosyal Bilgiler alanında çalışmaları, Sosyal Bilgiler dersinin okul dışı eğitim noktasında uygun bir uygulama alanına sahip olması, dersin öğretmenlerinin çeşitli tecrübelerinden yararlanmak, çalışma hayatlarına ilk başladıkları dönemden şuna kadar olan süreci

karşılaştırabilecek mesleki geçmişe sahip olmaları çalışma için oldukça önemli bir veri kaynağı olmuştur.

Tablo 3.2. 1

Öğretmen Sayısı	Cinsiyet	Yaş	Mezun Olduğu Bölüm
Ö1	Erkek	53	Coğrafya Öğr.
Ö2	Erkek	62	Sosyal Bilgiler Öğr.
Ö3	Kadın	42	Coğrafya Öğr.
Ö4	Kadın	43	Tarih Öğr.
Ö5	Kadın	43	Sosyal Bilgiler Öğr.
Ö6	Erkek	47	Tarih Öğr.
Ö7	Erkek	29	Sosyal Bilgiler Öğr.
Ö8	Erkek	42	Sosyal Bilgiler Öğr.
Ö9	Kadın	40	Sosyal Bilgiler Öğr.
Ö10	Kadın	27	Sosyal Bilgiler Öğr.
Ö11	Erkek	41	Sosyal Bilgiler Öğr.
Ö12	Kadın	38	Sosyal Bilgiler Öğr.
Ö13	Kadın	44	Sosyal Bilgiler Öğr.
Ö14	Kadın	28	Sosyal Bilgiler Öğr.
Ö15	Erkek	41	Tarih Öğretmenliği
Ö16	Kadın	50	Coğrafya Öğr.
Ö17	Kadın	50	Tarih Öğr.
Ö18	Kadın	40	Tarih Öğr.
Ö19	Erkek	39	Sosyal Bilgiler Öğr.
Ö20	Erkek	29	Sosyal Bilgiler Öğr.

Tablo: 3.2.1. Yapılan çalışmaya 10 Kadın – 10 Erkek toplamda 20 Sosyal Bilgiler dersi öğretmeni katılmıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada ortaya çıkarılmaya çalışılan durum Sosyal Bilgiler dersi ders kitaplarında bulunan etkinliklerin okul dışı eğitime uygunluğunu değerlendirmek olduğu için, 2020-2021 öğretim yılını kapsayan, 5., 6., 7. Sınıf Sosyal Bilgiler kitapları doküman incelemesi yöntemiyle veriler toplanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitime yönelik bakış açılarını belirlemek ve onların ders kitaplarını değerlendirmelerini sağlamak amacıyla; ‘*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*’ isimli kitap, oluşturulan ‘Öğretmen Görüşme Formu’ nun ilk üç sorusu için kaynak teşkil etmiştir. Bu sorular dışında geriye kalan 10 soru için literatür taraması ve kaynak incelemesi yapılmıştır. Soruların ilk oluşturulduğu haliyle iki adet Sosyal Bilgiler öğretmenine pilot uygulaması yapılmıştır. Pilot uygulaması yapılan öğretmenlerden elde edilen bulgular araştırmaya dahil edilmemiştir. Pilot uygulaması sonucunda sorulara uzman görüşü ve nitel araştırma değerlendirmesi sonucunda son şekli verilmiştir. Öğretmenler ile yapılan bütün görüşmeler hem yazılı hem de sesli olarak kayıt altına alınmıştır. Bu çalışmada hem ders kitapları hem de öğretmenler ile görüşme sağlanan öğretmen görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Kullanılan bu veri toplama aracı Sosyal Bilgiler alanında uzman 5 farklı kişiye sorulmuştur. Uygulanan pilot uygulaması ışığında sorulara son şekli verilerek, onlardan gelen geri dönüşlere göre ‘Öğretmen Görüşme Formu’nda yer alan sorulara yer verilmiştir.

Nitel araştırmada geçerlik, araştırılan konu ile ilgili geçerli bir veri oluşturabilmek adına önemli bir unsur olarak bilinmektedir. Buradaki önemli nokta; araştırmacının araştırmayı objektif bir şekilde gözlemlemesi ve bunu veri analizlerine aktarmasıdır. Elde edilen verilerin bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilip uygun bir sonuca ulaşmak için uzman görüşü, katılımcı teyidi gibi çeşitli ek yöntemler kullanılabilir. (Kirk ve Miller, 1986). Nitel araştırmalarda güvenilirlik noktasında iç güvenilirlik, dış güvenilirlik, gözleme bağlı güvenilirlik gibi çeşitli hususlar dikkate alınarak çalışmaların güvenilirlik düzeyleri ele alınmaktadır.

Bu araştırmada hazırlanan görüşme formunda yer alan soruların geçerlik ve güvenilirlik düzeylerini belirlemek amacıyla, ortaokul Sosyal Bilgiler öğretmeni iki adet öğretmen

ile pilot görüşme yapılmış olup görüşme formundan elde edilen cevaplar doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğini belirlemek amacıyla yapılan bu görüşmelerden elde edilen veriler araştırma bulgularından ayrı olarak değerlendirilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analiz

Bu araştırmanın yapılabilmesi için gerekli kurumlardan çeşitli izin belgeleri alınıp, araştırma hakkında verileri sağlamak için kullanılan ‘Öğretmen Görüşme Formu’ kapsamında öğretmenler ile görüşülmüş ve alınan ses kayıtları her öğretmene ait ayrı word belgeleriyle yazıya dökülmüştür. 10 Kadın ve 10 Erkek olmak üzere toplamda 20 Sosyal Bilgiler dersi öğretmeniyle görüşülmüş, öğretmenlerin sorulara verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlerin 3 ‘ü Coğrafya bölümünden, 5 ‘i Tarih bölümünden 12 ‘si de sSosyal Bilgiler öğretmenliğinden mezun oldukları bilinmiş olup, Tarih ve Coğrafya bölümünden mezun olan öğretmenler Sosyal Bilgiler branşına geçiş yaptıkları bilinmektedir. Öğretmenlerin okul dışı eğitimi konusundaki görüşlerine, ders kitapları hakkındaki düşüncelerine, gerekli imkanlar sağlansa uygulayacakları okul dışı etkinliklerine ve okul dışı eğitimi hakkında uygulamaları nasıl geliştirebileceklerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Her öğretmenin kendine ait düşüncesini özgür bir şekilde dile getirmesine olanak sağlanmıştır. Öğretmenler tarafından sorulara verilen cevapların akabinde ders ile ilgili bir takım sıkıntılara değinildiği görülmüştür. Öğretmenlerin okul dışı eğitim noktasındaki görüşlerinin ortaya çıkarılmasının yanı sıra ders kitapları hakkındaki düşünceleri de kayıtlara geçilip değerlendirmeye alınmıştır.

Ders kitaplarındaki inceleme süreci ise; kitapların dil ve anlatım, içerik, etkinlikler bakımından incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Ders kitaplarının sınıf kademelerine uygun bir şekilde hazırlanmasının yanı sıra, bazı konu ve ünitelerde dil özelliklerinin ve konu anlatım içeriklerinin hem çok detaylı hem de dil bakımından ağır olarak değerlendirilecek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan incelemeler tarafsız bir şekilde ve öznel bir yorum katılmadan gerçekleştirilmiştir. Veri elde etmek amacıyla kullanılan ‘Öğretmen Görüşme Formu’ ; öğretmen – araştırmacı arasında bir sözleşme eşliğinde sorular sorulmuş ve öğretmenlerin izinleri doğrultusunda ses kayıtları alınmış olup, gereken yerlerde kısa

notlar alınarak verilerin elde edilmesi sağlanmıştır. Öğretmenlerin gönüllülük esasına göre formda yer alan soruları cevaplamaları istenmiş, cevap vermek istemeyen öğretmenlere zorunluluk noktasında diretilmemiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Ders Kitaplarının İncelenmesi

Okul, öğrencilerin erken yaşta tanıştıkları ve hayatlarının büyük bir bölümünü geçirdikleri kurumdur. Öğrencilerin gelişimlerinin başlayıp, tamamlanabilmesi noktasında okul büyük bir önem teşkil etmektedir. Ders içinde yapılan etkinlikler öğrencilerin gelişimlerine önemli katkılar sağladığı gibi ders dışında yapılacak olan etkinlikler de öğrencilerin; akademik, psikolojik, sosyal, bireysel, psikomotor alanlarda gelişimlerine olanak sunulmasını sağlayacaktır.

Okul dışı eğitim süreci; yapma, uygulama ve öğrenmenin kalıcılaştırılması esasına dayanmaktadır. Bu eğitim sistemi, öğrencilerin bilgileri sadece öğrenmekle kalmamaları aynı zamanda bu bilgileri kalıcı hale getirilmesini de sağlamaktadır. Günümüz okul koşulları göz önüne alındığında teori olarak okul dışı eğitimden yararlanabilir olduğumuzu ancak pratikte yani uygulama noktasında birtakım kısıtlamalarla karşı karşıya kaldığımız açıkça görülmektedir. Okul dışı eğitim süreçleri, alanında uzman öğretmenler tarafından belirli bir plan ve program kapsamında sistematik bir şekilde yürütülmektedir. Öğrencileri ne yapmaları konusunda yönlendirirler ancak uygulama noktasında herhangi bir müdahale söz konusu değildir.

Yapılandırmacılık yaklaşımının eğitim sisteminde aktif bir şekilde uygulanmaya başlanmasıyla öğrencilerin derslerde daha çok aktif olmaları sağlanmış, araştıran, soran, öğreneceği bilgiyi kendi ortaya çıkaran bir öğrenci modelinin ortaya çıkması sağlanmıştır. Ders kitapları, öğrencilerin anlatılan bilgilerin somut bir şekilde karşılarında olmasını sağlayan bir araçtır. Ders kitapları MEB'in uygun gördüğü

şekilde ve öğretim programı dikkate alınarak hazırlanır. Öğrencilerin seviyelerine, bilgilerine, hayat deneyimlerine uygun bir şekilde hazırlanması alınacak verimin arttırılmasında etkili olacaktır. Ders kitaplarının ilgi çekici, akıcı, açık, örnekler ve etkinlikler açısından fazla olması öğrencilerin derse olan ilgilerinin arttırılmasında oldukça önemli bir faktördür. Bu bölümde ders kitaplarının kazanım, dil ve anlatım, içerik, ölçme değerlendirme (etkinlikler), görsel tasarım alanlarında değerlendirilmesi yapılacaktır.

Ders kitaplarının konulara yönelik düzenlenmiş olan etkinliklerin, öğrencilerin ilk olarak konuyu kavramalarına ve ardından bu öğrenilenleri pekiştirmeye yönelik oldukları görülmektedir. Anlatılan konu doğrultusunda görsellerle desteklenen anlatımlar, çeşitli etkinliklerle şekillendirilmiştir. Örneğin: 5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında; 1.Ünite de (Bir Bütünün Parçasıyız), ‘‘Olayların Çok Boyutluluğu’’ başlığı adı altında bir durumun birden fazla sebebinin olabileceğine yönelik çeşitli görsellere yer verilip, bu görsellerin oluşma nedenlerinin neler olabileceği noktasında öğrencilerin yorumlama kabiliyetlerine bırakıldığı görülmektedir. Sorumluluk değerinin önemli olduğu bu ünite de öğrencilerin sorumluluk değerini anlamlandırabileceği bir takım kavramlara yer verilmiştir. Örneğin; Tema Vakfı hakkında bir tanıtım yapılmış, gerekli bilgiler verilmiş ve faaliyetlerinin neler olabileceği noktasında fikir yürütmek öğrencilere bırakılmıştır. Konular ile ilgili olarak yaygın bir etkinlik türü olan çeşitli sorular sorulmuş ve evlerinde bu soruların cevaplarını bulmaları istenmiştir. Örneğin: 5. Sınıf, 1.Ünite (Bir Bütünün Parçasıyız), ‘‘Rollerimiz, Haklarımız, Sorumluluklarımız’’ başlığı altında öğrencilere ‘‘ Okulda ve evde sizden beklenen davranışlar nelerdir?’’ şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Konular bazında ders kitaplarında bu şekilde derse hazırlık aşamasına yönelik çeşitli sorular bulunmaktadır.

Konu içeriklerine uygun metin örneklerine yer verilerek, ilgili açıklamalar metin içerisinde de yapılmış olup, aynı zamanda metinde anlatılan olaylara yönelik açık uçlu sorulara yer verildiği görülmektedir. Buna ek olarak ders kitapları konulara yönelik çeşitli görsellerle desteklenmiş olup, bu görselleri yorumlama şeklinde öğrenciye bırakılan çeşitli bilgi kutucuklarına yer verildiği görülmektedir. Bunların yanı sıra

haritalar, harita üzerinde işaretlemeler, eşleştirme, boşluk doldurma, test gibi çeşitli etkinliklere ders kitaplarında yer verilmiştir.

4.1.1. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemesi

4.1.1.1. Kazanımlar

1. Birey ve Toplum
2. Kültür ve Miras
3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler
4. Bilim, Teknoloji ve Toplum
5. Üretim, Dağıtım, Tüketim
6. Etkin Vatandaşlık
7. Küresel Bağlantılar

5.sınıf Sosyal Bilgiler dersi kapsamında; öğrencilerin dönem boyunca yukarıdaki kazanımları edinmeleri hedeflenmektedir. Kazanımlar noktasında genel olarak baktığımızda:

4.1.1.1.1. Birey ve Toplum (1. Ünite: Bir Bütünün Parçasıyız)

Öğrencileri, birey ve toplum noktasında; kendisinin, ailesinin ve onların dışındaki bir çevrenin var olduğunun farkına varması, sosyal bir birey olduğunu anlaması açısından önemlidir. Sosyal gruplar içerisinde yer alan aile, arkadaş gurubu, akrabalar gibi, sosyal ortamlara çeşitli vurgular yapılıır. Kendileri dışında çevreye karşı sorumlu oldukları bilincine varmaları da amaçlanmaktadır. Bilimsellik, aile birliğine önem verme ve sorumluluk değeri ile sosyal katılım becerisi ön plandadır.

4.1.1.1.2. Kültür ve Miras (2. Ünite : Geçmiş Yolculuk)

Öğrencilerin yaşadıkları bölge ve diğer bölgelerde var olan doğal ve beşeri kültür unsurlarını fark etmeleri sağlanmaktadır. Bu bağlamda ders kitaplarında coğrafi bölgelerle özdeşleşen yerlere yer verilmesi, öğrencilerin gidemeseler de görsel olarak

doğal ve beşeri unsurları görmeleri sağlanmaktadır. Geçmişten günümüze kadar devam eden tarihi sürecin neler olduğu, insanlık tarihinin nasıl aşamalardan geçip günümüze kadar ulaştığı ders kitaplarında çeşitli örneklerle anlatılıp, görsellerle desteklenmiştir. Bugün benimsediğimiz gelenek ve göreneklerin aslında geçmiş yaşantılarımızı anlamak için kaynak oluşturduğunun farkına varırlar. Estetik ve kültürel mirasa duyarlılık gibi değerler ile Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi ön plandadır.

4.1.1.3.3. İnsanlar, Yerler, Çevreler (3. Ünite: İnsan ve Çevre)

Bu kazanım türü öğrencilerin yaşadığı bölgelerin coğrafi özellikleri hakkında bilgi sahibi olmaları içerir. Bölge fiziki özelliklerinin belirlenmesini ve kendi yaşadıkları alanın diğer bölgelerle olan farkının ortaya çıkarılmasını sağlar. Aynı zamanda bu kazanıma; harita kullanımı ve yer – yön ayırımına da sahip olmaları hedeflenmektedir. Doğal çevreye duyarlılık ve dayanışma gibi değerler ile harita ve çevre okur yazarlığı ve gözlem becerileri önemlidir.

4.1.1.4.4. Bilim, Teknoloji ve Toplum (4.Ünite: Yaşamımızda Bilim ve Teknoloji)

Teknoloji hayatımızın her alanında kendini göstermektedir. Gelişen hızlı ağlar sayesinde teknoloji, insanların hayatında aktif bir rol oynamaktadır. Bu noktada teknolojiden olumlu faydalanmak öğrenme açısından olumlu etkiler sağlayacaktır. Sanal ortamın öğrencilere çeşitli olumsuz yanlarının olduğunun öğrencilere gösterilmesi onların, doğruluk, dürüstlük gibi değerlerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bilimsel düşünmenin önemini anlayacaklar ve mantıksal bir bakış açısına sahip olacaklardır. Dürüstlük, çalışkanlık ve bilim etiği gibi beceriler ile öz denetim ve dijital okur yazarlık becerileri önemlidir.

4.1.1.5.5. Üretim, Tüketim ve Dağıtım (5. Ünite: Ekonomi ve İnsan Yaşamı)

Ekonomi ve insan yaşamı kazanımı öğrencilerin üretim, tüketim ve dağıtım arasındaki köprüünün nasıl olduğunu anlamalarını ve bu noktada bir farkındalık kazanmalarını sağlayacaktır. Yaşadıkları bölgede bulunan ekonomik faaliyetlerin farkına varır ve diğer bölgelerle kendi bulunduğu bölgeyi kıyaslayabilir. Ekonomik faaliyetler ile

coğrafi süreçlerin birbiriyle bağlantılı olduğu bilgisine ulaşır. Sorumluluk değeri ile iş birliği, yenilikçilik, araştırma becerileri ön plandadır.

4.1.1.6.6. Etkin Vatandaşlık (6.Ünite: Etkin ve Sorumluyum)

Sosyal Bilgiler dersi bireylerin etkin bir vatandaş olarak hayatta var olmaları için oldukça önemli bir derstir. Hak ve sorumluluklarının farkına varması, sosyal bir birey olmak, çevresine karşı duyarlı bir birey olmak bu kazanımların temel amaçlarıdır. Özgürlük ve bağımsızlık gibi değerler ile araştırma ve sosyal katılım becerileri önemlidir.

4.1.1.7.7. Küresel Bağlantılar (7.Ünite: Bu Dünya Hepimizin)

Bu kazanımda farklı ekonomik faaliyetlerin birbiriyle bağlantısı olduğunun ve gelişim süreçlerinin etkileşim şeklinde gerçekleştiğinin farkına varır. Kültür ve turizm alışverişi için oldukça önemli bir kazanımdır. Dünya’da bulunan farklı kültür ve yaşantılarının olduğunun bilincine ulaşır. Kültürel mirasa duyarlılık değeri ile araştırma ve yaratıcılık değerleri önemlidir.

4.1.1.8. İçerik

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında; içerik alanları konu ve kazanımlara uygun bir şekilde düzenlenmiştir. Konular birbirini bütünleyecek ve bağlantılı olacak şekilde sıralanmıştır. Konu ile ilgili gerekli düzeyde ve sayıda okuma parçasına yer verilip, görsellerle desteklenmiş. Aynı zamanda öğrencilerin yorumlarına bırakılan çeşitli açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Dersin sohbet havasında geçmesini sağlayacak çeşitli etkinlikler de ders kitaplarında yer almaktadır.

4.1.1.9. Ölçme ve Değerlendirme

Ders kitaplarında konu ve kazanımlara yönelik farklı türlerde soru tiplerine yer verilmiştir. Tek bir soru tipinden kaçınılıp, test sorularının yanı sıra, boşluk doldurma, D-Y, eşleştirme ve öğrencilerin kendi düşüncüklerini ortaya çıkarmaya yönelik çeşitli açık uçlu sorulara yer verilmiştir.

4.1.1.10.Görsel Tasarım

İlk üniteden son üniteye kadar olan konular ile ilgili geniş bir görsel sunuma yer verildiği görülmektedir. Okuma metinleri, soru-cevap kutucuklarının yanı sıra konu ve kazanımlar görsel anlamda da desteklenerek, yazılı olarak ifade edilen durumların görsellerle desteklenmesini sağlamış olup, bu durum konunun beğenilmesinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır. ‘Söz uçar, yazı kalır.’ ancak yazı görsel ile desteklendiğinde hafızada daha fazla kalıcı olduğu bilinmektedir.

4.1.1.11.Dil ve Anlatım

5. Sınıf öğrenci seviyesine uygun olarak yalın ve anlaşılır bir dil söz konusudur. Anlatım noktasında oldukça anlaşılır bir ifade dili seçilmiştir. Kullanılan resimlerin üst kısmında da resmin hangi döneme ait olduğu, hangi uygarlığa, hangi ülkeye ait olduğu gibi çeşitli kısa bilgilere yer verildiği görülmektedir.

4.1.1.12. Okul Dışı Eğitimi Noktasında 5. Sınıf Ders Kitapları

Üniteler genel olarak değerlendirildiğinde; konulardaki etkinliklerin daha çok internetten araştırma ve okulda arkadaşlarla paylaşma üzerine kurulu olduğunu görmekteyiz. İnsanlar, yerler, çevreler kazanımı kapsamındaki üniteye çeşitli yerlere ait doğal ve beşeri güzelliklere yer verilmiştir. Ancak bu sadece görsellerle desteklenmiş olup, bir sınıf dışı etkinliği önerisi şeklinde kendini göstermemektedir. Diğer ünite ve kazanımlarda göz önüne alındığında ulaşılan sonuçların aynı olduğu görülmektedir.

4.1.1.12.1. 1.Ünite: Bir Bütünün Parçasıyız

‘‘Olayların Çok Boyutluluğu’’ başlığı adı altında, olayların meydana gelen neden ve sonuçlarının tek bir nedene değil, birden fazla etkenlerle oluşabileceği ortaya koyulmuştur. Çevresel, küresel kirlilik vb. gibi alanlarda oluşan kirlenmelerin birden fazla nedenlerinin olduğu öğrencilere aktarılmıştır. Bu noktada ders kitaplarında çevre bilincinin oluşması ve bu alanda farkındalık sağlanması açısından Tema Vakfı ile ilgili bir örneğe yer verilmiştir. Ancak sınıf dışı etkinliği bazında bir yönlendirme bulunmamaktadır. Bu noktada verilen Tema Vakfı örneğinden yola çıkılarak, bu vakfa

bir eğitim gezisinin düzenlenmesi öğrencilerin bu kurumu yerinde görüp, faaliyetlerine birebir şahit olmaları çevre bilinci konusunda farkındalık uyandırması açısından oldukça önem teşkil etmektedir. Çevre bilinci oluşması noktasında; öğrencilerle yapılacak bir mütaka çevre temizliği de okul dışı etkinlikler bazında değerlendirilmeye alınabilir niteliktedir.

4.1.1.12.2. 2. Ünite: Geçmişe Yolculuk

“**Uygarlıklarımızı Tanıyoruz**” başlığında, geçmişten günümüze tarihi anlamda önemli olan uygarlıklarla ilgili görsel ve bilgiler mevcuttur. Hem harita üzerinde gösterim hem de önemlilik arz eden çeşitli bilgilere yer verilmiştir. Okul dışı eğitimi bağlamında herhangi bir uygulamaya yer verilmemiştir. Mesafe olarak birbirine yakın olan yerlere okul ile birlikte çeşitli geziler düzenlenip, öğrenilen bilgilerin somut bir şekilde görülüp kalıcılığın sağlanması sağlanabilir.

“**Ülkemizin Güzellikleri**” başlığında, ülkemizde yer alan doğal ve tarihi güzelliklere ait çeşitli bilgi ve görsellere yer verilmiştir. Ancak okul dışı eğitimi noktasında herhangi bir önerge yoktur. Bu noktada çeşitli gezi ve tur planlamaları yapılabilir. Bu sayede, öğrenciler farklı bölgelerde bulunan kültür, gelenek ve görenekleri de tanıma imkanı bulmaları sağlanabilir.

4.1.1.12.3. 3. Ünite: İnsan ve Çevre

“**Haritalar Ne Diyor**” başlığında, birtakım coğrafi oluşumların tanım ve görsellerine yer verilmiştir. Ders kitabında okul dışı eğitim bazında bir yönlendirmeye yer verilmemiştir. Ancak buralara yönelik gezilerin yapılması konuların kalıcılığı bakımından faydalı olacaktır.

4.1.1.12.4. 5. Ünite: Ekonomi ve İnsan Yaşamı

“**Yaşadığımız Yer ve Çevremizdeki Ekonomik Faaliyetler**” başlığında, yaşanan bölgede önem arz eden ürünlerin öğrencilere tanıtılması ve fikir sahibi olmaları esastır. Bu noktada bulunan bölgenin önemli görülen ekonomik faaliyet alanlarına saha çalışması düzenlenebilir. Örneğin: Rize – Çay Bahçeleri, Adana – Pamuk Tarlaları vb.

“Çevremizdeki Meslekler” başlığı altında öğrencilere çeşitli meslek gruplarıyla ilgili bilgileri verilmesi amaçlanmıştır. Bu noktada, öğrencilerle çeşitli meslek gruplarını ziyaret etmek yerine, bu meslek gruplarının okul ortamına dahil edilmeleri öğrencilerin bu konu ile ilgili daha verimli bir çalıma yapabilmelerini sağlayacaktır.

4.1.1.12.5. 6.Ünite: Etkin ve Sorumluyum

“Topluma Hizmet Edenler “ başlığında, topluma çeşitli alanlarda yardımda bulunan Kızılay, Darüşşafaka, Çekul gibi çeşitli kuruluşlara yer verilmiştir. Bu kuruluşlara çeşitli ziyaretler düzenlenilerek, kuruluşların görev ve sorumluluklarının daha iyi algılanması sağlanabilir.

4.1.1.13. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Okul Dışı Eğitime Uygun Kazanımlar

4.1.1.13.1. 1.Ünite – Bir Bütünün Parçasıyız (Birey ve Toplum Öğrenme Alanı)

Kazanım: Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği rol ve sorumluluklara uygun davranır.

Bu kazanımda sorumluluk değeri ile birlikte öğrenci kendi görev ve haklarının bilincine varır. Toplumun bir bütün olduğunu ve kendisinin de bu toplumun bir parçası olduğunu farkına varır. Mıntıka temizliği, ağaç dikme etkinlikleri gibi etkinlikler bu farkındalığın oluşmasında önemli rol oynayacaktır.

4.1.1.13.2. 2.Ünite – Geçmişe Yolculuk (Kültür ve Miras Öğrenme Alanı)

Kazanım:Çevresindeki doğal varlıkları ve tarihi mekanları, nesnelere ve eserleri tanıtır.

Bu kazanım kapsamında; yakın bölgelere düzenlenecek geziler, öğrencilerin anlatılan bilgileri pekiştirmelerini ve somut bir şekilde görmelerini sağlaması noktasında oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Kısa süreli, gününbirlik, bulunulan yöreye özgü yapılan geziler derslere verim açısından etki edebilir.

4.1.1.13.3. 3.Ünite:İnsan ve Çevre (İnsanlar,Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı)

Kazanım: Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.

Bu kazanım noktasında; AFAD kurumuna bir gezi çalışması düzenlenebilir. Oluşabilecek veya meydana gelebilecek durumları ve olayları öğrencilerin yerinde görmesi sağlanabilir.

4.1.1.13.4. 4.Ünite:Yaşamımızda Bilim ve Teknoloji (Bilim,Teknoloji ve Toplum)

Kazanım: Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.

Bu kazanım kapsamında; bilim ve teknoloji fuarlarına, müzelerine çeşitli geziler düzenlenerek, gelişmeleri yerinde görmeleri daha etkili bir öğrenme alanı oluşturacaktır.

4.1.1.13.5. 5.Ünite: Ekonomi ve İnsan Yaşamı (Üretim, Tüketim ve Dağıtım Öğrenme Alanı)

Kazanım 1 : Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.

Kazanım 2 : Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıır.

Bu kazanımlar bağlamında yörede hakim olan meslek alanlarına ziyaretler yapılabilir.

Örneğin: Rize – Çay bahçeleri

Samsun – Tütün Müzesi

Adana – Pamuk tarlaları... vb. gibi.

4.2.1. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemesi

4.2.1.1. Kazanımlar

1. Birey ve Toplum
2. Kültür ve Miras

3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler
4. Bilim, Teknoloji ve Toplum
5. Üretim, Dağıtım, Tüketim
6. Etkin Vatandaşlık
7. Küresel Bağlantılar

6.sınıf Sosyal Bilgiler dersi kapsamında; öğrencilerin dönem boyunca yukarıdaki kazanımları edinmeleri hedeflenmektedir. Kazanımlar noktasında genel olarak baktığımızda:

4.2.1.1. Birey ve Toplum (1.Ünite: Biz ve Değerlerimiz)

İlk ünite kazanımında; öğrencilerin kendi çevrelerinden yola çıkarak genel bir olguya ulaşma yolculuğuna çıktıklarını görmekteyiz. Toplum içinde belirledikleri rollerin değişimine şahit oldukları gibi, toplumu oluşturan unsurların neler olduğunun farkına varılması, dayanışma ortamının önemi, birliğe saygı duymayı öğrendiği gibi, farklı kültür ve yaşayışlara da saygı duyma noktasında bir farkındalık kazanması söz konusudur. Yardımlaşma ve dayanışma olgusunun geçmişten günümüze kadar olan tanınmış, önemli bir değer olduğunu farkına varırlar. Dayanışma ve yardımlaşma gibi değerler ön plandadır. Kronolojiyi algılama becerisi önemlidir.

4.2.1.2. Kültür ve Miras (2. Ünite: Tarihe Yolculuk)

Bu kazanım kapsamında, öğrendikleri tarihi süreçlerin temellerinin incelenmesine yönelik çeşitli başlıklar yer almaktadır. Türk tarihi boyunca kurulan ve bir süre varlığını sürdüren devletlere yer verilmektedir. Benimsedikleri dinin temellerinin atılma şekli ve süreci bu bölümde onları aydınlatma noktasında oldukça önemlidir. Kültürel mirasa duyarlılık değeri ve zaman ile kronolojiyi algılama becerisi ön plandadır.

4.2.1.3. 3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler (3. Ünite: Yeryüzünde Yaşam)

Bu bölümde hem beşeri hem de doğal güzelliklerin farkına varılması ve yaşadıkları bölgenin sahip olduğu güzellikleri öğrenmesi açısından oldukça önemli bir bölümdür. İklim özellikleri, coğrafi koşullar, bitki örtüsü gibi çeşitli konular bu bölümde öğrencilere aktarılmak istenmiştir. Soyut olarak bahsedilen kavramlar somutlaştırılıp, tablo halinde ders kitaplarında yerlerini almıştır.

Kıta ve okyanuslar bilgisi de bu bölümde verilen önemli bilgiler arasındadır. Belirgin özellikleriyle ortaya çıkan illere ait çeşitli görsellerin yer alması anlatılan konu açısından görsel alana dökülmüştür. Vatanseverlik ve doğal çevreye duyarlılık değerleri ile mekanı algılama ve harita okur yazarlığı becerileri ön plandadır.

4.2.1.4. 4. Bilim, Teknoloji ve Toplum (4.Ünite: Bilim ve Teknoloji Hayatımızda)

Bu bölümde tarihin akışına yön veren, ışık tutan, geçmişten günümüze gelen çeşitli buluş ve aletlere yer verilmiştir ve bunlar görsellerle de desteklenmiştir. Sosyal Bilgilerden ziyade Sosyal Bilimler'in ne olduğu noktasında çeşitli açıklamalar yapılmış ve bu öğrencilerin hayata çok yönlü bir şekilde bakabilmelerine olanak sağlamaktadır. İnsanlık tarihi için önemli olan kişilere ve onların buluşlarına yer verilmiştir. Ve geçmişten günümüze gelişmeleri gözler önüne serilmiştir. Öğrencilere bir bilimsel çalışmanın nasıl yapılması gerektiği konusunda çeşitli bilgiler verilmiştir. Bilimsellik değeri ile yenilikçilik ve araştırma becerisi ön plandadır.

4.2.1.5. 5. Üretim, Tüketim, Dağıtım (5.Ünite: Üretiyorum, Tüketiyorum, Bilinçleniyorum)

Ülkemizin kaynaklarının ne olduğunu ve bunların ekonomiye olan etkilerini, üzerimize düşen görev ve sorumlulukların neler olduğunu, sahip olunan kaynakların nasıl değerlendirileceği gibi çeşitli alanlarda bilgiler verilir. İl ve bölge bazında öne çıkmış ürünlerin tanıtımı yapılır. Ek olarak mesleklere yönelik bilincin oluşması da sağlanır. Kaynakların çok ve bilinçsiz kullanılmasının sonuçları ders kitaplarına ders kitaplarında yer verilir ve öğrencilerin yorumlamasına bırakılır. Vatanseverlik, doğal çevreye karşı duyarlılık ve sorumluluk değerleri ile girişimcilik, yenilikçilik ve araştırma becerisi ön plandadır.

4.2.1.6.6. Etkin Vatandaşlık (6.Ünite: Yönetime Katılıyorum)

Bu alanda öğrencilerin geçmişten günümüze benimsenen yönetim biçimlerinin ne olduğu, geçmiş ve gelecek gelişmelerin neler olduğu konusunda çeşitli açıklamalar yapılmaktadır. Siyasi süreçlerle ilgili çeşitli açıklama ve tanımlamaların yapılması öğrencilerin bu konularla ilgili daha bilinçli bir birey haline gelmelerine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda bireylerin doğuştan sahip olduğu birtakım özgürlüklerin ve hakların farkına varmaları onların çevrelerindeki insanlara karşı daha duyarlı olmalarını sağlayacaktır. Eşitlik değeri ile eleştirel düşünme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerileri ön plandadır.

4.2.1.7.7. Küresel Bağlantılar (7.Ünite: Uluslararası İlişkilerimiz)

Bu bölüm öğrencilerin kendi ülkeleri ve dünya ülkeleri arasında ekonomik, kültürel, sosyal, tarihsel gibi çeşitli alanlarda bağlantı kurmalarını ve bunun sonucunda karşılaştırma yetilerinin gelişmesi sağlanmaktadır. Uluslararası düzeyde olan çeşitli kuruluşlarla ilgili bilgilere sahip olur ve önemlerini kavrarlar. Kültürel mirasa duyarlılık değeri ile araştırma ve eleştirel düşünme becerileri ön plandadır.

4.2.1.8. İçerik

Ders kitabına baktığımız zaman; konu ve kazanımların bir önceki yıllarda verilen kazanımlara uygun olarak ve çeşitli bilgiler eklenerek, bilgi alanının genişlediğini görmekteyiz. Yaş seviyesine uygun olarak çeşitli örnekler ve sistematik bir anlatım benimsenmiştir. Yazılı anlatımdan ziyade daha çok görsellere dayalı şekilde anlatımlar yapılmıştır. Anlatım kısımlarının kısa tutulması ancak bunun görsellerle desteklenmesi öğrencilerin derse yönelik odaklanma sürelerinde olumlu yönde etkili olacağı göz önünde bulundurulmuştur.

4.2.1.9. Ölçme ve Değerlendirme

Sınıf seviyesinde artma oldukça kullanılan ölçme değerlendirme metotları da farklılık göstermektedir. Konu içlerinde çeşitli eşleştirmelere yer verildiği gibi, labirent tarzı

onların tahmin etme ve akıl yürütme gibi çeşitli becerilerini geliştirebilecekleri ölçme değerlendirme alternatiflerine yer verilmiştir. Harita üzerinde çeşitli özellikler verilir, yer tahmini yapmalarının istenmesi onların geçmiş bilgileri ile yeni öğrendikleri bilgilerin birleştirmeleri hususunda etkili olmuştur.

4.2.1.10. Görsel Tasarım

Konu ile bütünlük içeren görsellerin olması ders kitaplarını daha çekici hale getirdiği aşıkardır. Açıklamalı anlatım kısımlarından çok, görsel anlatıma yönelmesi ve anlatılanların somutlaştırılması öğrencilerin birtakım konuları daha iyi anlamalarına ve o bilgilerin kalıcı hale gelmesinde etkili olmaktadır. Konu içeriklerine yönelik haritalara yer verilmesi ve bunlarla ilgili çeşitli etkinliklerin yer alması öğrencilerin konuya olan bakış açılarının değişmesine olumlu yönde etkili olacaktır.

4.2.1.11. Dil ve Anlatım

Sınıf seviyesine uygun sade, açık, anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Anlatım düz bir şekilde olmasından ziyade görsellerle desteklenmiştir.

4.2.1.12. Okul Dışı Eğitim Noktasında 6. Sınıf Ders Kitapları

Konuların hepsi olmasa da bir kısmı okul dışı eğitim için uygunluk arz etmektedir. Örneğin; geleneklerimizden, kültürümüzden bahsederken bu alanda yapılmış olan çeşitli müzeler bulunmaktadır. Tercihen ve daha az maliyetli olduğu için görsellerle gösterilerek bu yapıların varlığı öğrencilere belirtmek durumunda kalınmaktadır. Okul dışı eğitimi noktasında ders kitapları geçmişten günümüze bir gelişme göstermiştir ancak bu gelişme hala aktif bir şekilde rol oynamamakta, öneri niteliğinde kalmaktadır.

4.2.1.12.1. 1.Ünite: Biz ve Değerlerimiz

“Yardımlaşma ve Dayanışma” başlığı altında ders kitaplarında, Kızılay, aşevleri, huzurevleri gibi yardımlaşma ve dayanışma noktasında önem arz eden bir takım

kuruluşlara yer verilmiştir. Bu kuruluşlara öğrenciler ile birlikte yapılacak geziler farkındalık oluşması açısından etkili bir etkinlik planı olabilmektedir.

4.2.1.12.2. 4.Ünite: Bilim ve Teknoloji Hayatında

“**Sosyal Bilimlerin Toplum Hayatına Etkisi**” başlığında, antropoloji, kültür ve sanat müzelerine çeşitli geziler yapılabilir. Bu geziler, öğrencilerin geçmişten günümüze olan tarihsel yolculuğun hangi aşamalardan geçip günümüze ulaştığının farkına varmaları ve bu yolculuğa somut bir şekilde şahit olmalarını sağlaması açısından önemlidir. Bilim ve teknoloji fuarları öğrencilerin ufuklarının genişlemesi ve farkındalık elde etmeleri açısından önem teşkil etmektedir.

4.2.1.12.3. 5.Ünite: Üretiyorum, Tüketiyorum, Bilinçliyim

“**Mesleğimi Seçiyorum**” başlığı adı altında, öğrencilerin çeşitli meslek grupları hakkında bilgi sahibi olmaları amaçlanır. Bu noktada meslek gruplarına dahil kişilerin okul ortamına dahil edilmesi öğrencilerin meslekler hakkında bilgi sahibi olmalarına ve gelecekteki mesleklerini seçmelerinde etkili olacaktır.

4.2.1.13 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Okul Dışı Eğitime Uygun Kazanımlar

4.2.2.13.1. 3.Ünite: Yeryüzünde Yaşam (İnsanlar, Yerler ve Çevreler)

Kazanım: Türkiye'nin temel fiziki coğrafi özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.

Bu kazanım doğrultusunda; bu özellikleri ve yer şekillerini sadece harita üzerinde incelemekten ziyade yakın olan yörelere çeşitli geziler düzenlenerek, kitap üzerinde ön bilgilerin somutlaştırılması sağlanabilir.

4.3.1. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemesi

4.3.1.1. Kazanımlar

1. Birey ve Toplum
2. Kültür ve Miras

3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler

4. Bilim, Teknoloji ve Toplum

5. Üretim, Dağıtım, Tüketim

6. Etkin Vatandaşlık

7. Küresel Bağlantılar

7.sınıf Sosyal Bilgiler dersi kapsamında; öğrencilerin dönem boyunca yukarıdaki kazanımları edinmeleri hedeflenmektedir. Kazanımlar noktasında genel olarak baktığımızda:

4.3.1.1. 1. Birey ve Toplum (1.Ünite: İletişim ve İnsan İlişkileri)

Bu bölümde çeşitli iletişim unsurları üzerinde durulmuştur. İletişimi hayatımızdaki yeri ve önemi hakkında öğrencilerin önemli bilgileri elde etmeleri sağlanmaktadır. Karşılıklı yer alan birisiyle nasıl konuşmaları gerektiği ve nasıl iletişim kurmaları gerektiği noktasında bilinçlenir ve farkındalıklarının artması sağlanır. Hak ve sorumluluk kavramları daha belirgin hale getirilerek, bu konularda daha net bilgiler elde etmeleri sağlanır. Özgürlük ve sorumluluk değerleri ile iletişim ve medya okur yazarlığı becerileri ön plandadır.

4.3.1.2. 2. Kültür ve Miras (2.Ünite: Türk Tarihinde Yolculuk)

Bu bölümde Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve geçirdiği süreçler hakkında bir takım bilgilere yer verilmiştir. Avrupa Tarihi için önemli olan süreçlerin neler olduğunu kavratmak ve bu süreçlerin Osmanlı Devleti'ni düşürdüğü durumların farkına varılması sağlanmaktadır. Aynı zamanda Osmanlı Devleti için önemli meslek gruplarının neler olduğu hakkında bilgi sahibi olmaları söz konusudur. Duyarlılık ve estetik becerileri ön plandadır. Kültürel mirasa duyarlılık ve estetik değerleri ile kanıt kullanma becerisi önemlidir.

4.3.1.3. 3. İnsanlar, Yerler, Çevreler (3.Ünite: Ülkemizde Nüfus)

Geçmişten günümüze değişen ve yerleşmeyi etkileyen faktörlerin farkına varıp, nüfus hakkında çeşitli çıkarımlar yapmaları sağlanır. Nüfusun dağılışının çeşitli nedenlere bağlı olduğunun farkına varır ve bu nedenlerin neler olduğunu söyleyebilirler. Çeşitli nüfusa ait görsellerden yola çıkarak, nüfus piramitleri hakkında yorumlarda bulunabilirler. Tablo, grafik, diyafram çizme yorumlama gibi becerilerin gelişmesine katkıda bulunulur. Özgürlük değeri ile kanıt kullanma, problem çözme, tablo yorumlama becerileri ön plandadır.

4.3.1.4. 4.Bilim, Teknoloji ve Toplum (4.Ünite: Zaman İçinde Bilim)

Bilginin ortaya çıkış, yayılış ve gelişme sürecine tanıklık edilmesi sağlanır. Öğrenciler geçmişten günümüze bilginin gelişim süreçlerini farkına varır. Hem Türk İslam Dünyası'nda hem de Avrupa'da meydana gelen bilimsel gelişmeler üzerine çeşitli çıkarımlarda bulunurlar. Bilimsellik ve özgürlük değerlerine dikkat çekilir. Bilimsellik ve özgürlük değerleri ile zaman ve kronolojiyi algılama becerisi ön plandadır.

4.3.1.5. 5. Üretim, Tüketim, Dağıtım (5.Ünite: Ekonomi ve Sosyal Hayat)

Toprağın nasıl bir gelişim sürecinde olduğu, geçmişten günümüze geçirdiği evrelerin neler olduğunun farkına varır. Bir takım sivil toplum kuruluşlarının neler olduğunu ve amaçlarının neleri kapsadığını öğrenir. Meslek edinme/ edindirme noktasında önemli kurumların bilgisine ulaşır. Dayanışma, dürüstlük, çalışkanlık gibi çeşitli değerler temel hedef olarak alınır. Dayanışma, dürüstlük ve çalışkanlık becerileri ile değişim ve sürekliliği algılama becerisi ön plandadır.

4.3.1.6. 6. Yaşayan Demokrasi (6.Ünite: Etkin Vatandaşlık)

Demokrasi kavramı üzerinde durulup, geçmişten günümüze gelen gelişim evrelerinin kazandırılması amaçlanmıştır. Demokrasi alanında atılan bir takım önemli gelişmelere yer verilir. Sadece siyasi alanda değil, aynı zamanda aile, okul, arkadaş ortamındaki demokrasi unsurlarından bunların yanı sıra hak ve sorumluluklar üzerinde de durulur. Barış değeri ile problem çözme becerisi ön plandadır.

4.3.1.7. 7. Küresel Bağlantılar (7.Ünite: Ülkeler Arası Köprüler)

Uluslararası boyutta ülkelerin kendilerine ait kültürlerin neler olduğunu sorgular ve kendi ülkeleriyle karşılaştırır. Birtakım uluslar arası kuruluşlarını önemini kavrar ve görevleri hakkında bilgi edinir. Ülkeler arası krizlere neden olan, sorunlar oluşturan nedenleri bilir ve bu sorunların çözümü için çözüm önerileri geliştirmeleri amaçlanır. Barış ve saygı değerleri ile iş birliği problem çözme becerileri ön plandadır.

4.3.1.8. İçerik

Ders kitaplarının özellikle 7. Sınıf seviyesinde bir sonraki yıl öğrencilerin girecekleri LGS sınavına uygun bir şekilde bilgi ağırlıklı bir düzende hazırlandığı görülmektedir. Konulara ve kazanımlara uygun bilgi ve görsellerin yanı sıra çeşitli etkinliklere ve alıştırmalara da yer verilmiştir. Ancak bu etkinlik ve alıştırmalar onların yorum yapmalarına teşvik eden düzeyde değil de daha çok sınav sistemine hazırlanma ve onları kalıcı hale getirmeye yönelik olduğu görülmektedir.

4.3.1.9. Ölçme ve Değerlendirme

Öğrencilerin direkt bilgi düzeylerini ölçme etkinlik ve alıştırmalarının yanı sıra az da olsa yoruma dayalı bölümlere yer verilmiştir. Bulmaca ve eşleştirme etkinlikleri öğrencilerin hem geçmiş bilgilerini yoklamak hem de yeni öğrendikleri bilgilerini pekiştirmek noktasında oldukça önemli bir yere sahiptir.

4.3.1.10. Görsel Tasarım

Bu sınıf seviyesinde bilgi yoğunluğu 8.Sınıfa hazırlık evresinde olduğu için biraz daha fazladır diyebiliriz. Ancak yazılı olarak verilen bilgi ve görsel öğelerle de desteklenmiş olup, konuları ile uyum sağlayan bir bütünlüğe sahiptir.

4.3.1.11. Dil ve Anlatım

Sınav müfredatına uygun, ona yönelik bir dil kullanılmıştır. Bilimsel terimlerin yer aldığı görülmektedir.

4.3.1.12. Okul Dışı Eğitimi Noktasında 7. Sınıf Ders Kitapları

Öğrenciler sınav hazırlığının ilk aşamasında oldukları için konular daha çok bilgi verici nitelikte olduğu görülmektedir. Sınav sistemi müfredatından dolayı 7.sınıf müfredatı okul dışı eğitime uygun konuları içerisinde barındırır da bu etkinliklerin uygulanmadığı görülmektedir.

4.3.1.12.1. 1.Ünite İletişim ve İnsan İlişkileri

“**Olumlu İletişim, Mutlu Birey ve Toplum**” başlığı altında, öğrencilerin birbiriyle iyi bir iletişim kurabilmeleri ve empati becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu alanda ders kitabında okul dışı etkinlik olarak ağaç dikme etkinliğine örnek bir görsel kullanılmıştır. Bu etkinlik örneğinin görsel olarak kalmaması ve uygulanması öğrencilerin arkadaşlarıyla etkileşim içinde olmalarını olumlu yönden etkileyecektir. Bunun yanı sıra okul dışında uygulanacak bahçe oyunları ve etkinlikleri de öğrenciler arası etkileşimin artması noktasında olumlu bir etki ortaya çıkaracaktır.

4.3.1.13. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Okul Dışı Eğitime Uygun Kazanımlar

4.3.1.13.1. 1.Ünite: İletişim ve İnsan İlişkileri (Birey ve Toplum Öğrenme Alanı)

Kazanım: Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.

Bu kazanım bağlamında; çeşitli bahçe oyunları ve aktiviteleri gruplar arasında iletişimin gelişmesini sağlamanın yanı sıra aynı zamanda grup bilincinin ve sorumluluk bilincinin oluşmasına da katkı sağlayacaktır.

4.4. Öğretmen Görüşmelerinin İncelenmesi

Öğretmenlerin kendilerine görüşme formunda sorulan sorulara verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak bu bulgular ortaya koyulmuştur. Bu bölüm; Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitime yönelik bakı açıları incelenmiş, ders kitaplarının okul dışı eğitime uygunluğu bağlamında değerlendirmeleri istenmiştir. Okul dışı

eğitimi konusunda karşı karşıya kaldıkları sorunlar ve bu konuya ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Görüşme yapılan Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin kimliklerini açık etmemek adına, Ö1,Ö2.. şeklinde çeşitli kodlamalarla öğretmenler adlandırılmıştır.

4.4.1. Öğretmenlerin Okul Dışı Eğitimi Yorumlama Biçimleri

Öğretmenlerin okul dışı eğitimi konusunda sahip oldukları tanımlamalar, okul dışı eğitimi ifade ediş biçimleri ele alınmıştır. Okul dışı eğitimi noktasında ders bakış açıları, uygulama alanı bulabilme durumları ve sınıf dışı eğitim alanı olarak değerlendirebilecekleri alanları belirtmişlerdir. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak okul dışı eğitimi kavramının yeni bir oluşum şeklinde ortaya çıktığını ancak gelişim sürecini tam olarak tamamlayamayan bir alan olduğu şeklinde belirtmişlerdir. Genel tanım olarak okulun dışında yapılan faaliyetleri okul dışı eğitim olarak değerlendirmişlerdir. Henüz teoride tam olarak gelişme gösterememiş bu alanı pratikte uygulama noktasında bazı eksikliklerin olduğunu dile getirmişlerdir. Bahsedilen bu eksikliklerin giderilmesi durumunda dersin aktarımı ve kalıcılığının sağlanması noktasında okul dışı eğitimden üst düzeyde verim alınabileceğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin yaparak, yaşayarak, deneme – yanılma yoluyla bir şeyleri bulmaları onların derse olan ilgisini arttırmasının yanı sıra onları öğrenmeye açık hale getireceğini eklemişlerdir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerinden örnekler yer almaktadır:

Ö1: Okul ortamı dışındaki öğrencilerin eğitime katkı sağlanabilmesi adına kullanılan her türlü alan olabilir. Bu okulun bahçesi olabilir, okul dışındaki alanlar olabilir. Bu tür alanlar ve bu alanlarda çocuklar görerek, yaşayarak eğitim sürecine katkıda bulunmasını sağlayabilir.

Ö3: Öğrencilerin okul ortamı dışarisına çıkarılarak daha gözlem yapmaları sağlanılarak ve gerekli materyaller kullanılarak konuyu daha iyi anlamasını sağlamak amacıyla yapılan eğitimdir.

Ö5: Okul dışı eğitim, öğrenmenin daha iyi sağlanabilmesi için bazı kazanımların okul dışında planlanıp uygulanmasıdır. Mesela müze, planetaryum, tarihi mekanlar, üretim çiftlikleri, AFAD ...vb yerlerde görerek öğrenmeyi sağlamaktır.

Ö7: Yaratıcılık

Ö9: Kazanımların öğrencilere, hayatın içinde yaşayarak, yaşatarak kazandırılmasıdır.

Ö13: Çocukların yaparak, yaşayarak öğrenmeleri açısından çok önemli buluyorum. Eğitim sınıfın dışına mutlaka taşınabilmeli. Çocuklar dokunarak öğrenebilmeli diye düşünüyorum.

Ö14: Eğitim ve öğretimi sınırlandıran bir ortamın olmadığını ve her yerde eğitim ve öğretimin yapılacağını ifade eder.

Ö15: Konunun içeriğine göre gezilebilecek müzeler, değişik kurumları ziyaret, örneğin Çocuk Esirgeme Kurumu olabilir, ya da çocuklara bilimsel bir araştırma nasıl yapılır konularını veriyoruz ancak bu tür konular biraz havada kalıyor. Bunun yerine topluca bir kütüphaneye gidilip araştırma nasıl yapılır sorusuna beraber yanıtlar bulabiliriz. Bazen ilimizde düzenlenen çeşitli konferanslar oluyor, bilim şenlikleri oluyor onları bu tür etkinliklere götürerek bilgilerini daha kalıcı hale getirebiliriz. Sınıf dışı eğitimi benim için bunları ifade etmektedir. Aslına bakarsak verimli de oluyor çocuklar için kalıcı bilgiler olmasını da sağlıyor. Mesela Hattuşaş konusunu izliyoruz öğrenciler gitmek istiyorlar ama elbette ki bunların da çeşitli yasal prosedürleri var, baya da zorlayıcı olabiliyor. Zaman sıkıntısı var öncelikle yetiştirilmesi gereken bir müfredat var ve sizin onun için baya bir zaman ayırmanız lazım. O saat diliminde çocuğun başka dersleri var. Gerçekten sınıf dışı eğitim güzel bir uygulama ama sanki biraz hayalde kalıyor gibi oluyor.

Ö16: Öğrenme tabii ki sadece dört duvar arasında olmaz. Dışarıda da her an, her yerde insan bir şeyler öğrenebilir. İnsanın algıları açık olduğunda her yerde öğrenebilir. Bu aklıma geliyor ancak bizim okulda yaptığımız eğitim maalesef dört duvar arasında o şekilde bir eğitim yapıyoruz. Dışarıda eğitim yapmıyoruz. Ama kişisel, bireysel anlamda eğitim her yerdedir.

Ö18: Öğrencinin, öğretmenin dışında, ders kitaplarının dışında, kendini geliştirmesi ya da geliştirmeye çalışması için ekstra çaba ya da oluşumlar ile bir bütün

oluşturması. Yani bence roman okuyabilir, bunu sınıfta paylaşabilir ya da başka bir arkadaşından duyduğu bir şey olabilir. İnternet ortamında gördüğü şeyler de olabilir.

4.4.2. Öğretmenlerin Okul Dışı Eğitim İle İlgili Hizmet İçi Eğitim Alma Durumları

Öğretmenlerimiz çalışma hayatları boyunca çeşitli hizmet içi eğitimlere katılım gösterdiklerini belirtmişlerdir. Bu alanlara örnek olarak; ilkyardım, bilgisayar eğitimleri, dil kursları, liderlik seminerleri, diksiyon ve telaffuz eğitimleri gibi çeşitli eğitimlere katıldıklarını örneklemiştirlerdir. Ancak okul dışı eğitimi konusunda bir eğitime katılmadıklarını dile getirip, bu alanda bir eğitimin oluşturulması durumunda uygun zaman ve koşulların olması durumunda katılmak istediklerini belirtmişlerdir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerinden örnekler yer almaktadır:

Ö2: Çalışma hayatım boyunca çeşitli hizmet içi eğitimler aldım. Bunlar; eğitim yöneticiliği eğitimi, deprem ve afetle mücadele eğitimi, temel ilkyardım eğitimi, temel bilgisayar eğitimi, izcilik temel kursu ve ardından oymakbaşı eğitimi gibi çeşitli eğitimler aldım. Okul dışı eğitimi konusunda bir hizmet içi eğitimi almadım. Açılırsa böyle bir eğitim elbette katılmak isterim. Şöyle bir şey var size anlatabileceğim; 36 yıllık öğretmenlik hayatımda Öğretmenler Akademisi'nde de çalıştım. Lise, ortaokul hatta ilkokul öğretmenliği yaptım, ilk defa 4 yıl önce bu okula geldiğimde Mili Eğitim Müdürlüğü Sosyal Bilgiler öğretmenlerini topladı.

Çarşamba ilçesindeki Hidroelektrik Santrali'ne götürdüler bizi. Bir otobüs 50-60 kişi falandır. Orada bizati santralin çalışmasını gördük. Oradaki görevliler anlattılar. 4 senedir hala dün gibi hatırımda ve çocuklara aktarıyorum onu, anlatıyorum böyle böyle oldu bunu gördük, böyle oldu bir gürültü duyduk döndük gibi. Yani bu tür şeyleri altyapıyı hazırlayıp, milli eğitim bunları öğretmenlere sunmalı ki öğretmenler aktarıcı nihayetinde biz bir bilgi birikim yapacağız ki onu çocuklarımıza aktaralım. Gene bu bağlamda, bir milyon öğretmen bir milyon fikir vardı sene başında. Ona da yazdım ondan sonra öğretmenler bir kıyas dersi koyulmalıdır, öğretmenler farklı şeyleri görüp gözlemlemeli, bunları kıyas edebilmeli çocuklara da bunu aktarabilmeli yani iyi ve kötü arasındaki farkı çocuklar görebilmeli. Bu çocukluktan başlayıp öğrenim süresi boyunca, üniversitede, hayatın her alanında çok gerekli bir şey. Örneğin; müze

gezileri. Geçen seneye kadar müzeler öğretmenlere bile paralıydı ama bu sene öğretmenlere ücretsiz. Bu çok güzel bir adım oldu. Bunun gibi uygulamalar öğretmenlerin özellikle bu seminer dönemlerinde bir gün olsun böyle bir yere götürülmeleri gerekir diye düşünüyorum. Bu sene seminerlere doğa yürüyüşü ve müze gezisi gibi uygulamalar geldi. Ve biz bu aktiviteleri gerçekleştirdik. Belki birçok öğretmenin ilk gidişiydi benim ikinci gidişimdi gerçi ama birçok öğretmen orayı bilmiyordu bile Samsun'un tarihini bilmiyorlardı. Dolayısıyla dört duvar arasına sıkıştırıyoruz biz öğretmenliği ve eğitimi. Hele de Sosyal Bilgiler öğretmenliği kesinlikle dört duvarın arasında yapılmayacak kadar önemli ve hareketli bir ders.

Ö3: Çalışma hayatım boyunca çeşitli hizmet içi eğitimler aldım. Uygulamalı stajyer eğitimleri, güvenlik eğitimi, sağlık konusunda çeşitli eğitimler aldım. Ancak okul dışı eğitimi konusunda bir hizmet içi eğitim almadım.

Ö4: -- Çalışma hayatım boyunca çeşitli hizmet iç eğitimler aldım. Şu an aklıma gelenler; drama eğitimi, hızlı okuma eğitimi gibi birden çok eğitim aldım dosyamda var ancak aklıma gelenler bunlar. Okul dışı eğitimle ilgili bir eğitim aldım mı açıkçası hatırlamıyorum aldığımı. Eğer böyle bir eğitim açılırsa saatleri uygun olursa katılmayı düşünürüm. Çünkü biliyorsunuz ki bizim bir de anne rolümüz, eş rolümüz var evde o yüzden o rollerimizi ihmal edemiyoruz ama çocuklarımız biraz daha büyüdüler sayılır saatleri ve günleri uygun olursa katılırım neden katılmamayım ki. Ama işte sınıflar biraz daha az olsa, hatta biz bir ara koçluk sistemini de denedik. Herkesin kendine ait birkaç öğrencisi vardı ve onlarla özel olarak ilgileniyorlardı. Ama büyük bir sınıf sana veriliyor, ama sen sadece 10 kişiyle ilgilenmek zorundasın. Olmuyor işte bu durum, benim 40 kişiye bölünmem lazım yani o yüzden koçluk sistemi de bir işe yaramadı. Bir takım şeyler deniyoruz ama olmuyor. Benim için sınıf öğretmenliği eğer gerçekten parayı hak ederek yaparsan çok önemli bir iş. Çok da yükü olan bir iş ama eğer savsaklarsan o sınıf zaten herkes tarafından şikayet edilen, başarının gittikçe düştüğü bir sınıf oluyor. Her yönüyle ilgilenmemiz gerekiyor. Bu tür durumlar da çocukların psikolojik durumlarını etkiliyor, onlarda bir önyargının oluşmasına sebep oluyor.

Ö7: Öğrencilerin ve öğretmenin verimini arttırma konusunda faydalı oldu.

Ö8: Bu konuda bir eğitim almadım ancak çeşitli alanlarda eğitimler aldım.

Ö9: Aldığım birkaç eğitimden, Müze Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar eğitiminden bahsedeyim: Öğrencilerin geçmişle günümüz ve gelecek arasında bir bağ kurmalarını sağlamak, öğrencileri objelerin kullanımına, dönemine, işlevine dair drama etkinlikleri ile o zamanı, o zamanın insanını anlamaya, yaşamaya yöneltmek. Empati anlayışlarını, sanat zevklerini, olayların insanlara yansımalarını anlamalarını sağlamaya yarayan eğitim. Arkeoparklarda çocukların kazı yaparak, bir nevi arkeolojicilik oynayarak, toprakla, objeyle temas geçmesi ile tarihi eserlerin evrensel değerini kavramaları açısından önemli.

Ö12: Çalışma hayatım boyunca birçok hizmet içi eğitim aldım. Bilişim kursları, ilk yardım kursları, iş güvenliği eğitimleri, robotik kodlama temel eğitim kursunu aldım. Zaman zaman zaten bizler için hizmet içi eğitim kursları oluyor. Ama onlar da genelde yaza denk geliyor. Şehir dışında oluyor genel olarak o eğitimlerde ve çocuklarım küçük olduğu için çok sık sık gidiş sağlayamıyorum. Okul dışı eğitimi konusunda bir hizmet içi eğitim almadım. Böyle bir eğitim açılırsa eğitimini alırım. Ancak eğitimini almaktan ziyade önce biraz daha milli eğitimin desteklemesi gerekiyor. İzin olanaklarının iyileştirilmesi, ders saatlerimizin artırılması gerekiyor. Ders saatimizin artırılması kesinlikle şart. Çocuk mesela sosyal bilgiler dersinde bize bir soru soruyor. Çocuk tabii ki vatanını milletini öğrenecek. Örnek veriyorum istiklal marşıyla ilgili bir vatan, bir demokrasi konusuna girildiğinde o dersin 2-3 saat geçmesi gerekiyor. Ama bakıyoruz ki müfredat çok az zaman veriyor ona. Verdiği zaman da bu sefer çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ders anlatıyoruz önceliğimiz bu çünkü bu noktada.

Ö13: Çalışma hayatım boyunca çeşitli hizmet içi eğitimler aldım. Bu eğitimlerden ilk aklıma gelenler; ergen gelişimi eğitimi, vizyon geliştirme eğitimi, temel ilk yardım eğitimi gibi çeşitli eğitimler aldım. Gelen her türlü eğitime başvuruyorum. Geçen hafta da bir eğitimdeydim mesela oda okul aile işbirliği geliştirilebilmesi için yapılan bir eğitimdi. Yani eğitici yetiştirme eğitimiydi. Hatta bununla ilgili sınıf öğretmenleri ve anasınıfı öğretmenleriyle ilgili bir çalışmamız olacaktır. Okul dışı eğitimi konusunda herhangi bir eğitim almadım ki böyle bir eğitim de açılmadı eğer açılırsa katılmayı çok isterim. Bizim alanımıza yönelik çocukları geliştireceğini düşündüğümüz her türlü eğitime başvuruyoruz ama takdir edersiniz ki başvurduğumuz eğitimlerin tümüne kabul etmiyorlar. Çıkan eğitimlere gidiyoruz ve eğitimimizi alıyoruz.

Ö15: Çalışma hayatım boyunca çeşitli hizmet içi eğitimler aldım. Bunlar; bilgisayar kullanımı, grafik hazırlama, öğrenme gücünü çeken öğrenciler ya da bireysel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler için gerekli olan çeşitli eğitimler, iş güvenliği ile ilgili seminerler, müfredat yenileniyor değişiyor bunlara yönelik çeşitli ölçme değerlendirme içeren eğitimler alıyoruz. Ancak okul dışı eğitime yönelik herhangi bir eğitim almadım.

Ö18: Çalışma hayatım boyunca çeşitli hizmet içi eğitimler aldım. Bunlar; 2023 Hedeflerine yönelik eğitimler, sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili çeşitli eğitimler, Osmanlıcayla ilgili eğitimler, üniversite öğrencilerinin yetiştirilmesi ile ilgili eğitimler aldım. Ancak okul dışı eğitim ile ilgili herhangi bir eğitim almadım. Böyle bir eğitim açılırsa açıkçası eğitim veren eğitime göre katılabilirim. Çünkü günü kurtarmak için yapılacak bir eğitimin faydalı olacağını düşünmüyorum. Eğer öğretmen iyiyse ve bana faydalı olacağını düşünürsem eğitime işte o zaman katılırım.

4.4.3. Okul Dışı Eğitimin Öğretim Programlarında Yer Alma Durumu

Öğretmenler okul dışı eğitime öğretim programlarında yeterli düzeyde yer verilmediği görüşünü belirtmişlerdir. Uygulama noktasında bir takım sıkıntıların olması bu alanın ders sistemine katılabilmesi noktasında bir takım sorunlar teşkil ettiğini öne sürmüşlerdir. Okul dışı eğitim uygulamaya yönelik değil ancak öneri niteliğinde öğretim programları içerisinde varlığın sürdürmektedir. Ancak bu da gerekli bir uygulama alanı sunmamaktadır. Uygulama alanına yönelik olmasa da çeşitli kazanımlarla bu eğitim alanının öğrencilere verilmeye çalışıldığı dile getirilmiştir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerinden örnekler yer almaktadır:

Ö1: Müfredatta ve ders kitaplarında okul dışındaki eğitime gerekli düzeyde yer verildiğini düşünmüyorum. Tabii ki bunda yasal sıkıntılar da mevcut. Örneğin; çocukların götürülmesi, getirilmesi bu süreçte ulaşım araçları onların kontrollerinin yapılması ilave bir yük getirdiği için öğretmenler de genellikle bu sürece sıcak bakmıyorlar. Bundan dolayı da okullardaki bu tür faaliyetler genellikle yaz dönemine yakın müze gezileri ya da piknik şeklinde geziler yapılabiliyor. Onun dışında böyle rutin sürekli olan geziler pek olmuyor. Bunda aslında yasal prosedür sıkıntıları söz konusu. Bakanlık, okul idaresi, veli engellerini aşabilirsek aslında bu tür okul dışı

faaliyetleri elbette ki destekleyebiliriz. Bakanlık da aslında bu yıl bu tür gezilerin yapılmasının önüne çeşitli engeller koyuyor. Bu engeller de şundan, örneğin; Türkiye’de yaşanan herhangi bir kaza olumsuz bir şey tüm Türkiye’yi etkileyebiliyor. Bir de öğrencilerin velilerinin de bu tür etkinliklerin yapılmasını istemesi gerekiyor. Ancak bu tür etkinliklerde çeşitli sorunlarımız oluyor; güvenlik gibi, hakimiyet gibi, gezi yerlerindeki yerlerle ilgili veyahut müzedeki saatlerin ya da oraların çalınma süreleri ile ilgili öğrencilerimiz de davranış olarak pek yetişkin gibi değil işte oradaki gürültüsü vb. davranışları karşı taraftan da çok fazla anlayışla karşılanmayınca bir takım sorunlarla karşılaşabiliyoruz.

Ö3: Öğretmenler okul dışı eğitimi konusunda özendirilmelidir. Önümüze çıkan çeşitli bürokratik engeller var bu engellerin aşılması sınıf dışı eğitimin uygulama alanı bulmasını daha raht bir şekilde sağlayacaktır. Ayrıca okulumuz çok kalabalık olduğu için velilerden izin almak konusunda oldukça sıkıntı yaşamaktayız. Bu sebeplerle de branş öğretmenlerimiz bu tür etkinliklere pek sıcak bakmıyorlar.

Ö4: Şöyle yıllık planlarımızda mutlaka oluyor, işte gezi olarak nerelere ne yapılacağı, etkinlik olarak yazılabiliyor. Ama biz uygunsu yapabiliyoruz zümrelerle iş birliği ya da başka derslerle iş birliği yaparak uygulayabiliyoruz.

Ö5: Ders programlarında öğrencinin bilgiyi yaparak yaşayarak yapılandırması için hedefler bulunmaktadır, ancak ders dışı etkinlikler pek yer almamaktadır. Bu eksikliği öğretmen yıllık planlarında belirterek dönem başında veya yasal izinler alınarak eğitim öğretim döneminde kendi inisiyatifıyla gezi ve etkinlikler planlayarak gerçekleştirmektedir.

Ö6: Programda çok zayıf okul dışı eğitim. Yani özellikle bir yer ayrıldığını düşünmüyorum. Programda genel olarak okul dışı eğitime öneri niteliğinde yer verilmiş. Okul dışı için verilen etkinliklerin uygulanabilmesi için bir de ortamın uygun olması gerekmektedir.

Ö8: Okul dışı eğitim konular ve kazanımlarla iç içe olmalı ve birbirini tamamlayıcı şekilde planlanmalıdır.

Ö12: Okul dışı eğitime ders programlarında yer verildiğini düşünüyorum mesela bazen öneride bulunuyor. Çocuk müzeyi gezebilir tarzında önerilere yer veriliyor.

Zaten daha çok hep müze olayı var. Çocuk Çanakkale'ye götürülecek diye bir ibare yok ya da dışarıda plato, ova yapsın gibi çeşitli ibareler yok. Bunlar daha çok öğretmenin inisiyatifine kalmış. Küçük bir okulda görev yaptığım zaman 5'lerde plato, ova yapmıştık bahçeye çıkıp. Köy okuluydu kapısının önünde, bahçe zaten topraktı; orada olan bir çıkıntı işte bu göl, içine su doldurup işte bu bir vadi akarsu gibi çeşitli etkinlikler yapmıştık. Ancak bunun için dediğim gibi sınıf sayısının da az olması gerekiyor. Her okulun imkanı farklı olduğu için bu tür etkinlikler müfredata koyulup zorunlu olarak da yaptırılmaz. Örneğin çocukları Çanakkale'ye götürmek istesek ücret de talep etmek zorunda kalacağız. İçinde bulunduğumuz okulda daha kantine gidip bir şey alamayan öğrenci olduğunu düşünürsek bu durum çok ütopyik olarak kalır ve zorunluluk söz konusu olamaz. Zorunlu olmaz ama bence sosyal bilgiler dersi için bir ayrıcalık olmalı.

Ö16: Ders programlarında okul dışı eğitime yer verilmiyor ancak bize bırakılıyor. Biz mesela müze gezileri ya da buna benzer geziler yaparsak, kendi planımıza programımıza alırsak yapıyoruz. Onun dışında, müfredatta şunu yapın, şuraya gidin gibi bir yaptırım söz konusu değil. Biz mesela 8. Sınıfları konumuzla alakalı olarak Bandırma Vapuru'na götürdük. Bu tarz geziler yapabiliyoruz. Ancak bir yaptırım yok öğretmene bırakılıyor.

Ö18: Şimdi ben şunu söyleyeyim; sosyal bilgiler dersindeki ders saatlerimizde normal okul içi etkinliklerine bile vaktimiz yetmiyor. Yani böyle bir sıkıntımız var. Bazen süreden dolayı hem kitaptaki hem de ekstradan yapmak istediğim şeyleri bile yapamıyorum. Bir de kitabın içeriğini pek yeterli görmüyorum.

Ö20: Okul dışı eğitim konusunun ders programlarında özellikle örgün eğitimi tamamlayıcı nitelikte düşünüldüğü görülmektedir. Bu nedenle daha çok sergi, tiyatro ve gezi benzeri planlamaların okul dışı eğitim kapsamında öğretim programlarında yer aldığını söyleyebiliriz.

4.4.4. Okul Dışı Eğitime Uygunluğu Bakımından Müfredattaki Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi

Öğretmenlerimiz ders kitaplarının okul dışı eğitime uygun olduğunu belirtirken diğer yandan uygun olmadığını da belirtmişlerdir. Eski dönemde basılan ders kitaplarına

oranla günümüzde basılan ders kitaplarının okul dışı eğitime daha fazla yönlendirdiğini belirtmişlerdir. Buna ek olarak ders kitaplarında öneri olarak sunulan sınıf dışı etkinliklerinin bir zorunluluğu olmaması etkinliklerin uygulanması konusunda bir dezavantaj sağlamakta olduğunu ve uygulanılmadan söylenip geçilmekte olduklarını belirtmişlerdir. Bir kısım öğretmenimiz de ders kitaplarının normal olarak verilmek istenen müfredata uygun olmadığı görüşünü belirtmiş, konuların genel olarak anlatıldığını ancak konu pekiştirme adına yapılan etkinliklerin ise daha detaylı bilgiler istediğini belirtmişlerdir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerinden örnekler yer almaktadır:

Ö2: Kitaplar okul dışı eğitime şöyle uygun; özellikle bir iki yıldır ders kitaplarında mesleklere yönelik, gezi-gözleme yönelik etkinlikler daha çok arttı. Çocukların günlük hayatlarıyla bağlantısını kuracak üniteler daha fazla arttı. Yani ezbercilikten, kes kopyala yapıştır dan daha ziyade daha güzel bir hale geldiğini düşünüyorum bu seneki kitaplar için. Ama önceden dediğim gibi hazır bilgiyi oradan okuyup aktarmaya yönelikti şimdi yoruma dayalı, öğrencilerin ders içerisinde birbirlerine aktarabileceği, büyüklerinden öğrendiklerini yansıtabileceği konularımız biraz daha var. Ama dediğim gibi öğrencileri daha çok dışarıya götürmeliyiz.

Ö3: Aslında bakarsak 5-6-7-8. Sınıf ders kitapları ve programlarını okul dışı eğitimi konusunda uygun bulmuyorum. Ders programlarının ve kitapların daha kapsamlı hale getirilerek dışarıda eğitime daha uygun bir şekilde olması gerektiğini düşünüyorum. Öğrencileri okul dışına yönlendirerek daha verimli zaman geçirmelerini, konuyu daha kavrayıp anlamalarını sağlayabiliriz. Bu şekilde yapılarak öğrencilerin derse olan motivasyonlarını arttırabiliriz.

Ö5: Sosyal Bilgiler ders kitabı okul dışı eğitim için uygundur. 5.sınıf "Geçmişe Yolculuk" ünitesi kazanımları, tarihi mekanlarda gerçekleştirilebilir. "Ekonomi ve İnsan Yaşamı" ünitesi yine ders dışı eğitim ile kazanımları sağlanabilir. 6.Sınıf konularından "İlk Çağ Uygarlıkları" yine müze gezileri ile ders dışı eğitim sağlanabilir.7.Sınıf "İnsanlar, Yerler ve Çevre" ünite konuları, "Kültür ve Miras" ünite konuları yine okul dışında planlanacak etkinliklerle öğrenilebilir. İmkanlar elverdiğinde müfredat ve kitaplar buna uygundur. Ancak paydaş yetersizliği, sorumluluğun fazlalığı açısından pek tercih edilmez.

Ö6: Yarı yarıya uygun diyebilirim. Yani bazı tüyolar veriyor hani sınıfına göre de değişiyor. Mesela 7.sınıfın kitabı kötüydü bu seneki. 5 ve 6.Sınıf kitapları daha iyiydi. 7.sınıf kitapları tavsiye edecek ya da bu etkinliklere ön ayak olacak türde bir kitap değildi. Eğer 7.sınıfta öğrenciyi dışarıya çıkaracak nitelikte olsaydı öğrencileri bu tür etkinliklere götürürdüm tabii ki. Veliler aslında izin konusunda çok hassas nereye götüreceğinize bağlı, bakanlıktan yana sıkıntı yok ama veliler bu konuda çeşitli sıkıntılar çıkarabiliyor. Mesela yakın yerler, müzeler ya da İlk adım içinde bir yer olduğunda bunu çok fazla sorun etmiyorlar ama daha dışarıdaki bir yer olduğunda bu sorun oluşturabiliyor.

Ö9: Sosyal Bilgiler ve TC İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kitapları, sınıf içinde anlatıma ve ölçme-değerlendirmeye yönelik hazırlanmıştır. Kazanımların okul dışı etkinliklerle kazandırılması ya da pekiştirilmesi bence tamamen öğretmenin aldığı eğitimler, kullanacağı yöntem ve tekniklere bağlıdır. Örneğin; Oryantring eğitimi ile konuyla ilgili öğrenilen kavramların okul bahçesinde oyuna çevrilerek, öğrencilerin zevk aldığı bir şekilde pekiştirmelerini sağlayacaktır.

Ö10: Ders kitaplarının okul dışı eğitimini tam uygun bulmuyorum. Örneğin bir konu hakkında buraya gezi yapılır etkinliği ülkemiz şartlarında çoğu okulun gezi yapacak düzeyde maddi uygunluğu, çevre koşulları, ailevi sebeplerinin yeterli düzeyde olmadığını düşünüyorum.

Ö11: Çocuklara ödev vermek açısından %100 olmasa da %50 oranında uygun. Ama şöyle bir şey var uzun yıllardır bizim şikayetçi olduğumuz bir şey : Etkinliklerin konularla alakası olmaması veya konudan daha fazla şey istemesi. Ders kitapları kazanımdan daha geniş bir sonuç istiyor bu da öğrencilerin kafalarını karıştırıyor. Basitleştirebilir bunlar, oyunlaştırılabilir. Bu yok ders kitaplarında, çok sert etkinlikler var kitaplarda. Çocuğun ciddiyet kapasitesini aşan etkinlikler yoğun kitaplarda, daha fazla görsel, daha fazla oyunsallaştırarak anlaşılabilir kılınabilir. Bol görsel, bol oyun olduğunda öğrencilerin derse olan ilgisi artıyor, daha istekli dinliyor o dersi. Ama kitaplarda yazı ağırlıklı olduğunda öğrencinin gözü korkuyor ve çalışmak istemiyor.

Ö15: Ders kitapların okul dışı eğitime kesinlikle uygun olduğunu düşünüyorum . Açıkçası değişen müfredatla ilgili olumlu şeyler söyleyeceğim; konular sadeleştirilmiş

olsa da aslında zamanı sadece okul dışı eğitime ayırmaya yönelik güncel hayatı konuşmak, çok fazlasıyla gezi yapılabilecek konular var ama dediğim gibi imkan ve zaman çok önemli. Belki yanlış da yorumlamış olabilirim ama şimdi biliyorsunuz ki ara tatil diye bir uygulama çıktı bakanın konuşmasında hani bunun bir tatil gibi değil de bazen bir gezi düzenlemek, çocukları daha fazla sosyal, kültürel faaliyetlere dahil etmek şeklinde planmış olabilir. Böyle olursa dediğiniz gibi geziler yapılarak da konular yerinde incelenebilir. Bakalım uygulamada görmemiz gerekiyor ama nasıl olacak, nasıl yapacağız.

Ö16: Ders kitapları okul dışı eğitime uygun değil. Genelde sınıfı içinde uygulanmaya yönelik.

Ö17: Okul dışı eğitim noktasında verilen tavsiyeler çok güzel yapılması da çok güzel olur ama bunların hayata geçirilmesi çok kolay değil. Çünkü ders kitaplarındaki bilgileri ne kadar azaltmaya çalışsa da milli eğitim; bilgi yükü derininde çok fazlalık gösteriyor. Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde görünen yüz çok az ancak arkasında bulunan kısım çok daha büyük bir oranı ifade ediyor. Öğrencilerin yaşı küçük ama merakları çok fazla ve sorular soruyorlar siz de onları cevaplamak istiyorsunuz ama süreler çok az ders saatleri yetmiyor çünkü yetiştirmemiz gereken bir müfredatımız var. Dışarıda bir etkinlik yapmak çok kolay değil, çok fazla bir ön hazırlık gerektiriyor. Bürokratik açıdan çok fazla engelin olduğu bir eğitim alanı sınıf dışı eğitim; izinlerin alınması, onaylanması, etkinlik hazırlanıp uygulanması aynı zamanda güvenlik alanındaki eksiklikler ve bunların sorumlulukları insanları korkutan şeylerdir.

Ö18: Okul dışı eğitim için yeterli midir? Açıkçası pek sanmıyorum. Bir de çocuğa evde bir şeyler yaptırmaya yönelik verilen etkinlikler çocuğa ne kadar bir şey katıyor? Açıkçası o konuda da pek emin değilim çünkü artık internetten yapıp getiriyorlar. Zaman kısıtlığından dolayı da yapılan ödevleri sınıfta paylaşma imkanımız çok fazla olmuyor zaten. 35 öğrencinin yaptığı herhangi bir şeyi paylaşırma gibi bir şansımız yok maalesef. Sadece aralarından gönüllülük esasına dayalı 3-5 öğrenci seçebiliyorum ki bazen gönüllü öğrencilere bile söz sırası gelmiyor. Sınıf mevcudu az olmadığı sürece ne yazık ki çok verimli geçmiyor. Ayrıca buna ek olarak ders saatinin az olması da etkinliklere vakit ayırmamızı engelliyor ne yazık ki.

Ö20: Maalesef müfredatta bulunan ders kitapları her sene değiştiği ve yeterince özenli hazırlanmadığı için içerisinde yer alan etkinlikler okul dışı eğitime pek uygun değil. Bu nedenle öğretmenlerin büyük bir kısmı farklı yardımcı kaynaklar kullanarak derslerini işlemektedirler.

4.4.5. Öğrencilere Konu Aktarımı Bakımından Ders Kitaplarının Yeterliliğine İlişkin Görüşler

Değerler, kazanımlar, beceriler yönünden baktığımızda; öğretmenler bu yönlerden kitapların yeterli olduğunu ancak uygulama noktasında öğrencilerin günlük hayatlarında bu faktörleri uygulamadıklarını ve bu konudaki en önemli etkenin çevre olduğunu dile getirmişlerdir. Öğrenilen bilgilerin teoride değil de pratikçe uygulama alanı bulması çevre ile etkileşim sonucunda olmaktadır. Bundan dolayı kitaplarda verilen beceri, değer ve kazanımların uygulamada sağlanmaması öğrenciler için dezavantaj oluşturmaktadır. Aynı zamanda öğretmenler ders kitaplarının bu yönlerden yeterli olmadığını belirtmiştir. Ders saatlerinin az olması, yetiştirilecek bir müfredatın olması ve ortak sınavların olması gibi çeşitli etkenlerden dolayı durmak istedikleri konular üzerinde yeterince duramadıklarını ve bu konuda da verimli ve etkili olmadığını belirtmişlerdir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerinden örnekler yer almaktadır:

Ö2: Kazanımlar yönünden: Ders kitapları kazanımları öğrencilere vermek konusunda yeterli olduğunu düşünüyorum. Ama kazanımlardan kastınız çocuğu hayata hazırlamak ise bunun bir ayağının eksik olduğunu düşünüyorum. Çocuğu dışarıya çıkarmazsak bir tarafı eksik kalıyor. Çünkü anlatılan bilgi teoride kalıyor çocuk pratiğe dökemiyor bu sefer de teoride anlatılan bir işe yaramıyor. Ortak noktasını bulamıyoruz.

Beceriler yönünden: Beceriler konusunda öğretmene büyük görevler düşmektedir. Kitapta ne yazarsa yazsın, kitap nasıl bir yetkinlikle hazırlanırsa hazırlansın, sonuçta yine uygulayıcı biliyorsunuz ki öğretmendir. Şimdi öğretmenlerin de elini güçlendirecek şeyler lazım tabi ki. Örneğin; ben öğrencilerime karşılıklı konuşma fırsatı yaratmak istiyorum. Birbirlerine fikirlerini değişik argümanlar sunarak çürütebiliyorlar mı veya destekleyebiliyorlar mı? Kendileri bunlardan yeni bir fikir

üretebiliyorlar mı ? Herkesin farklı bir fikri olabilir ama ortak bir akıl var ve birlikte bir yere varabiliyorlar mı? Onun için de böyle bir okul ortamı oluşturulmalı, öğrenciler birbirleriyle fikir paylaşımı yapılmalı orada çocuk dinlemeyi, dinlediğinden bir şey çıkarmayı, çıkarabileceğini farkına varır bu durum eğitimi- öğretimi daha güzel hale getirir. Ancak bunun uygulanabilmesi için sınıf sayılarının 25 olması gerekiyor, u düzeninde olması gerekiyor, okulun genel mevcudunun 500 ü geçmemesi gerekiyor bence. Çünkü 25 i geçen sınıf var 500 ü geçen okul var öğrencinin idare edilmesi zor oluyor gittikçe.

Değer yönünden: Kitaplarımızda çeşitli değerlere yer veriliyor. Ama yine aynı noktaya geliyoruz bu sadece kitaplara yazmak onlardan okumakla olacak bir şey değil. Öğrencinin bunu sınıfta, koridorda, bahçede, okul içinde, okul dışında, evde her yerde bu değerlerle yaşaması lazım. Eğitimle ilgili o kadar çok bilen var ki çocuklarımıza yönelik, o kadar çok etkileyen unsur var ki, tabletler, telefonlar, bilgisayarlar, televizyonlar, yüzlerce kanal, sokaktaki insanlar, hepsi bir veri bombardımanına tutuyor insanı. Dolayısıyla çocuklar bunun hangisi bizim için değerli, geleneklerimize, göreneklerimize uygun, hangisi temel insan haklarına uygun veya aykırı bunlar konusunda bir bocalama yaşıyorlar. Bunun için bence ilk adım aile eğitimi. Aile eğitimlerinin de bu konuda eksik olduğunu eğitime çok fazla önem vermediklerini, okumuş yazmış insanlara da çok fazla önem vermediklerini görüyorum. Bu konuda bir erozyon olduğu belli. Ama dediğim gibi kitaplarımızda var, koyulmuş ama yaşamadıktan sonra pek de bir önem arz etmiyor. Bununla ilgili küçük bir makalede yazmıştım ben. Çocuklara sigara içmeyin diyoruz , sigara zararlı şöyle böyle diyoruz ama sigara içiyoruz. Çocuk beni görüyor hani zararlıydı diye düşünüp bocalıyor. Bu yüzden biz de içmeyip ona örnek olacağız. Çünkü çocuk duyduğunu değil daha çok gördüğünü örnek alır.

Ö3: Kazanımlar yönünden: Kazanımları öğrencilere vermesi konusunda ders kitaplarını yeterli görmüyorum konuyu daha çok hikayeleştirerek anlatıyorlar ama öğrencilerin okuma alışkanlıkları olmadığı için okumak istemiyorlar genellikle ben derslerde öğrencilere o konuları okutuyorum. Daha sonra da özet bilgileri oradan çıkartmasını istiyorum. Ve bu şekilde dersimizi işliyoruz.

Beceriler yönünden: Öğrencilere kazandırılmak istenen becerilerin öğrencilere tam anlamıyla verildiğini düşünmüyorum. Kazandırılmak istenen beceriler daha ayrıntılı

bir şekilde verilebilir ancak öğrenciyi sıkmayacak şekilde ders kitaplarında bu becerilere yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Değer yönünden: Ders kitaplarında ahlaki değerler; sevgi, saygı, yardımlaşma konuları hakkında yeterli düzeyde bir farkındalığın verildiğini düşünüyorum.

Ö5: Kazanımlar yönünden: Kazanımlar yönünden bazı ders kitapları yeterli değildir. Yüzeyseldir. 7.sınıf Sosyal Bilgiler konuları yüzeysel anlatılmıştır. Diğer sınıflarda da bir çok bilgi görerek yaşayarak edinilmeyi gerektirmektedir. Örneğin 5.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde dağ, plato, ova kavramlarının tanımı kitapta vardır, görsellerle de gösterip öğretebilirsiniz. Ancak bir süre sonra kavramları birbirine karıştıranlar da olur. Bu konuda çoklu öğrenme ile daha kalıcı öğrenme sağlanabilmesi için sınıf dışı öğrenmelere yer vermek zorunludur. Yine “Ekonomi ve İnsan” ünitesinde meslekleri, üretimin serüvenini, ekonomik faaliyetleri yerinde görüp tanıklık ederek öğrenmek, emeği yerinde görmek daha kalıcı öğrenme olur.

Beceriler yönünden : Beceriler yönünde öğrendiğini günlük hayatta kullanabilmesi açısından ders kitapları yetersizdir. Beceri bizzat yaparak yaşayarak kazanılır. Sınıfta rol oynama, drama şeklinde yapılabileceği gibi ders dışı eğitimle de kazandırılabilir.

Değer yönünden: Sorumluluk, vatanseverlik, merhamet, yardımseverlik, vefa, misafirsevenlik, yardımlaşma gibi değerlerin kazanılması konusunda ders kitapları yeterli değildir. Bunlar büyüklerden görerek, yaşayarak öğrenilir.

Ö7: Kazanımlar yönünden- Yeterli

Beceriler yönünden -Yetersiz

Değer yönünden- Yeterli

Ö9: Kazanımlar yönünden: Yeterli.

Beceriler yönünden: Kısmen yeterli, Bakanlık bunun için çalışmalar yapmakta.

Değer yönünden: Yeterli.

Ö10: Kazanımlar yönünden: Ders kitapları genellikle kazanımlara göre hazırlandığından ufak tefek eksiklikleri olsa da yeterli ölçüde kazanıma uygun

Beceriler yönünden: Becere yönünden çoğu beceriyi karşılamaktadır fakat Mekanı algılama, gözlem vb. etkinliklerde her okulun uygun koşullara sahip olmaması sebebiyle beceri kısmında eksiklikler olduğunu düşünüyorum.

Değer yönünden: Değerler yönünden ise verilen örnekler , gazete haberleri, okuma metinleri kazandırılacak değerlerin çoğunu karşılamaktadır.

Ö11: Kazanımlar yönünden: Kazanımları fazla fazla veriyor ama çok fazla bilgiyi bir arada veriyor. Bu bilgiler ders kitaplarında aslında çok daha basit çok daha yalın ve parça parça anlatabilir.

Beceriler yönünden: Kitaplar öğrencilere muhakeme becerisini tam anlamıyla verdiğini düşünmüyorum, biraz İnkılap Tarihi için belki buna evet diyebilirim ama diğer kademeler için bunu diyemiyorum. LGS'de çıkan bir branş olduğu için burada çocuk muhakemeyi mecbur yapmak zorunda kalıyor ya da siz onu bu noktada yaptırmak zorunda kalıyorsunuz. Aslında bu becerilerin kazandırılması tek bir branşla değil diğer branşların da yardımıyla olacağını düşünüyorum. Özellikle ilkokulda alınan eğitimin bu noktada çok önemli bir unsur teşkil ettiğini düşünüyorum.

Değer yönünden: Temel değerlerimizi tam anlamıyla verdiğini düşünmüyorum. Bu biraz öğretmenin bilgi kapasitesiyle de alakalı, örneğin; kitap size Çanakkale'yi anlatabilir ama o Çanakkale ruhunu vermek öğretmenin tiyatral ve konuşma yeteneğiyle alakalı bir şeydir. Çanakkale ile alakalı ne kadar can alıcı olay bildiğiyle alakalıdır. Teknolojinin gelişimiyle beraber bu dönemin çocuklarında bir inanç eksikliği söz konusu, sanal alem ortamında öğrenciler duygusuzlaşıyorlar ne yazık ki.

Ö15: Kazanımlar yönünden: Değişen müfredattan sonra baktığımızda kazanımlar ile kitapta yer alan konuların birbiriyle örtüştüğünü kesinlikle söyleyebilirim. Çok hassas bir şekilde yazılmış zaten kitaplar. Kitaplar için düzenlenen bir seminere de katıldım ben. Bakanlık özellikle kitapların okuduğunuzda, incelediğinizde tamamen kazanımı sorgulayan, tamamen o kazanımı vermeye yönelik olarak hassas bir şekilde hazırlandığını söyleyebilirim. Bu konuda kitap yazıcılarını başarılı buluyorum. Ama bakarsak ne yaparsanız yapın kişiden kişiye yeterli yetersiz kavramı değişebilir. Daha fazlasını vermek isteyebilirsiniz. Ama ben o anlamda temel bilgileri vererek, kazanımı vermek açısından yeterli buluyorum ama bunu biraz daha geliştirmenin öğretmenin elinde olduğunu düşünüyorum.

Beceriler yönünden: Ders kitaplarının verilmek istenen becerileri öğrencilere kazandırdığını düşünüyorum. Verilen örnekler, sorulan sorular çocuğu düşünmeye sevk eden türden, onları yeni fikirler üretmeye yönelten ki etkinlikler de aynı şekilde ama tabi bunları her konu için söyleyemem tabi bazı konularda bir takım sıkıntılar yaşanabiliyor. Ben Ahsen kitabı ve içerisindeki etkinlikleri beğendim.

Değer yönünden: Ders kitaplarının öğrencilere temel değerleri kazandırmak konusunda etkili olduğunu düşünüyorum. Yeni müfredat aslına bakarsak özünde kazanımlar, beceriler ve değerler yönünden birbirine girmiş vaziyette bulunuyor. Hepsi ayrı ayrı değil birbiriyle entegre olmuş halde bulunuyor. Mesela bir konu işlerden sosyal bilgilerde Türkçede veya din kültüründe de aynı değer farklı bir konuyla farklı bir yönden değerlendirilebiliyor. Zaten değişen müfredatla temel olarak vurgulanmak istenen de bu.

Ö16: Kazanımlar yönünden: Ders kitapları konusunda en önemli sorun; ders kitapları bize kalamıyor. Elimize geçmiyor. Bu sene hiç biz öğretmenlerin ders kitapları olmadı. Çünkü yeterli sayıda gelmiyor. Öncelik öğrencilere verildiği için ancak öğrencilerin elinden ders arasında ya da ders esnasında alır da bakarsak görüyoruz. Yoksa ders kitabı konusunda bir bilgimiz olmuyor Ancak baktığım, gördüğüm kadarıyla yeterli olduğunu düşünmüyorum.

Beceriler yönünden: Becerileri öğrencilere kazandırmak konusunda da yeterli olduğunu düşünmüyorum. Biz öğrencilere araştırın bu konuyu diye sık sık ödev vermeye çalışıyoruz ki verdiğimiz ödevler de çocuğun ilgisini çekerse ya da çocuğun imkanları varsa evinde interneti ya da bilgisayarı var da veya da soru sorabileceği eğitilmiş, yetişkin birisi varsa genelde o şekilde biz yönlendiriyoruz çocuğu. Kitaplarımızın özellikle bu konuda yeterli ve iyi olduğunu düşünmüyorum.

Değer yönünden: Yani orada bahsedildiği konularda geçtiğini düşünüyorum. Ama yeterli midir? Yine öğretmenin katkısıyla yeterli hale getirmeye çalışıyoruz. Ama var. Çeşitli resimlerle veriliyor, örnekler var bu şekilde değerler öğrencilere verilmeye çalışılıyor.

Ö20: Kazanımlar yönünden: Ders kitabındaki konular sınıf düzeyine ve ders saatine uygun planlanmamıştır. Örneğin 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kazanımları çok fazla ve konular çok yoğun olmasına rağmen haftada sadece 2 ders

saati olarak verilmektedir. Yine 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi Kültür ve Miras ünitesi çok uzun ve karmaşık bir anlatıma sahiptir. Bu da öğrencinin konu ile ilgili kazanımları kazanmasını engellemektedir. 5. sınıf ilk çağ uygarlıkları konusu da öğrenci seviyesinin üzerinde ve gereksiz ayrıntılarla doludur. Bütün bunlar öğretmenin sınırlamakta ve öğrencide kalıcı öğrenmeler ile beceri ve değerlerin yerleşmesi için farklı etkinlikler yapmasına mani olmaktadır. Öğretmenin bir eğitimciden ziyade sadece bir öğretici konumunda bulunmasına neden olmaktadır.

Beceriler yönünden: Beceri eğitimi ikinci planda kalmaktadır.

Değer yönünden: Değerler eğitimi ikinci planda kalmaktadır.

4.4.6. Okul Dışı Eğitimin Konuları Aktarmada Kullanılma Durumlarına İlişkin Görüşler

Öğretmenler ders anlatımında okul dışı eğitiminden nasıl yararlanabileceklerine ilişkin çeşitli fikirler beyan etmiştir. Ancak uygulama noktasında; izin alma, güvenlik sorunları, öğrencilerin okul dışında nasıl bir tutum sergileyeceklerini bilmemelerinden kaynaklanan çeşitli unsurlardan dolayı bu eğitimi tercih edemediklerini belirtmişlerdir. Alt yapı yetersizliği öğretmenlerin bu noktada büyük sorun yaşamalarına neden olmaktadır. Sorumluluk almak istememek ve veli tepkisiyle karşı karşıya kalmak istememek de bu eğitim alanının kısıtlı bir alanda kalmasına neden olmaktadır.

Aşağıda Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerinden örnekler yer almaktadır:

Ö5: Müze gezisi, doğal çevre inceleme gezileri, üretim yerleri ziyareti, meslek mensuplarını ziyaret, yaşlı bakımevi ziyaretleri, tarihi yapı ve tarihi mekan ziyaretleri gibi konu ve kazanımlara uygun yerler yerinde görülebilir. Kültürel mirasımızı öğrenmek için bir köy düğününe, hasta ziyaretine gidilip örf adet ve geleneklerimiz uygulamalı görülebilir.

Ö6: Öncelikle okul ortamını düzenlemek gerekiyor. Bu zaten bütün Milli Eğitim Bakanlığı'nın temel sorunu. Yani daha geniş bir alan, okul ortamının veya okul dışının buna uygun hale getirilmesi için çok yatırım gerekmektedir. 8.sınıflarımız çok kalabalık diğer sınıflar yine mevcut olarak okul dışı eğitimlere uygun olabilirler. Okulumuzda okul kültürümüzde çok büyük zayıflıklar var. Bu okul mesela çok iyi bir

okulmuş ben buraya tayin olmadan önce. O doku kaybedilmiş ne yazık ki. O dokuyu yeniden kazanmak gerekiyor. Bir de okula alım profili değiştirilmiş. Daha yukarı mahallelerden öğrenciler alınmış buraya. Yani problemlili mahallelerden öğrenciler alınmış. Şimdi gerçi onlar baka okullara bağlandı ama o okul kültürünü değiştirmek baya bir ekip işi. İdarenin baya bir yüklenmesi lazım. İdare bu konuda bir takım çalışmalar yaptılar ama henüz tam sonucunu vermedi ne yazık ki.

Ö8: Okul dışı eğitim-öğretim uygulamalarındaki asıl gaye; öğrencinin öğrenme ortamlarında aktif rol almasını sağlamaktır. Bunun gerçekleştirilebilmesi için öğrencide başlangıçta merak duygusunun ve ilgisinin uyandırılmış olması gerekmektedir. Öğrenci yalnızca merak ettiği, ilgisini çeken alanlarda katılımcı olarak aktif rol almak isteyeceği için eğitim programlarındaki her konu öğrencinin ilgisini çekecek şekilde, öğrencide merak uyandıran etkinlikler planlanarak uygulamaya geçirilmelidir. Bu yaklaşımdan hareketle hazırlanacak bir program içerisinde okul bahçesi, okul çevresindeki boş alanlar, yakın çevredeki bir arazi veya bir rekreasyon alanı öğrenciler açısından dersi sevecekleri, olumlu tutum ve davranış oluşturabilecekleri bir öğrenme için laboratuvar işlevi görmektedir.

Ö9: İlimizde Orman Okulu açıldı, öğrencilere burada etkinlikler yaptırılabilir, müze eğitimi yaptırılabilir, öğrencilerin konu ile ilgili sinema ,tiyatro gibi sanatsal faaliyetlere katılımları sağlanabilir. Deneyler,sosyal projeler uygulanabilir. Okul dışında okulun her yeri eğitim alanı olarak kullanılabilir.

Ö12: Yani şimdi okul dışı eğitimden dışarıda çocuğun bir ağacın altında kitap okuması bile o bile bir farklılıktır onun için. Samsun'da mesela bir proje vardı sokak benim yuvamdır adı altında. Dışarıda oturup kitap okuyorlar mesela işte bu bir sınıf dışı etkinliktir. Çocuk için bir farklılıktır. Çocuk için her zaman dışarı farklı geliyor. Dışarıda yaptığı, sınıf dışındaki yerlerde yaptığı her şey daha farklıdır. Biz de öyleyiz mesela herhangi bir şeye çalışırken dışarıda çalışsak o bir bizim için bir farklılık oluyor. Her şeyin bence okul dışı etkinlikte bağdaştırılması şart. Ama işte bunlar için de imkan olması gerekiyor. Ama inşallah gerekli düzenlemeler yapılır ve hallolur bu sorunlar. Okul dışı eğitimi konusunda bence kesinlikle soysa bilgiler dersi için bir öncelik olmalı. En azından yıllık planlara çocuk hangi ildeyse çevresinde olan müzeleri gezmeli, ören yeri varsa oralara gitmeli, milli park varsa oralara gitmeli

bunlar bence gerekli olanakları sağlayarak elde edilebilecek eyler olduğu düşünüyorum.

Ö13: Yapararak, yaşayarak öğrenme çocuk için en etkili öğrenme yoludur. Yani hem yakını hem uzağı öğrenmiş oluyorsun, hem bunu yaşıyor , görüyor , yapıyor ve bunu sadece bir haritan ya da görselden görmek yerine kendi kendine görmesi, ona dokunması, onun kokusunu, dokusunu hissetmesi o yüzden çok etkili bir yöntem sınıf dışı eğitimi ancak tabi ki bir takım engeller sebebiyle ne yazık ki gerekli düzeyde okul dışı eğitimden yararlanamıyoruz.

Ö15: Sosyal Bilgiler dersinde özellikle coğrafya konuları verilirken hep kendi bölgesinden hareketle,yaşadığı yerden hareketle tarzında çeşitli ibareler var. Mesela örnek veriyorum ; yaşadığı yerin coğrafi durumuna göre hangi ekonomik faaliyetler yapılabilir gibi. Dolayısıyla aslında bu okul dışı eğitim öğreneme çok açık. Çünkü neden yaşadığın yerden hareketle dediği için hemen yaşadığı bölgelerden başlanarak bir gezi organizasyonu yapılabilir. Eskiden mesela coğrafi bölge dediğimiz zaman Marmara Bölgesi'ni de Ege Bölgesini ' de işliyorduk. Ancak bildiğiniz üzere oralara götürme şansımız yoktu. Ama kendi bölgelerini tanımak anlamında daha avantajlı olduklarını düşünüyorum. Örnek veriyorum. Bir tarih konusu olan eski medeniyetleri işlerken Amisos Tepesi'ne götürmek aslında yeni müfredat ve kazanımların bu şekilde düzenlenmiş olması bence sınıf dışı eğitimi destekliyor.

Ö17: Doğaya yönelme, ağaç gölgesi altında yapılan bir ders ya da bir kitap okuma etkiliği hem öğrenciler dinlendirir hem de dinginleşmelerinde etkili olabilir. Doğadaki varlıkları, canlılığı hissetmek, kazı çalışmaları yapılabilir. Hazin bulmak gibi onların ilgisini çekecek etkinliklere yer verilebilir. Ancak bu etkinlikler için çeşitli izin süreçleri var; ailelerin izin vermesi, okulun izin vermesi, bakanlığın izin vermesi gibi çeşitli bürokratik süreçler var. Her öğrenciye ulaşamama ihtimaliniz var eşit bir şekilde faydalanıp faydalanmadıklarını çok iyi gözlemlemeniz gerekmektedir. Çevremizde bulunan müzelerden faydalanılabilir, Bandırma Vapuru'na bir gezi düzenlenebilir. Okulun dışında olmak öğrenciler için güzel bir anı ve tecrübe oluyor. Mesela kitap fuarına her sene gidiyoruz; öğrenci götürmeyeceğiz desek de yine de götürüyoruz ve stresli bir süreç oluyor ne yazık ki. Sinema etkinliklerimiz oluyor.

Ö18: Bir kere öncelikle okul içi eğitimdeki bütün materyallerin tam olması gerekmektedir. Mesela sınıf içi eğitimde bir uygulama yaptığım zaman onu ekstra etkinliklerle tamamlayabilirim ama bizim okulumuzda zaten materyallerin tam olduğu durumlar yok ne yazık ki. Belki başka bir okulda olsaydım bu soruya farklı bir cevap verebilirdim. Ya da sınıf mevcutları daha az olsaydı çünkü mevcutlar çok kalabalık, okul içinde gezebileceğimiz, hava alabileceğimiz bir alan dahi yok. Bundan dolayı da sınıf içi eğitimi desteklemesi noktasında okul dışı eğitimden faydalanmak istenir ancak mevcut kalabalık ve zamanımız çok kısıtlı.

Ö20: Öğrencilerin yakın çevresinde bulunan doğal ve tarihi mekânları gezmeleri etkinliklerini burada yapmaları sağlanmalı, sınıfta öğrendiği bilgileri sınıf dışı etkinliklerle hayata yansıtması hatta birçok beceri ve değeri bizzat okul dışından elde etmesi sağlanmalıdır. Bunun için röportaj, Gezi-gözlem, sergi, tiyatro, gibi okul dışında yapılabilecek uygulamalara yer verilmelidir.

4.4.7. Öğrenme Sürecine Katkısı Bakımından Okul İçi ve Okul Dışı Öğrenmelerin Öğretmen Görüşlerine Göre Karşılaştırılması

Öğretmenler; okul dışı eğitimin ve okul içi eğitimin avantaj ve dezavantajlarından bahsetmişlerdir. Okul dışı eğitimin; öğrencilerin algı, öğrenme, dikkat alanlarında iyi düzeyde etkilenmesini sağlaması ancak izin, prosedür ve güvenlik hassasiyeti noktasında önyargılı olarak bakıldığından bahsetmişlerdir. Okul içi eğitim ise; sınıfın daha samimi, daha güvenilir olması bakımından tercih edilebilir ancak bir süre sonra ses tonunun monotonlaşması, aynı düzeninin içinde olmak öğrencilerin dikkatinin dağılmasına ve dersin veriminin düşmesine neden olduğundan bahsetmişlerdir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerinden örnekler yer almaktadır:

Ö1: Okul dışı eğitimde olumlu diyebileceğim: Çocukların görsel olarak ortamı tanıdıkları, gördükleri için akılda daha çok kalıcı olabiliyorlar. Okul dışında daha rahat, daha özgür olabiliyorlar sınıf ortamına kıyasla. Kendilerini o ortamda daha rahat ifade etme imkanı bulabiliyorlar.

Okul dışı eğitimde olumsuz olarak diyebileceğim: Çocukların güvenliği ile ilgili, gidiş gelişi ile ilgili, yaşlarıyla düşündüğümüz zaman o ortamda bulunmaları bazen tehlike oluşturabiliyor. Veyahut da kontrolde çeşitli zorluklar çekebiliyorsunuz. Bazen de siz

kontrol ettiğinizi zannederek çocuklar çok farklı yerlere gidebiliyorlar. Davranış olarak hepsi iyi davranış gösteren çocuklar olmayabiliyorlar. Yaramazlık yapan öğrenciler de olabiliyorlar.

Okul içindeki eğitimde olumlu diyebileceğim: Okul içinde kontrol daha rahat olabiliyor. Daha sakin, daha sessiz bir ortam olabiliyor. Bazen de sınıf içinde çeşitli etkinlikler yaparak ya da çocukların konularla ilgili hazırladığı slaytlara veya görsellere de bakılabiliyor. Pano hazırlanarak da konuları sınıf içerisinde sergilemeleri dersin işleyişine olumlu katkılar sağlayabiliyor.

Ö3: Okul dışı eğitim okul içi eğitime göre daha etkili olabilir. Öğrencilerin motivasyonları daha yüksek olabilir. Öğrenciler daha eğlenceli ders işleyebilirler. Derse dikkatlerini daha fazla verebilirler. okul içinde de bunlar sağlanabiliyor ama süremiz kısıtlı oluyor. 15-20 dakika tutabiliyorsunuz dikkatlerini derse vermeleri konusunda ama sınıf dışında bunu yapmış olursak bu süreyi daha uzun vadeye yayabiliriz ve bence daha fazla verim alabiliriz. Ve öğrenci de bu durumdan daha hoşnut olabilir. Anlatılan konunun uygulanma alanı bulması öğrencinin derse olan dikkatini, motivasyonunu ve aynı zamanda da dersteki başarısının arttırması konusunda oldukça önemlidir.

Ö4: Okul dışı eğitim olumsuz: Kalabalık oluşu, velilerin aynı bakış açısı içinde olmaması, veliler bazen tepki gösterebiliyor. Çocuğunu yollamak istemeyebiliyor, o geride kalan çocuğun ne olacağını düşünüyoruz. O çocuğun psikolojisini düşünüyoruz. Bazen maddi sıkıntılar için içine giriyor, halletmeye çalışıyoruz.

Halledemediğimiz oluyor. Bu tür sıkıntılar yaşayabiliyoruz ama olumlu tarafları da çok fazla.

Okul dışı eğitim olumlu: Çünkü çocukların dersten ziyade bu yaptıkları etkinlikler akıllarında kalıyor. Çocuk belki Çanakkale Savaşı konusunu unutacak ama o gezide yaşadığı anları, arkadaşlarıyla olan iletişimini unutmayacak. Sınıf içinde yapılan her şey unutuluyor ama sınıf dışında yapılan etkinlikler unutulmuyor. Çünkü o çocuklar büyüyüp bir araya geldiklerinde dersleri konuşmayacaklar, yaptıkları bu tarz etkinlikleri konuşacaklar.

Ö7: Okul içi eğitim daha teorikken sınıf dışı eğitim daha yaratıcılığı öne çıkararak bir süreç. Benim dersim adına konuşacak olursak sınıf dışı eğitim daha faydalı oluyor.

Ö8: Okul dışı eğitim öğrenmeyi daha somut elden yaptığı için öğrenmeler daha kalıcı olabilmektedir.

Ö9: ‘Eğitim sınıfta olur.’ tezi artık önemini kaybetmiştir. Z kuşağı dediğimiz yeni nesil, okumaya dahi ergenlik gösteren, bilgiye hemen ulaşmak isteyen, sabırsız ve teknolojiye, dijital dünyaya oldukça hakim olan nesil için, ders saatlerinin dahi düşmesi gerektiğini düşünüyorum. Az teori, çok pratik, eğlenerek öğrenme, oyunla öğrenme, yaparak-yaşayarak öğrenme dönemindeyiz.

Ö10: Okul dışı eğitim, okul içi eğitimin tamamlayıcı olarak görülebilir ama bunun öncesinde sınıf içi öğretimin tam olarak verilmesi gerekir. Okul içi eğitim okul dışı eğitimine göre daha ekonomik, daha az maliyetli daha çok öğrenciye bilgi sunulan, öğrenciyle etkileşimin daha fazla olduğu bir eğitimidir. Okul dışı eğitim ise ilk elden somut yaşantılar sağladığından daha kalıcı bir eğitimidir. fakat gezi, sergi, müze bunlar ulaşım, yeme içme vs. gibi ücretleri olduğu için okul içi eğitime göre daha maliyetlidir.

Ö11: Eğitim dediğimiz kavramı hem okul içinde hem de okul dışında kullanabiliriz. Sonuçta eğitimde mekan değil, eğitimde yaptığımız rol önemlidir. Ne kadar konuşma yeteneğiniz, tiyatro yeteneğiniz var bunlar önemlidir. Öğretmen tiyatrocudur, tiyatro yapamayan öğretmen pek başarılı olamaz. Okullarda kullandığımız akıllı tahtalar aslına fiziken gidemeyeceğimiz yerlere gitmemizi sağlıyor ve dışarıya bir nebze de olsa açılmamız için olanak sunuyor. Ama aynı zamanda bunlara ek olarak öğrencinin içinde bulunduğu durum, kendi şartları da bu noktada oldukça önem teşkil ediyor.

Ö12: Okul içi eğitim olumsuz: Açıkçası okul içi bir etkinlik yaptığımızda herhangi bir olumsuz bir yan görmedim. Sadece sınıflar kalabalık olduğu için ufakta olsa bir kargaşa olabilir.

Okul içi eğitim olumlu: Olumlu yanı çok. Mesela konumuz 5.sınıflarda çocuk haklarıydı. O konuyla alakalı bir tişört boyadık, çizdik. Çocuk şuanda hala diyor ki öğretmenim biz UNİCEF in ne olduğunu biliyoruz. UNICEF soyut bir kavramdır , çok

aklında kalmaz insanın ama şimdi çocuk onu tişörte çizdiği için aklında kalıyor. Yani bir şeyleri yaparak, yaşayarak yaparsan aklında daha çok kalır insanın.

Okul dışı eğitim olumsuz: Olumsuz olarak da aklıma bir şey gelmedi aslında şuanda. Kontrol etmek zor olabilir aslında. İşte dediğim gibi bunun için de veli desteği lazım biraz da. Tek başına olmaz zaten. Velileri direkt eğitime almak değil de mesela içlerinden her gezi için ayrı veliler seçilip onlar eğitime yardımcı öğretmen pozisyonunda yardımcı olabilirler. Durumu iyi olmayan öğrenciler arada kaynayamazlarsa üzüлüp, daha çok kırgınlaşıp, hayata karşı öfkeli olabilirler.

Okul dışı eğitim olumlu: Yapararak, yaşayarak öğrenilen hiçbir şey unutulmaz. Kişi Derinkuyu ismini gidip yerinde görürse aklında kalır. Öbür türlü normal anlatıldığında bir yıla kalmadan unutulur ve Derinkuyu hangi şehirdeydi diye düşünmeye başlarsın. Bunu öğretmenlerimiz dahi bilmeyebilir.

Ö17: Okul dışı eğitim: Veli izni, okul izni, servis ayarlanması, çeşitli güvenlik açıkları gibi çeşitli sorunlar meydana gelmektedir. Sorumluluk alabilmek noktasında ne yazık ki yeterli olduğumuzu düşünmüyorum. Bunların yanı sıra gitmek istediğimiz yerde nasıl karşılanacağımız da önemli bir unsurdur. Güven noktasında çok büyük eksiklikler vardır. Çocukların birbirleriyle kaynaması için, birbirlerini daha iyi tanımaları için bir fırsattır. Gurup etkileşiminin sağlanması için oldukça önemlidir. Yeni arkadaş gurupları oluşturmak için çok iyi bir fırsattır. Ayırışan ve ayrıştırılan çocukları görmek açısından da iyi bir fırsattır. Öğretmenin sınıftaki otoritesinin dışında daha farklı yönleriyle tanınması için oldukça iyi bir fırsattır. Öğrencilerin yeteneklerinin, kabiliyetlerinin ortaya çıkmasını sağlıyor.

Okul içi eğitim: En büyük sorun tek düzeye düşmektir. Rutin olması, devamlı aynı şeylerin yapılıyor olmasıdır. Aynı enerjide olmak, aynı ses tonunda olmak öğrenci için belli bir süre sonra sıkıcı hale gelebiliyor. Sınıf içerisinde de çeşitli farklılıklar lazım. Çeşitli planlar yapılarak dersten alınan verim ve derse olan ilgi arttırılabilir. Sıradanlığa düşülmemesi önemlidir. Okul içi benim öğrencilerimle birlikte özgür olduğum yerdir. Sınıfı; samimi, evimiz gibi kendimizi iyi hissettiğimiz bir yer olarak düşünebiliriz. Güvenli alandır. Her iki eğitim türünün de dozunu ayarladığınız ve desteklediğiniz sürece alacağınız verim artacaktır.

4.4.8. Programdaki Okul Dışı Etkinliklerinin Değerlendirilmesi

Öğretmenler programda okul dışı eğitime yönelik etkinliklere yer verildiğini ancak ders saatlerinin kısıtlı olması, belirli bir sürede müfredatın yetiştirilme zorunluluğunun olması gibi sebeplerle bu etkinlikleri uygulayamadıklarını dile getirmişlerdir. Bunlara ek olarak öğrencilerin okul dışı eğitimi konusunda yeterli bir bilinç içinde olmadıklarını da belirtmişlerdir. Bu etkinliklerin bakanlık tarafından ayarlanıp zorunlu bir uygulama ile uygulanmasının daha uygun olacağı ifade edilmiştir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerinden örnekler yer almaktadır:

Ö1: Ders kitaplarında yer alan okul dışı etkinlikleri ne yazık ki uygulayamıyoruz. Çocuklar da o etkinlikleri okul dışında, farklı ortamda yapabilecek bilinçte olmuyorlar. Mutlaka birden fazla öğretmenin de başlarında olması gerekiyor.

Ö3: Ders kitaplarındaki etkinliklerin okul dışı eğitim için yeterli düzeyde olduğunu düşünmüyorum. Yani baktığımız zaman programlara okul dışında yapabileceğimiz etkinliklerin yeterli düzeyde olduğunun kanısında değilim. Aslında okul dışı eğitim özendiriliyor ama ne yazık ki yeterli bir alt yapı mevcut değil.

Ö4: Öğretim programlarında çok fazla okul dışı eğitime yönelik etkinlik olduğunu düşünmüyorum. Yani az yer veriliyor. Çünkü bunların zor olduğu düşünülerek çok fazla planlarımıza koyulmuyor. Bakanlık da aslında bu konuda çeşitli engeller çıkarıyor bizlere. Örneğin burada çok yakınımızda bir okulda bir öğretmen arkadaşımız ilkokulda gezi yapıyordu. Çocuk yola atladı öğretmen arkada çocuğu kurtarıırken kadıncağız felç oldu. Şu anda çalışma hayatı bitti. Bu tarz şeyler de tehlikeli. Mesela biz o çocukları götürürken veliler bunun için de endişelenebiliyorlar. Mesela bir sinema etkinliğine götürürken okuldan alıyorum çocukları ve okula geri getiriyorum. Ailelerin gelip almasını bekliyorum. Kimi aile diyor ki kendisi gelsin ben buna karşıyım. Çocuk evine giderken ya bir şey gelse başına ben o sorumluluğu alamam. Öyle bir ey söz konusu bile olamaz. Sonra bazı veliler de diyor ki ben gitmesini istemiyorum yok başına bir şey gelir şöyle olur böyle olur. Bu tarz şeylerle de karşılaşıyoruz tabi ki.

Ö9: Şu an fazla yok ama, bu salgın dönemi ile birlikte eğitim-öğretimin okul dışında da olabileceğini ortaya koydu ki, yakın zamanda bu bağlamda birçok etkinliklerin

olacağını düşünüyorum. MEB bünyesinde bu bağlamda öğretmenlere yönelik bir çok hizmet içi kurslarının verilmesi bunun bir göstergesi olsa gerek.

Ö10: Gezi, gözlem, müze, sergi, görüşme, ev ödevi bu gibi etkinlikler yukarıda bahsettiğim gibi ilk elden bilgi sağladığından kalıcılık oranı daha yüksek etkinlik türleridir. Gezi-gözlemde somut yaşantı olarak bilgi edinirler, müze eğitiminde geçmişle gelecek arasında bağlantı kurulur, sergi herkese yöneliktir, görüşme de birincil kaynaktan bilgi alınır, ev ödevin de ise tekrar, alıştırma, pekiştirme, ön bilgi, sorumluluk becerileri gelişir.

Ö12: Her sene öğretim programlarını okuyorum. Okul dışı konusunda etkinlikleri güzel buluyorum ama zaten sayı olarak baktığımızda çok fazla okul dışı etkinlik yok. Zaten toplamda öğretim programları 7-8 sayfa oluyorlar. Aslında her sene bir kitap şeklinde gönderirlerdi ama bu sene internette çıktısını aldım ve inceledim. Zaten artık biz öğrendiğimiz için bazı şeyleri genelde bildiğimiz şeyler oluyor. Öğretmeni yönlendirici programlardır öğretim programları. 40 dakikalık bir dersin nasıl işleneceğini gösterir bu programlar. Özellikle yeni başlayan öğretmen arkadaşlarımız için önemli kaynak oluşturabilir.

Ö15: Öğretim programlarında okul dışı eğitime aslında öneri olarak yer veriliyor. Konu veriliyor, okul dışı eğitimle alakası yok ama bu konuyla ilgili mesela okuyabilirsiz tarzında bir kitap adı ya da konuyla ilgili buraya gezi düzenleyebilirsiniz gibi çeşitli önerilere yer veriliyor. Ya da oraya gidilme şansı yoksa sanal bir müze şeklinde bir yerse paraf şeklinde bir adres koyularak burayı ziyaret edebilirsiniz tarzında önerilere yer veriliyor.

Aslında gezi tarzında kitap çeşitli öneriler yapıyor. Ancak bir yaptırım yok. Her okulun, her öğrencinin şartları farklı. Biz de istiyoruz çünkü öğretmen için de 20 dakika konuşmak yerine öğrenciyi alıp oraya götürmek yeterli olacaktır.

Ö16: Okul dışı eğitimle alakalı çok fazla etkinlik olduğunu düşünmüyorum. Kitaplarla çok fazla haşır neşir olamıyoruz ama çok olduğunu da düşünmüyorum. Genelde her şey okul içinde yapmaya yönelik. Aslında daha çok akıllı tahta, bizim kendimizin hazırladığı slaytlar, görseller daha çok etkili oluyor. Baktığımızda akıllı tahta bizim için çok büyük bir rahatlık oldu. Çocuğun en azından görsel olarak dikkatini çekiyor. Orada açılan resimlerde, örneklerde çocuğun ilgisini eskiye göre daha rahat

toparlayabiliyoruz. Akıllı tahtaların ayrıntı düzeylerini de biz ayarlayabiliyoruz bu da çok büyük bir avantaj sağlıyor bizlere.

Ö18: Açıkçası etkinliklerin çoğunun okul içerisinde yapılmaya yönelik olduğunu düşünüyorum. Okul dışı konusunda bir takım yönlendirmeler var doğru ama onlar da arkadaş grupları vs. şeklinde ki burada aile güvenlik açısından dışarıda öğrenci gruplarının buluşmaların pek sıcak bakmıyorlar haklı olarak. Ya da öğrenciler de toplanmak istemeyebiliyorlar. Ama kitaba genel olarak baktığımda daha çok okul içi etkinliklerin ağırlıkta olduğunu söyleyebilirim.

Ö19: Öğretim programlarında okul dışı eğitime yer veriliyor ama ne kadarı uygulanıyor temel mesele bu aslında. Mesela müze gezisi yapılsın vs. deniliyor ancak bu gezilerin yapılması için hazırlanmış bir alt yapı planlaması yok. Sınıf dışı eğitimi konusunda çeşitli etkinlikler var ancak işte bu etkinliklerin uygulanma noktasında önemli sorunlar mevcut ne yazık ki.

4.4.9. Alternatif Okul Dışı Etkinlik Örnekleri

Öğretmenlerimiz kendi öğrencileri ile uygulamak istedikleri okul dışı etkinliklere örnekler vermişlerdir. Ancak uygulama noktasında çekincelerini olduğunu belirtip, bu fikirlerin teoride kaldığından dert yakınmışlardır. Gerek bakanlık gerekse okul idaresi tarafından desteklenmemek öğretmenlerin bu tarz etkinliklere olan önyargısını günden güne daha da arttırmaktadır.

Aşağıda Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerinden örnekler yer almaktadır:

Ö1: Çevre kirliliği ili ilgili Samsun ilinde çevre kirliliğinin olduğu alanlarda çocukları alıp hem çevre kirliliği konusunda giderken yolda bilgi vermek, gittikleri zaman o bölgede anlatılan bilgilerin yanı sıra kendi gözlemlerini ve tespitlerini yapmalarını istemek ve bunların sınıfa dönüldüğünde rapor haline dönüştürmek. Onlara gördüklerinin neler hissettirdiklerini, çevrenin bu hale gelmesinde nelerin etkili olduğu konusunda çeşitli tespitler yaparak bunların rapor halinde teslim edilmesi etkinliği düzenledim. Sınıfa gelindiğinde herkesin bu konuyla ilgili düşüncelerini tek tek almak hem çocukların konuşması açısından hem de herkesin duygularını ifade etmesi açısından hem de o sorunların neden olduğu, kimlerin sebep olduğu, bunları

önlemek için nelerin yapılabileceği hususunda okul ortamında bir değerlendirme yapılabilir.

Bu çalışmadan sonra çocuklar çevre kirliliğinin ne olduğunu, nasıl oluştuğu konusunda artık kendilerin ifade edebilecek düzeye gelmiş olacaklardır. Bunların sonuçlarını da belirtme düzeyinde yeterlilik sahibi olacaklardır. Örneğin; naylon poşetin doğada 800 yıl gibi bir süre yok olması bunu bir kartona yapıştırıyorlar ve her maddenin altına kısaca bilgi olarak yazıyorlar. Bunları okul girişinde ya da farklı alanlara asarak oradan geçen insanın aslında farkında olmadan bir şeyleri görmesini ve öğrenmesini sağlıyorlar. Çocuklar da pikniğe gittikleri zaman poşeti doğaya bırakmak veya anne babasına vermek yerine çöp kutusu aramaya başlıyorlar.

Ö2: -- Okul dışında organize sanayiye götürürüm, fabrikaları gezdiririm.Ham maddesini gösteririm, mamül maddesini gösteririm. Örneğin; helva fabrikası, un giriyor, şeker giriyor,yağ giriyor sonuçta paketlenmiş bir helva o çocuklar o markayı gördüklerinde ama bu şekilde ve burada mı yapıyormuş diyecekler muhakkak. Ve süreci merak edecekler ve merak edince zaten her şeyin başı o merak edince devamı geliyor zaten. Çocuğa o merak duygusunu aşılsak var olanı da köreltmezsek o şekilde bir yerlere varabilir çocuk. Diyeceğim o işte merakını oralarda da giderebilir çocuk. Sanayide motor ustaları var oralara götürüp gösterebiliriz çocuklara bir motorun nasıl çalıştığını, nasıl bir araya geldiğini, nasıl tamir edildiğini, nasıl boyandığını veya bir ilacın nasıl ham maddesini temin edildiğini, ihracat şirketlerini, nerelere gönderildiğini, ben olsam bunları yapardım yanı. Ama az önce de belirttiğim gibi bunlar yapsaydım etseydim ile olmuyor da öğrenci sayısı burada önemli, izin almak, ulaşım imkanları önemli her şey etken. Ama yine de var olan şartlarda en iyisini yapmanın yolu öğrencileri o tür şeylere teşvik etme, topluca yapılamıyorsa hayatın içinde kendilerinin o tür yerlere gitmelerini gözlemci bir bakış açısıyla oraları incelemelerinin aşılması gerekmektedir.

Ö3: Örneğin; İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde milli mücadelenin şehri Samsun 'da yaşıyoruz, bunu öğrenciye daha iyi aktarabilmek için Kurtuluş Açık Hava Müzesi var oraya öğrenciler götürülebilir. Atatürk 'ün Samsun 'a hangi amaçla geldiği buradan nereye geçtiği gösterilebilir. Böylelikle öğrencilerin dikkatleri daha fazla çekilebilir.

Ö4: Mesela çocuklarla bir kamp yapmak isterdim. Böyle 3-5 gün sürebilecek, çok teşkilatlı bir şekilde gidilip, onlarla doğanın içinde vakit geçirmek güzel bir öğretim ve çevre etkinliği olabilirdi. Ama tabii ki bunun için de prosedür, veli engeli karşımıza çıkıyor ne yazık ki.

Ö6: Ben öğrencilerimi en başta Ladik'e götürürdüm. Ambar Köy'e götürürdüm. Orada eski dönemdeki bir köyün sosyal hayatının hepsini görebileceğiniz bir ortam var. Ladik Belediyesi köylerden ahşaptan yapılmış şeyleri toplamış Ve yeniden inşa etmiş. Değirmeninden, müzesine her şeyi var. Mesela oraya götürüp orada çocuklara gerekli konuları anlatabilirdim. Ya da Kent Müzesi'ne götürürdüm. Kent Müzesi'nde mesleklerden tutun, Samsun'un tarihine kadar pek çok şeyi aktarabiliriz. Aslında çok yer var Samsun'da gezip görülecek.

Ö9: Ülkemizde Tarım konusu ile ilgili, öğrencilerin bağa,bahçeye,Ziraat Fakültelerine, Tarım Çiftlikleri'ne götürülmesi,ekim-dikim yapmalarının ve sonuçlarını almalarının sağlanması. Her öğrenci kendi domatesini , marulunu yetiştirsin mesela.

Ö11: Biz bir seminer etkinliği için Panaroma'ya gittik, çok güzel ve çok verimli bir etkinlikti. Türk tarihini özetlemişlerdi kısa bir şekilde ve ilgi çekiciydi. Ve biz de bunu çalışma arkadaşlarımızla en kısa zamanda biz de çocukları götürelim yerinde anlatalım tarihimizi diye konuştuk. Hem görsellerle desteklenmiş hem de öğrencilerin ilgisini çekebilecek düzeyde bir etkinlikti.

Ö13: Mesela çocuklara diyelim ki insanların uygarlık gelişimleri ile ilgili önemli aşamalardan bahsediyoruz. İnsanların avcılık ve toplayıcılıkla başlayan hayatta kalma mücadelesi Neolitik Devrimle beraber tarımın hayatımıza girmesi üstelik bu bizim çok yakınımızda olan bir yerde gerçekleşti. Tarımı fark etler baktılar ki tohum yeniden aynı şekilde büyüyor bu onlara anlatış ekli bile onlara çok büyük heyecan veriyor ama onları götürüp yerinde Çatalhöyük'te mesela olan gelişmeleri yerinde göstersek, o dönemde yaşadıkları evleri göstersek bu hayatları boyunca onlarda kalıcı bir bilgi olarak kendini var edecektir. Gördükleri her şeyi bununla yorumlayacaklar. Mesela Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki evleri gördüğümde düşündüğüm şey dağların soka olarak kullanılması o geleneğin günümüze kadar taşındığını da yerinde görecekler, karşılaştırmalı, analitik bir şeyler düşünecekler bu yüzden bu çok önemli

keşke böyle bir etkinlik yapabilsen mesela. Neolitik Devrimi yerinde gösterebilsem. Çok güzel olurdu böyle bir örnek aklıma geldi.

Ö15: 5. Sınıflarda İlk Çağ Medeniyetleri konusu var. En yakın bölge mesela Çorum-Hattuşaş oraya götürme şansımız olabilir. Daha uzak mesafelere öğrenci götürten arkadaşlarımız var. Ama diyelim ki bunu yapamadık. Sonra onların inançlarından bahsederken, mezarlardan bahsederken, Tümülüslerden bahsederken, Amisos Tepesi'ne götürüp, oradaki Tümülüsleri göstermek bunlar en azından çocuğun anlatılan şeylerin görerek, dokunarak zihnine daha iyi yerleşmesini sağlayacaktır. Yetiştirilen tarım ürünlerinden bahsederken mesela ya da Kızılırmak Kuş Cenneti'nden bahsederken oraya bir gezi düzenlemek güzel olurdu. Yani bu örnekler olabilir mesela bazen işte yöneticilerimiz diye bir konu var bizi yönetenleri içeren. Yerel yöneticiler, bir belediyeye ziyaret yaparak anlatılan konular aslında yerinde gösterilerek öğretilir.

Ö17: - 2 istediğim şey var:

1 – Öğrencilerimizle sahile inip, deniz kıyısında bir çevre temizliği yapıp, belki kıyıda da ayaklarımızı suya sokup okula geri dönmeyi isterim.

2- Doğal ormanlık bir alanda gerekli materyalleri sağlayarak bir kazı çalışması yapabiliriz. Değerli olduğunu düşündüğümüz şeyleri bulmak için, aynı zamanda o insanların neler düşündükleri, nasıl çalıştıklarını onlara empati yoluyla kavrayabiliriz.

İl dışında düşünürsek; Çanakkale, öncelikli etkinliğim olurdu onun dışında tabii ki Türkiye'nin her yerinde gidilmesi görülesi gereken yerler vardır. Maliyet de burada ciddi bir problem oluşturuyor. Milli Eğitim Bakanlığı aslında herhangi bir uçak firmasıyla bir anlaşma imkanı bulsa; hem yorulmadan hem de zamandan tasarruf edilerek çeşitli geziler düzenlenme imkanları olabilir. Her sene düzenli bir şekilde bu sistem devam ederse her kademe önemli yerleri görme şansın sahip olur. İl içinde biz sınırlı şekilde bu faaliyetleri yapmaya çalışıyoruz ama elbette ki bu noktada destek çok önemlidir.

Ö19: 5. Sınıflarda Vakıflar konusu mevcut. Bu konu doğrultusunda TEMA vakfından bahsediliyor. İşte önceden planlaması yapıp TEMA vakfından birisi çağırılıp vakıf hakkında çeşitli bilgilendirmeler yapıp, ardından bir hafta sonu vakıf ve öğrencilerle

birlikte bir fidan dikimine gidilmesi öğrencinin kafasında TEMA'nın artık nasıl bir vakıf olduğu noktasında netleştirmeyi sağlayacaktır. Ya da aynı etkinlik LÖSEV için de düzenlenebilir. Teorik olarak hangi görevleri sürdürdüğünü biliyoruz ancak pratik olarak da bunun görülmesi öğrenilenlerin kalıcı olması konusunda oldukça etkilidir.

Ö20: Tarihi mekan gezilerinin Sosyal Bilgiler dersinde kalıcı öğrenmelerin sağlanması için en etkili okul dışı eğitim etkinliklerinden biri olduğunu düşünüyorum.

4.4.10. Okul Dışı Etkinliklerini Gerçekleştirmek Noktasında Öğretmen Yeterlilikleri

Okul dışı eğitim konusunda öğretmenlerimizin bir kısmı kendisini yeterli görürken bir kısmı bu konuda kendini yeterli görmemektedir. Sorumluluk almak istememe noktası öğretmenlerimizde oldukça ağır basmaktadır. Öğrencilerin tutum ve davranışlarının kestirilememesi, güvenlik açıklarının olması, meydana gelebilecek trafik kazalarının oluşabilmesi gibi etkenler öğretmenlerimizi okul dışı eğitimden ne yazık ki uzak tutmaktadır. Bunların yanı sıra bir grup öğretmenimiz çalışma arkadaşlarıyla bir araya gelerek bu tarz etkinlikler düzenleyebileceklerini belirtmişlerdir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerinden örnekler yer almaktadır:

Ö2: Okul dışı eğitim yani yapmadığımız konular bakımından nasıl değerlendireyim ki ben kendimi ? Şimdi okul dışı eğitimi bağlamında ben çocukları sanayiye, doğa gezilerine götürürüm. Ama mesela sınıf öğretmenleri, rehberlik öğretmenleri var onlar da bu tür etkinlikler yapabilirler. Öğretmenin kendisini yeterli görebilmesi için öncelikle kendisinin bir birikim sahibi olması lazım. Kendilerinin teoride ve pratikte donanımlı olması lazım az önce dediğimiz gibi oraları kendisinin görmesi etmesi lazım ki çocuklara faydalı olabilsin. Daha önce bir çalışma yapmalı ve öğrencileri kendisinin götürmesi lazım ki gidilecek yer bakımından acemilik çekmez ve bu tür gezilerin çok faydalı olacağını düşünüyorum.

Ö3: Okul dışı etkinliklerini veliler de yanımızda olduğu sürece yapabileceğimi düşünüyorum. Aynı zamanda öğrenciler bu etkinliklerin amaçlarının farkında olduğu sürece yapılabilir ve gerçekten olması taraftarıyım.

Ö4: Okul dışı eğitimi konusunda kendime güveniyorum ama bu etkinlikleri az yaptığımı düşünüyorum. Prosedürler, veli sorunları, güvenlik sorunları gibi çeşitli unsurlar biz öğretmenleri yıldırıyor. Yapmak istesek de yapmamamıza neden olabiliyor. Bizlere bu etkinlik sonrasında teşekkür eden de oluyor ama işte böyle bir etkinliği niye çocukların aklına soktunuz da onları heyecanlandınız, şimdi çocuğu sindiremiyorum, önce biz konuşsaydık diyen veliler de oluyor. Velilerin vereceği tepkiler çok farklı olduğu için siz bu tepkileri kestiremiyorsunuz. Bu dediklerim bir köy okulunda olmayabilir ama şehre indiğinizde böyle farklı velilerle karşılaşabilirsiniz. O kadar farklı şeylerle karşılaşıyoruz ki. Mesela ben bana yapılmasını istemediğimi bir başkasına da yapmam. Benim çocuğumun öğretmeni nasıl olsun istiyorsam ben de öyle davranmaya çalışıyorum. Ama veliyi arıyorum mesela şöyle bir problemimiz var gelebilir misiniz çocuk böyle yaptı uyardım şöyle yaptım uyardım diye söylüyorum. Sizi ilgilendirmez yapsın gibi tepkilerle karşılaşabiliyoruz. Ama beni bu yıldırıyor mu yıldırıyor. Çünkü benim bildiğim doğru o ve ben yine başka bir zamanda onu uyarmak zorunda hissedirim kendimi yine uyarırım ama işte diyorum ya tepkiler çok farklı oluyor. Hiç düşünmediğiniz şekilde farklı tepkilerle karşılaşabiliyorsunuz. Bu çocuğu niye heyecanlandırdınız hocam keşke bize sorsaydın önceden de biz fikir alışverişinde bulunsaydık, çocuklara sonra duyursaydın diyen veliler olduğuna göre her şey olabiliyor ne yazık ki.

Ö5: Okul dışı eğitim etkinliklerini okul bahçesi dışında kendim planlamayı pek tercih etmem. Risk ve sorumluluğu konusunda deneyimlerim nedeniyle tereddüt ederim. Ancak kendi okulumdan okul dışı eğitim planlayan öğretmen arkadaşlarıma sonuna kadar her aşamada yardımcı olurum.

Ö6: Okul dışı etkinlikleri konusunda kendimi yeterli görmüyorum. Ama bunun için çeşitli eğitimler almak isterim elbette ki.

Ö7: Yeterli donanıma sahibim.

Ö10: Bununla ilgili planlarım var fakat şuan hem mesleğimin daha başında olduğum için hem de salgın süreci olduğu için kendimi orta seviyede bir yerde görüyorum.

Ö11: Bu konuda kendimi yeterli görmüyorum. Yani birçok şey gerekli Bakanlık izinleri, veli izinleri gibi bunların dışında sınıf mevcutlarının kalabalık olması, öğrencilerin sınıf dışına çıktıklarında sergileyecekleri tutumların belirsiz olması,

güvenlik sorunları gibi sorunlardan kaynaklı olarak kendimi bu alana yeterli görmüyorum. Ben kendi adıma sorumluluk almaktan kaçınıyorum bu noktada çünkü yeni nesil öğrencileri çok hareketli ve bir abda birçok şeyi düşünebiliyorlar ne yapacakları belli olmuyor. Duyduğumuz olaylar , izlediğimiz haberler de bu noktadaki çekincemi daha arttırıyor. Keşke bu konuda cesaretli olup da bu etkinlikleri gerçekleştirebilsek daha verimli olabilir. Ama bizim eğitim sitemimiz, çocuklara duygu verme, davranış değiştirme eğiliminde değil çünkü çocuk bu eğitimin sonunda çok stresli bir sınava giriyor. Bu sınav varken de bu f-duygular çocuklara verilemiyor ne yazık ki.

Ö15: Okul dışı eğitimi konusunda kendimi yeterli görüyorum. Hevesliyim bu konuda ama konuşmam arasında da bazı sıkıntılardan bahsettim. Bunlardan dolayı sorumluluk almaktan çekiniyorum. Özellikle bu işin yasal boyutundan dolayı. Yani televizyonlarda da görüyoruz trafik kazası oluyor, başka şeyler oluyor. Bu konuda yasal bir zorunluluk var bu çok katı. Ayrıca veliler de bu konuda çok önyargılı. Hepsinden birer birer onay almak gerekiyor. Bunun yanı sıra Valilikten ya da Kaymakamlıktan çeşitli izinler alınması gerekiyor. Güzergahlar belli olarak, öğrencileri götürecek araçların plakası kayıt edilecek, koltukların sigortalı olması gerekiyor. Bu prosedürleri her hafta ya da iki hafta da bir yapmak gerçekten çok zorlayıcı bir süreç. Senede bir defa veya iki defa elbette ki olur ama düzenli olarak yapmak bu konuda biraz bizi aşan durumlar var açıkçası. Her etkinlik için bürokratik sürecin baştan başlaması hem zaman kaybına neden olabiliyor hem de yetiştirilmesi istenen müfredatın geri kalması sebebiyet verebiliyor. Bu izin süreçleri yapılmayıp sorumluluk alıp gidildiği zaman, gidilen yerde herhangi bir sorun meydana geldiğinde otomatik olarak sorumlu siz gösteriliyorsunuz ve bu durum sizin mesleki hayatınızı tehlikeye sokabiliyor

Ö16: Kendimi okul dışı eğitimi konusunda yeterli görmüyorum. Ama bununla ilgili seminerler olsa ya biraz önce de konuştuk hizmet içi eğitimler olsa tabi ki hemen alırız. Kaç yıllık öğretmeniz tecrübelerimiz var ama biz böyle yetiştirilmedik. Ama velileri de işin içine katarak birkaç etkinlik yaptım. Örneğin; geçen yıl kitap fuarı olduğunda kitap fuarına götürdüm öğrencilerimi. Ama 35 kişi ve tek bir öğretmen bir de orası çok kalabalık. 5 erli gruplara ayırdım çocukları 5 veli çağırdım hepsine 5 öğrenci verdim. Ama tabi ki en yaramaz öğrencileri ben aldım. Dolayısıyla bu şekilde gittik. Onlar

baktılar, ettiler, dolaştılar, alveriş yaptılar. Sonrasında çıkışta buluştuk geldik. Bu şekilde bir etkinliğimiz olmuştu. Yapabileceğimiz şeyleri elbette ki yapıyoruz, bunun için eğitim şart değil. Ama metotlar vs. işin içine girince işer karışıyor. Onun dışında biz sadece diğer türlü doğaçlama bir şeyler yapıyoruz. Sınıf dışı eğitimi konusunda ayrıca okul yönetiminin de desteklemesi çok önemli. Bu tarz geziler yaptığımızda okulumuz bize çok yardımcı oluyor. Biz sadece ilgili dilekçeyi, velilerden toplanacak izin belgelerini vs. onları ayarlıyoruz. Onun dışında servisi vs. her şeyi okul hallediyor.

Ö17: Okul dışı eğitimi noktasında yeterli düzeye gelmek için çaba gösteriyorum ama yeterli olduğumu düşünmüyorum. Bu kadar yıllık meslek hayatıma rağmen hala çeşitli konularda eksiklerimin olduğunu bilmekteyim. Bir planlama saatimizin olması gerekiyor. Hafta hafta gün gün bu ayarlamaların yapılması lazım. Biz günlük işlerimizi yaparken bile öğrencilerimiz için yapabileceklerimizi düşünüyoruz. Sosyal bilgiler dersi saatinin artırılması gerekiyor. Sosyal Bilgiler dersi geleceğimiz olan gençlerin temelini oluşturan bir derstir. Birkaç ders saatine sığdırılabilecek bir ders değildir. Bu yüzden artık bu konuda gereken çalışmaların yapılması gerektiğini düşünmekteyim.

Ö18: Açıkçası bu konuda kendimi yeterli görüyorum ama o kadar öğrencinin sorumluluğunu alıp da onları sınıf dışında bir etkinliğe götürmem. O riske girmem yani. Açıkçası günümüzde o riske girmek istemiyorum.

Ö20: Konu ile ilgili hizmet içi eğitim almadığım ve görev yaptığım yerde imkanların kısıtlı olması, etkinliklerle ilgili izin alma problemlerinin olması maalesef bu konuda fazla bir çalışma yapmamı engellemiştir. Dolayısıyla sınıf dışı eğitimle ilgili kendimi çok yeterli gördüğüm söylenemez.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA, ÖNERİLER

Elde edilen literatür taraması ve bulgulara dayalı olarak araştırmanın bu bölümünde sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırma ile ilgili olarak elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibi ifade edilebilir :

- Araştırmanın sonucunda; okul dışı eğitimin öğrencilerin sosyobilimsel, psikolojik, psikomotor, akademik gibi çeşitli alanlarda gelişim göstermelerine katkıda bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Öğrencilerin bir takım sosyobilimsel konuları verimli bir şekilde algılayıp bu konular hakkında yorumda bulunabilmeleri için okul içi etkinliklerine ek olarak sınıf dışında yapılacak olan etkinliklerin öğrencilerin çeşitli alanlarda başarılı olabilmelerini sağlayacaktır. Öğrenilen bilgilerin kalıcı hale gelebilmesini sağlamak ve aynı zamanda uygulama alanı sunma noktasında okul dışı eğitimden yararlanmak oldukça faydalı olacaktır. (Yavuz Topaloğlu & Balkan Kıyıcı, 2017).

Topaloğlu ve Balkan'nın sosyobilimsel konuların okul dışı eğitimde yer verilmesi üzerine yaptığı çalışmada bu konulara yönelik verilmek istenen mesajın günlük konuşma dili çerçevesinde verilemeyebileceğini ancak uygulama alanı bulunduğu ve bilerek, isteyerek öğrencilerin kendileri uyguladığında bu konuların anlaşılmasının daha uygun olacağı sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda uygulama alanı bulunması durumunda bir takım konulara olan önyargılarını okul dışı eğitim süreciyle daha kolay aşılacağı ortaya koyulmuştur.

- Araştırma çerçevesinde Kaymakçı (ty) yapmış olduğu 2004 – 2006 yılları arasında hazırlanan yeni Sosyal Bilgiler Programı öğrencilerin eğitim süreçlerinde birçok alanda gelişim sağlamalarına olanak sunmuştur. Yeni program ile birlikte insanın çok yönlü bir varlık olduğu net bir şekilde kabul edilmiş; buna yönelik olarak Sosyal Bilgiler alanının, Tarih, Coğrafya, Psikoloji, Sosyoloji, Felsefe, Siyaset, Hukuk gibi Sosyal Bilimleri ve Vatandaşlık Bilgisi konularının içine alan geçmiş gelecek ve bugün ile ilgili bir köprü görevi gören bir alan olduğu ifade edilmiştir.(MEB, b). Benimsenen yeni programda ‘Yapılandırıcılık’ yaklaşımının hakim olduğu görülmektedir. Konular bu sistemde birbirini bütünleyecek ve takip edecek şekilde ele alınmış ve öğrencilere sunulmuştur. (MEB, a).
- Bu yeni programda ölçme ve değerlendirme noktasında sadece anlatılan konuyu değil, o konunun öğrenilme süreci de önem teşkil etmektedir. Bu durum öğrencinin gelişim süreçleri noktasında oldukça önemli bir kaynak oluşturmaktadır. (Ata, B. S81). Yeni programla birlikte ders kitaplarındaki bilgi yoğunluğu azaltılmış, ‘Öğrenci Çalışma Kitabı’ adı altında etkinlikler bir kitap hale getirilmiştir. Bu durum ders kitaplarının renkli, görsel yönünden zengin, öğrencileri sıkmayan bir yapı haline dönüştürülmüştür. Ders kitaplarının bu düzenlemelerle daha çok ilgi çekici ve merak uyandırıcı hale getirilmesi sağlanmıştır. Bu program sonucunda; ders kitabı ve öğretmen odaklı eğitim sistemi bir kenara bırakılmış; ders içi etkinliklerinin yanı sıra okul dışı etkinliklere öğrencilerin daha aktif rol oynamalarına, öğrencilerin yaparak, gözlemleyerek sonuca ulaşmalarının benimsediği görülmektedir.
- Bu çalışma sonucunda; öğretmenler ile yapılan görüşmeler ışığında okul dışı eğitim noktasında kendilerini donanımsız gördüklerini ve bundan dolayı okul dışı eğitim süreçlerini tercih etmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Metin Göksu & Somen (2018) tarafından okul dışı eğitim noktasında kullanılan en yaygın yöntemin gezi-gözlem yöntemi olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak öğretmenler bu noktada yeterli düzeyde öz-yeterliliğe

sahip olmadıkları için okul dışı eğitime ve bu çerçevede uygulanacak olan etkinliklere önyargılı baktıkları sonucuna varılmıştır.

- Bu çalışmanın sonucunda; okullarda yapılan okul dışı eğitim etkinliklerinin öğrencilerinin derslerindeki akademik başarılarını olumlu yönde etkilediği ve derslerden alınan verimlerin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Kartal (2020) tarafından okul dışı eğitim kapsamında müze gezilerinin etkilerinin incelendiği bir çalışmada öğrencilerin konuların kapsadığı çeşitli doğa arkeolojik ya da kültür müzelerini ziyaret etmelerinin onların çevrelerinde bulunan müzelerden haberdar olmalarına aynı zamanda öğrendikleri bilgileri kalıcı hale getirmelerinde etkili bir rol oynadığı görülmektedir.
- Bu çalışma kapsamında literatür araştırmalarında 21. yy’ da Sosyal Bilgiler öğretiminde kalıplaşmış olan klasik öğretim standartlarının dışına çıkılmış; öğrencilerin aktif olmalarına daha çok olanak sağlanan somut öğrenme şekillerinin gerçekleşmesini sağlayan bir sistem benimsemiştir. Okul dışı yapılan gezi, gözlem ve incelemelerin öğrencilerin olaylara karşı benimsedikleri bakış açılarını geliştirmekte aynı zamanda deneme – yanılma yöntemleriyle öğrenmeleri kalıcılaştırılıp, onlara estetik anlamda yeni bir düşünme tarzı kazandırılmasında oldukça etkili bir yöntemdir (Dinç, 2017 & Yılmaz ve Şeker, 2011).
- Bu çalışmanın sonucunda; öğrencilerin deneyimler yoluyla elde ettiği bilgilerin daha kalıcı bir hale geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Metin Göksu (2020) tarafından Köy Enstitüleri ile ilgili yapılmış bir çalışmada Köy Enstitüleri’nin “İş içinde eğitim” ilkesinden hareket ederek yaparak, yaşayarak, deneyim ve tecrübelerin insan hayatı için öneminden bahsedilmiştir (Susar Kırmızı, 2015). Bakıldığında okul dışı eğitim ortamlarının da öğretim sürecinde deneyim, tecrübe, yaparak, yaşayarak bilgileri elde etme ve bu bilgileri kalıcı hale getirme ilkesini benimsediği görülmektedir. Köy Enstitüleri eğitim sisteminde öğrencilerin aktif bir şekilde rol aldığı görülmektedir. Köy Enstitülerinde verilen eğitimler okul

dışı eğitimler ile desteklenmiştir. Derste anlatılan bilgilerin anlatıldığı şekliyle kalmayıp uygulama alanına dökülmesi bilgilerin kalıcılık düzeyinin artmasında ve hatırlama sürelerinin uzaması noktasında etkili olduğu görülmüştür.

- Okul dışı eğitimi uygulama noktasında tek bir branşa yönelik değil, birden fazla alana yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna örnek olarak Demirel ve Özcan'ın yaptığı “ Tropikal Kelebek Bahçesi” örneği çalışmasını verebiliriz. Bu çalışmada fen öğretiminde okul dışı eğitim alanında çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Okul dışı eğitim sistemi sadece Sosyal Bilgiler alanına yönelik bir sistem değildir, birden fazla alana hitap etmektedir. Fen Bilgisi eğitim alanına baktığımızda çalışmaların sıklıkla sınıf, laboratuvar, okul dışı şeklinde gerçekleştiğini görmekteyiz. Okul dışı eğitim bu noktada öğrencilerin bu alanların dışına çıkarak,yaparak, gözlemleyerek, deneme – yanılma yoluyla çeşitli deneyimler edinmelerini sağlamaktadır. Bu yöntemle öğrenciler kendilerine uygun olan öğretim sistemini seçip, aynı zamanda öğrendikleri bilgilerin daha kalıcı hale gelmesini sağlamaktadır. (Funderburk, 2016). Yapılan çalışmalar sonucunda okul dışı eğitimin sadece Sosyal Bilgiler alanında değil, aynı zamanda fen öğretimi alanında da deneyimlemeye açık ve kalıcı öğrenme süreci meydana getiren bir öğrenme şekli olduğu sonucuna varılmıştır.
- Bu araştırmanın sonucunda; öğretmenler botanik parklar, müzeler, hayvanat bahçeleri gibi çeşitli alanların okul dışı eğitime uygun alanlar olduğunu ifade etmişlerdir. Metin Göksu & Somen (2018) tarafından yapılan çalışmada bu alanlara ek olarak bilim merkezleri, doğal yaşam parkları, kurs, etüt merkezleri gibi çeşitli alanlar da okul dışı eğitime uygun olabilecek mekanlar olduğu belirtilmiştir.
- Bu çalışma için öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulguların sonucunda ; Öğretmenler okul dışı eğitim bağlamında hem ders kitaplarını hem de öğretim programlarını değerlendirmişlerdir. Bu değerlendirme sonucunda öğretmenlerimizin bir kısmı (cinsiyet farkı gözetmeksizin); ders kitaplarının

ve öğretim programlarının okul dışı eğitime uygun olduğunu dile getirmişlerdir. Bir kısmı ise ders kitaplarında ve öğretim programlarında okul dışı eğitimin öneri niteliğinde yer alıp herhangi bir zorunluluk teşkil etmediği için uygulama alanı bulunamadığına değinmişlerdir. Öğretmenlerin verdiği cevaplar doğrultusunda; MEB tarafından desteklenildiği takdirde öğretmenlerin okul dışı eğitime bakış açılarının sıcak olduğu ancak güvenlik, veli onayı, ulaşım koşulları, prosedür süreçleri gibi çeşitli sebeplerden dolayı bu alana yönelik bir takım önyargıların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler aynı zamanda okul dışı eğitimi noktasında okul idareleri tarafından desteklenmediklerini dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar arasında; sınıf mevcutlarının çok fazla sayıda olması, sınıf içerisinde bile öğrencileri kontrol etmenin zor olmasının yanı sıra okul dışarısında böyle bir durumun daha zor olacağı bu noktada okul dışı eğitime karşı bir yönelişlerinin olmadığı görülmektedir. Öğretmenler geçmişten günümüze Sosyal Bilgiler ders kitaplarını değerlendirdiklerinde geçmişte okul dışı eğitimi noktasında herhangi bir öneri, etkinlik vs. şeklinde bir yönelim bulunmadığını ancak günümüze gelindiğinde geçmişe oranla bu duvarın yıkılmış olduğu ve ders kitaplarında daha fazla okul dışı eğitime yönelik etkinliklere yer verildiğini belirtmişlerdir. Ancak uygulama, verilen etkinlikleri pratiğe dökme noktasında yetersiz olduklarını ve bu konuda desteklenmediklerinden yakınmışlardır. Çalışma hayatları boyunca çeşitli hizmet içi eğitimleri almış olduklarını belirtip, ancak okul dışı eğitime yönelik herhangi bir hizmet içi eğitim almadıklarını dile getirmişlerdir. Aynı zamanda bu aslında açılacak bir hizmet içi eğitime katılmak isteyeceklerini ve bu alana sıcak baktıklarını dile getirmişlerdir.

- Ders kitaplarının okul dışı eğitimi bakımından değerlendirilmesi sonucunda, ders kitaplarında okul dışı eğitime öneri niteliğinde yer verilmiştir. Ancak uygulama noktasında etkinliklerin hayata geçirilmesi noktasında birtakım sıkıntıların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 5.sınıflarda yaş seviyesinin düşük olmasından dolayı okul dışı etkinlikler güvenlik açısından öğretmenler tarafından tercih edilmemektedirler. Aynı zamanda bu tarz etkinliklerin maliyetli olması tercih edilmemesinde önemli bir sorun teşkil etmektedir.

5.2. Öneriler

Bu sonuçlardan yola çıkılarak ortaya koyulabilecek öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Okul süresince öğretmenler gerekli hizmet içi eğitimleri almak durumundadırlar. Okul dışı eğitim konusunda bir hizmet içi eğitimin açılması öğretmenlerin bu alanda bilgi sahibi olmalarına ve gerektiğinde rehber öğretmen pozisyonunda olmaları sağlanmalıdır.
- Öğretmenler okul dışı eğitim konusunda birtakım sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunlara örnek olarak; güvenlik, sınıf mevcutlarının kalabalık olması, okul yöneticilerinin bu eğitim alanı konusunda önyargılı olmaları, veli izin süreçlerinin sıkıntılı olması gibi çeşitli sorunlar gösterilebilir. Bu sorunları ortadan kaldırmak adına MEB tarafından birtakım düzenlemeler yapılmalıdır.
- Öğretmenlerin yanında aynı zamanda öğrencilerin de okul dışı eğitim konusunda bilinçlendirilmesi dersten alınan verimin artırılmasında etkili olacaktır.
- Ders kitaplarındaki okul dışı eğitime yönelik önerilen etkinliklerin öneri niteliğinde değil de bir zorunluluk haline getirilmesi, etkinliklerin uygulama oranının artmasına sebebiyet vereceği için bu durum MEB tarafından düzenlenmelidir.
- Okul dışı eğitiminin uygulama alanını rahatlatmak adına konu ile ilgili olan belirli alanlarda çeşitli sözleşmeler yaparak ders içeriğinin orada işlenmesi sağlanabilir. Bu durum öğrenilenlerin daha kalıcı hale gelmesini sağlayacaktır.

- Okul dışı eğitim sadece tek bir alana yönelik değil, birden fazla alanda uygulama alanına sahip bir branştır. Bu noktada diğer alanlarda da kullanımının artmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Ders kitaplarındaki bilgi yükünün hafifletilip, görsel öğelerin artırılması ve çeşitli ölçme değerlendirme etkinliklerine yer verilmesi öğrencilerin ders kitaplarından keyif almasını ve derse olan odaklarının kesintiye uğramadan devam etmesini sağlayacaktır.

5.2.1. Yapılacak Çalışmalara İlişkin Öneriler

- Yapılan bu çalışmada Sosyal Bilgiler ders kitapları okul dışı eğitimi bakımından incelenmiştir. Aynı inceleme diğer branşlar için de yapılabilir.
- Yapılan bu çalışmada sadece Samsun ilinde bulunan Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitimi ve ders kitapları hakkındaki görüş ve değerlendirmelerine yer verilmiştir. Diğer iller bazında da bu inceleme yapılabilir ve sonuçlar farklılık gösterebilir.
- Yapılan bu çalışmada ortaokul 5. – 6. – 7. Sınıf seviyelerindeki 2020 – 2021 öğretim yılı içerisinde yer alan ders kitapları incelenmiştir. Diğer geçmiş yıllara ait olan ders kitaplarında da bu inceleme yapıp karşılaştırma durumu ortaya konulabilir ya da geçmişten günümüze ders kitaplarının karşılaştırılması yapılabilir.
- Yapılan bu çalışma sadece ortaokul seviyesindeki ders kitapları için geçerlidir. Bu inceleme ilkokul ve lise öğrenimi için de uygunluk teşkil edebilir.
- Yapılan bu çalışmada okul dışı eğitimi konusunda öğretmen görüşlerine yer verilmiştir, öğrenci görüşlerine de yer verilebilir.

- Yapılan bu çalışma Sosyal Bilgiler öğretmenlerini kapsamaktadır. Öğretmen görüşlerini belirlemek için oluşturulan görüşme formu diğer branş öğretmenlerinin görüşleri içinde kullanılabilir.
- Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ve görüşme yöntemiyle oluşturulmuştur. İleride yapılacak çalışmalarda nicel araştırma yöntemlerinden de faydalanılabilir.

Yapılan araştırma sonuçları doğrultusunda ortaya çıkan bulgu ve incelemelere göre yukarıda bulunan sonuç ve önerilere ulaşılmıştır. Ancak branş değişikliği, sınıf seviyesinin yükselmesi, farklı bir il obsiyonlarının bir araya gelmesiyle bulunan sonuçlardan daha farklı sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akar F ve Nayir K F (2015). Eğitim Kurumlarındaki Sosyal Kulüplerin Etkililiğinin İncelenmesi: Uygulamada Değişim İhtiyacı. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(2), 167-186.
- Akaydın G. ve Güler H M (2000). Fen Bilimleri Öğretiminde İnceleme Gezilerinin Yeri ve Önemi. *IV. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi* (s. 34-36), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Akyüz Y (2009). *Türk Eğitim Tarihi*. (Pegem A Akademi, Ankara).
- Akyüz Y (2013). *Türk Eğitim Tarihi*. (Pegem A Akademi, Ankara).
- Ata B (2006). “*Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*” *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırıcı Bir Yaklaşım* (Editör: Cemil Öztürk), Pegem A Yay., Ankara.
- Aytaç K (1980). *Avrupa Eğitim Tarihi*. Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara
- Binbaşoğlu C (2000). *Okulda Ders Dışı Etkinlikler*. (Milli Eğitim Basımevi, İstanbul).
- Bogdan R C ve Biklen S K (1992). *Qualitative Research for Education: An Introduction to Theory and Methods*. Boston: Allyn and Bacon.
- Boyacı A (Editör) (2008/2). Eğitim Sosyolojisi ve Felsefesi (Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını) No: 973.
- Boyacı A (Editör) (2008/3). Eğitim Sosyolojisi ve Felsefesi (Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını) No: 973.
- Braund M ve Reiss M (2004). *The Nature of Learning Science Outside the Classroom*. In M. Braund & M. Reiss (Eds.), *Learning Science Outside the Classroom* (pp. 1–12). London: RoutledgeFalmer, UK.
- Çobanoğlu E O ve Yazıcı T (2017). Türkiye’de Sınıf Dışı Eğitim ve Tarihsel Kökenleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, s. (385- 401).

- Demirel R. ve Özcan H (2020). Ortaokul Öğrencileri İle Bir Okul Dışı Öğrenme Ortamına Alan Gezisi: Tropikal Kelebek Bahçesi Örneği. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 1.
- Dewey J (1996). *Demokrasi ve Eğitim Eğitim Felsefesine Giriş*. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir (Özgün eser 1916).
- Dinç O (2017). 7. Sınıf öğrencilerine göre müze gezilerinde yaşanan sorunlar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden elde edilmiştir. (Tez NO: 485902). 20-144.
- Dündar S (2007/2). Alternatif eğitimin felsefi temelleri ve alternatif okullardaki uygulamalar. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erentay N ve Erdoğan M (2009). *22 Adımda Doğa Eğitimi*. ODTÜ Yayıncılık, Ankara.
- Ergin O (1977). *Türk Maarif Tarihi* (Cilt 5). (Eser Matbaası, İstanbul).
- Falk J H ve Dierking L D (1997). School Field Trips: Assessing Their Long- Term Impact. Curator: *The Museum Journal*, 40(3), 211- 218.
- Ford P (1986). Outdoor education: Definition and philosophy. | Available online at: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED267941.pdf> | , Erişim Tarihi 03.10.2021.
- Ford P (1986). Outdoor education: Definition and philosophy. *ERIC Clearinghouse on Rural Education and Small Schools Digest*, Las Cruces, NM. Erişim Tarihi 03.10.2021. from <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED267941.pdf>
- Funderburk M J (2016). An Evaluation of Supplemental Activities Before and After a Field Trip to a Public Garden: Effects on Student Knowledge and Behavior. (Master Thesis). (Kurumsal Veri Tabanından Alınmış Yüksek Lisans Tezi).

- Goetz J P ve LeCompte M D (1984). *Ethnography and Qualitative Desing in Educational Research*. Orlando: Academic Press.
- Hoy W K ve Tarter C J & Kottkamp R B (1991). *Open schools / healthy schools:Measuring organizational climate*. Newbury Park: SAGE Publications.
- Kanad H F (1948). *Pedagoji Tarihi*. (Milli Eğitim Basımevi, İstanbul).
- Knapp C E (1994). "Progressivism never died, it just moved outside: What can experiential educators learn from the past?" *In Journal of Experiential Education* 17(2) 8-12.
- Kansu N A (1939). *Pedagoji Tarihi*. (Maarif Matbaası, İstanbul).
- Kartal A ve Şeyhioğlu A (2020). Öğrenci Bakı Açısıyla Sosyal Bilgilerde Okul dışı Öğrenme Ortamları Bağlamında “Müzeler”. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6(1), 128 – 146. DOI: <https://dxdo.org/11030855/gje.2020.06.01.008>. **Dergi Web Sayfası** : <https://dergipark.gov.tr/gebd>.
- Kassas M (2002). Environmental Education: Biodiversity. *The Environmentlist*, 22, 345- 351.
- Kaymakçı S (TY). “Yeni Sosyal Bilgiler Programı Neler Getirdi?”. <https://www.academia.edu>.
- Kirk J.ve Miller M L (1986). *Reability and validity şn qulitative research*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Laçın Şimşek C (2011). Okul Dışı Öğrenme Ortamları ve Fen Eğitimi. C. Laçın-Şimşek (Editör), *Fen Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamları* (1. Baskı.), 1-23.
- Lakin L (2006). Science Beyond the Classroom. *Journal of Biological Education*, 40 (2), 88-90.
- Leary R F (1996). Field trip tips. *Science and Children*, 34(1), 27–29.

- MEB(a); *İlköğretim 1.- 5. Sınıflar Programları Tanıtım El Kitabı*, MEB Yay. Ankara 2005.
- MEB(b); *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu*, MEB Yay. Ankara 2006.
- MEB; *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı*, MEB Ata Yayıncılık, Ankara, 2020.
- MEB; *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı*, MEB Anadol Yayıncılık, Ankara, 2020.
- MEB; *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı*, MEB Ekoyay Yayıncılık Matbaacılık, Ankara, 2020.
- Miller T J (2008). *The Alaska factor: Outdoor education program design in Alaska*. Master of Education Thesis, University of Alaska, USA.
- Metin Göksu M (2020). *Sınıf Dışı Öğrenme Ortamları: Köy Enstitüleri Örneği*. TUHED, Spring 2020, 9(1). ss. 1 – 16.
- Metin Göksu M ve Somen T (2018). Opinions of Social Studies Prospective Teachers on Out-of-School Learning. *European Journal of Educational Research*. Volume 7, Issue 4, 745 – 752.
- Mitchell W (2008). *The changing climate of outdoor education in the Quebec Cegep System*. Master of Education Thesis, Lakehead University, Ontario, Canada.
- Okur Berberoğlu E ve Uygun S (2013). Sınıf Dışı Eğitimin Dünyadaki ve Türkiye'deki Gelişiminin İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 32-42.
- Oktay A (2011). *Eğitimin Temel Kavramları ve Eğitim Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi*. A. Oktay (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 1-19). Pegem A Yayıncılık, Ankara.

- Öncül R (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: MEB Yayınevi. Patton M Q (1987). *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. Newbury park, CA: Sage.
- Payne M R (1985). *Using The Outdoors to Teach Science: A Resource Guide for Elementary and Middle School Teachers*. National Institute of Education (ED): Washington, DC.
- Powers D L (2004). *The effects of an outdoor education program on life effectiveness skills of participant*. Master of Science Thesis, California State University, USA.
- Rickinson M . Dillon J Teamey K, Morris M , Choi M Y , Sanders D & Benefield P (2004). A review of research on outdoor learning. | Available online at: https://www.field-studies-council.org/media/268859/2004_a_review_of_research_on_outdoor_learning.pdf, Retrieved on August 09,2015.
- Roth C E (1992). Environmental Literacy: Its' Roots, Evolution and Directions in the 1990s. ERIC/ED348 235.
- Safran M (1999-2000). *Osmanlı Tarihi Öğretimi ve Osmanlı İmajı. Türk Yurdu*, 19-20 (148-149), 485-510.
- Safran M. ve Ata B (1998). Okul Dışı Tarih Öğretimi. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*,18(1), 87-94.
- Salmi H (1993). *Science centre education: Motivation and learning in informal education*. Unpublished dissertattion. University of Helsinki, Department of Teacher Education, Helsinki.
- Susar Kırmızı, F. (2015). Köy enstitülerinde öğretmen yetiştirmede kullanılan yöntemler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43, s. 1-11.
- Smith P R (1987). *Outdoor Education and Its Educational Objectives*. *Geography*, 72 (3), pp. 209-216.

- Stewart C J ve Cash W B (1985). *Interviewing:Principles and Practices* (4th ed.). Dubuque, IO: Wm. C.Brown Pub.
- Stocklmayer S ve Gilbert J (2003). *Informal chemical education in international handbook of science education. Part one.* Netherlands: By Kluwer Academic Publishers.
- Şen A İ , Bozdoğan A E, Ataberk Yiğit E , Balkan Kıyıcı F , Varnacı Uzun F , Nuhoğlu H, Ertaş H ve Keleş Ö (2011). *Fen Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamları* (Ed. Canan Lâçin Şimşek), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Şimşek A ve Kaymakçı S (2015). *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi.* Pegem Akademi, Ankara).
- Şimşek M (2002). *TKY ve Tarihteki Bir Uygulaması Ahilik.* (Hayat Yayıncılık, İstanbul).
- Tağrıkılı P ve Yılmaz C (2019). Sınıf dışı eğitimin mekansal sorunlarının tespitine ve çözümlerine katkısının incelenmesi. *International Journal of Geography Education (IGGE).* s. 40,23-39.
- Unesco- Unep (1988). *International strategy for action in the field of environmental education and training for the 1990s.* UNESCO- UNEP Congress Report,Retrieved 03.02.2012from <http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000805/080583eo.pdf>
- Yavuz Topaloğlu M ve Balkan Kıyıcı F (2017). Ortaokul öğrencilerinin Hidroelektrik Santrali Hakkındaki Görüşleri. *Journal of Kırşehir Education Faculty,* 18(1), 159- 179.
- Yıldırım A ve Şimşek H (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Seçkin Yayıncılık, Ankara).
- Yılmaz K ve Şeker M (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Müze Gezilerine ve Müzelerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi,* 1(3), 21-39.

Zanovello I (1999). *Outdoor and environmental education centres: A case study of Starthcona Park Lodge and outdoor education centre, British Columbia, Canada*. A Master Degree Thesis, Faculty of Environmental Design, The University of Calgary, Alberta.

EKLER

Tez çalışması içerisinde, görüşülen 20 Sosyal Bilgiler öğretmeninden 10 öğretmenin yorumlarına yer verilmiştir. Ekler kısmına geri kalan 10 öğretmenin yorumları eklenmiştir. Bu kısımda öğretmen görüşme formuna ve tez çalışmasını anlatan metne de yer verilmiştir.

Öğretmenlerin Okul Dışı Eğitimi Yorumlama Biçimleri

Ö2: Okul dışı eğitim kavramı, şöyle söyleyeyim; biliyorsunuz daha doğrusu herkesin bilmesi gerekir ki eğitim sadece dört duvar arasına sıkıştırılabilecek bir şey değil. Hayatın her anı, karşılaştığımız ya da karşılaşmadığımız her şey bir yönüyle bize öğretici bir şey vardır onda. Dolayısıyla dört duvarın dışındaki her gördüğümüz, görmediğimiz eyler bunlar okul dışı eğitim diye ifade edilebilir.

Ö4: Okul dışı eğitim dediğim zaman, dışarıda bir eğitim yapmaktır. Mesela öğrencileri konuyla alakalı müzeye götürmek ya da eğer sosyal bilgiler konusunda çevreyle ilgili bir konu varsa onları dışarı çıkarmak, çocuklara olduğu yerde eğitim vermek. Ama bu bizim için çok zor bir durum çünkü sınıflarımız kalabalık baya bir. Onları bir yere götürmek oldukça zor ama bunu yapmıyor değiliz. Mesela yeri gelir huzurevi ziyareti olur, yeri gelir müze ziyareti olur. Ama bunun için işte prosedür de var o da bizi yoruyor. Gezi plantıydı, izin dilekçesiydi o yüzden bunlar insanı yorduğu için ayrıca bir etkinlik olduğu için pek yapamıyoruz diyebilirim. Ama şöyle bir şey çocuklarla dışarıda vakit geçirmek, kendi sınıfımla ilgili mutlaka onu yapıyorum. Mesela bir sinema etkinliği, bu şekilde birlikte vakit geçirmek çocukların bana yaklaşması, sıkıntılarını anlatması bunlar benim için çok önemli. O yüzden birlikte vakit geçirmek önemli. Mesela ben bazen kantinde bile buluşup kantine birlikte gidelim, sohbet edelim o bile çocukları etkiliyor ve rahatlıkla açılmalarını sağlıyor. Yılda en az iki kere; 1.dönem bir kere, 2.dönem bir kere olmak üzere sinema etkinliğine götürüyorum. Sonra mutlaka proje yarışmalarına mutlaka gezi düzenliyorum. Hani çocukların ufku gelişsin. Neler yapabiliriz derslerde farklılık olarak diye. Sonra bir arkadaşı hasta olduğunda diyelim topluca sınıfla birlikte hareket edip, bir hediye alıp çocuğa birlikte gitmek gibi etkinliklerimiz olabiliyor. Bunlar gibi birçok etkinlik yapıyorum ancak aklıma gelenler bunlar şu anlık. Mesela Çanakkale'ye de gittik bu sene. Bir sosyal bilgiler öğretmeni olarak Çanakkale'ye her Türk çocuğunun gitmesi gerektiğini

düşünüyorum. Bu sene oraya gittik. Çok sıkıntı çektim. Çok kustular, çocukların üstünü başını temizledik. Bursa'ya gittik. Osman Gazi, Orhan Gazi Türbesi'ne gittik. Çeşitli camilere gittik. Bursa'da ayrıca yeni açılan bir kıyafet müzesi vardı. Osmanlı'nın kıyafetleriyle ilgili oraya götürdük çocukları gibi etkinlikler yapıyoruz. Biz bu kadar çok etkinlik yapıyoruz ama yine de yeterli olduğunu düşünmüyorum. Ve gerçekten uğraştırıcı oluyor. Prosedür, kağıt işleri u kadar çok olmasa belki de daha çok yapacağız. Çünkü u tarz etkinlikler öğretmen ve öğrenciyi çok yakınlaştırıyor.

Rahat bir şekilde açılmasını sağlıyor. Mesela ben biraz disiplinli bir öğretmenim, disiplini çok seviyorum sınıfta çünkü disiplin olmadan bu kadar çok kalabalık sınıfları idare etmemiz çok zor. Hadi 10 kişi olsalar neyse herkes istediğini desin, özgürlükçü olalım ama söz hakkı almadan konuşmayı engellememiz gerekiyor. Çünkü söz alınmadan konuşmada 40 kişinin bu şekilde konuştuğunu düşünürsek kaos ortamı oluyor, onu susturana kadar 5-10 dakika geçiyor, zaten ders 40 dakika pat ders bitti. Bu yüzden biraz disiplini sağlamaya çalışıyorum. Disiplinli olunca da çocuk arada biraz mesafe olduğu için pek yaşlaşmıyor ama bu sınıf dışı etkinlikler olduğunda çocukla iletişimimiz daha farklı oluyor. Mesela Çanakkale gezisine gittiğimizde annesi gibiydim oradaki herkesin yani her sorunun bana söyledi çocuklar. O yüzden orada daha farklı bir iletişimimiz olduğu için çocuk biliyor ki; öğretmenim sınıfta böyle ama dışarıda ona ben her şeyimi anlatabilirim. Bu şekilde birbirimize çok daha sağlıklı bir şekilde yaklaştığımızı hissediyorum. Bu da sınıf dışı eğitimin en faydalı yönü ve ben buna çok önem veriyorum. Çünkü çocukları biz burada sadece dersleriyle tanıyoruz ama iç dünyalarında, ailelerinde yaşadıkları o kadar sorunlar var ki sadece okulda onların derslerine girerek onların güvenini kazanamıyorsunuz.

Ö6: Okul ortamının dışarısında kalan, dersin içeriğinde bulunmayan ama dersle ilgili olan şeyler sınıf dışı eğitim olarak adlandırabiliriz. Örneğin; bir koridorun eğitime uygun hale getirilmesi ya da dışarıda bir ortam hazırlayıp veya ortam hazır olmasa ile olan şartlardan yararlanma gibi bir takım çocuğun faydasına dönük etkinlikler yapma veya bir gezi düzenleme yani daha dışarıya orada bir takım şeyler aktarma. Sosyal bilgilerin alanı çok geniş olduğu için sınıf dışı eğitim hepsini kapsar. Yani nano teknolojiden al ne bileyim Osmanlı'ya ya da Oğuz Kaan a kadar çok geniş bir kapsamı var. Çok kullanılabilir bir alan sınıf dışı eğitim. Bir matematikte mesela belki bir takım sıkıntılar olabilir ama sosyal bilgilerde her alanda kullanabilirsiniz. Mesela ben

çocukları okulun dışın çıkartıyorum. Bir kale nasıl fethedilir ? sorusunu soruyorum. Okul binasının duvarlarının dibine getiriyorum onları şu tepe surlar olsaydı nasıl çıkardınız? Gibi çeşitli sorular soruyorum Çocuklar da ip atardık vs gibi cevaplar veriyorlar. O arada da ben de onlara çeşitli tüyolar vererek bir şeyleri bulmalarını kolaylaştırıyorum. İlla o ortamı yaratmak için ne yazık ki kaleye götürmek imkansız ki şimdi veliler çok daha duyarlı. İşte bir şey olduğunda onun sorumluluğundan kalkamıyorsun. Bir de vicdan azabı duyuyorsunuz aslında suçlu olmasanız bile. Velhasıl olabildiği kadar okul ortamında ki okulların da biraz daha bu etkinliklere açık olması lazım, bizim mesela küçücük bahçemiz kaldı. Halı saha var, arkası otopark ve anaokulu var arkadaki yeşillik alan kapandı önde beton alan var ancak biz götürebiliyoruz çocukları yeşil alana. Orada çeşitli etkinlikler yapabiliyoruz, kendileri giremiyorlar. Hoş girseler de rahat bırakacaklarını pek düşünmüyorum bu konuda idare az da haksız değil açıkçası.

Ö8: Okulun dışında gerçekleştirilen her tür eğitimsel etkinliğe denir.

Ö10: Okulun dışında gerçekleştirilen her türlü eğitimidir. Okulda alınan eğitimin bir nevi tamamlayıcısı olarak da görülebilir.

Ö12: Sosyal Bilgiler dersi diğer derslerden daha farklıdır. Yani çocuk matematiği sınıfta belki öğrenebilir, onun için de okul dışı eğitim mutlaka şarttır ama sosyal bilgiler dersinde genel olarak baktığımızda zaten üç saat dersimiz var bizim. Ortaokulda 5-6-7 de üç saat, 8.sınıfta ise iki saat olarak Sosyal Bilgiler dersi bulunuyor. Bu üç saatin en az bir saatinde ben çocuğun okul dışında bir eğitim alması gerektiğini düşünüyorum. Ama gel görelim ki maalesef ben 16 yılındayım öğretmenlikte ama 16 yıldır kaç defa çocukları müzeye götürdünüz diye sorsanız veya kaç kere çocukları Çanakkale gezisine, Anıtkabire götürdünüz dersiniz bunların hiçbirini biz yapamadık. Bunlar bilmiyorum bizi zorluyor. Bunların prosedürleri, veliden izin almak, bir de çocuk LGS diye bir sınava giriyor ya da okullarda yapılan ortak sınavlara giriyor. Konuların yetiştirilme zorunluluğu var böyle bir durum olduğumda da bu sefer çocuğu biz daha çok ders dışı etkinliğe yönlendirmek yerine konuların genel tekrarına ağırlık veriyoruz. Aslında çocuk dışarıda gezmesi gerekirken, bir yere gitmesi gereken yerde çocuğa biz o saatte tekrar yaptırmayı yeğliyoruz. Yani bu çocuğun geleceği için, bizim için daha önemli oluyor. Ama bakın 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı böyle değil. Ben bu sene direk olarak ders dışı

etkinlik olmadı ama en azından sınıf içi etkinlikleri çok güzel yaptık. Ama onlarda da ders dışı etkinliklerine çok fazla zaman ayıramıyoruz. Elimizde olan müfredatı, programı yetiştirmek zorundayız. Bir de okullarımız çok kalabalık, sınıflarımız 40 kişi. Yani bu çocukların hepsini toplayıp da bir ders dışı etkinliğe zaman ayırsak yardımcı gerekecek, bunları toparlamak da zor iş. Bu ders dışı etkinlikler biraz daha böyle sınıf sayılarının az olduğu, mevcutların 15-20 kişi arasında olan okullar için daha uygun olduğunu düşünüyorum. Bir de veli isteğinin de olması gerekiyor, çocuğun maddi durumunun da iyi olması gerekiyor. Mesela ben çok isterim 5.sınıftaki bir çocuğu Çanakkale'ye götüreyim, Anıtkabir'i görsün. Yani ne bileyim ilk meclis binasını görsün sınıfını okumaya öyle başlasın. Ama maalesef bir türlü istediğim gibi olmuyor.

Ö19: Okul dışı eğitim deyince aslında mesela müze gezileri, doğa gezileri bu gibi faaliyetlerin olması gerekiyor ama ne kadar yapabiliyoruz dersiniz çokta fazla yapamıyoruz ne yazık ki ama yapmamız gerekiyor. Ama imanlardan dolayı yapamıyoruz bizden kaynaklı olarak değil elbette ki. Sınıf mevcutlarımız çok fazla bundan dolayı sınıfa hakim olmakta organize olmakta zorlaşıyor. Mesela 20 kişilik sınıfla bir faaliyet yapmakla 40 kişilik bir sınıfla faaliyet yapmak arasında çok belirgin bir fark var. Mesela zamanı ayarlamakta sorun yaşayabiliyorsunuz. Hafta sonu gidilse farklı hafta içi gidilse farklı bir uygulaması var. İzin işlemleri biraz uzun sürebiliyor. Hazırlığının çok önceden yapmanız gerekiyor. Örneğin haftaya gideceğim deyip gitme ihtimaliniz çok zor. Sınıfa göre dersi işleme şekline karar verdiğiniz için önceden plan yapamıyorsunuz hatta bir sınıfta yaptığınız dersi diğer sınıfta bile yapamıyorsunuz.

Ö20: - Eğitimin dört duvar arasından sıyrılıp doğa ve tarihi mekanlarla bütünleştiği , öğrenci yaşantısının daha çok zenginleştirildiği eğitim şeklini ifade etmektedir.

Ö17: - Okulun dışında olan eğitim olarak tanımlayabilirim. Okul koridoru, okul kütüphanesi, çok amaçlı salon olabilir ama daha geniş kapsamlı okul bahçesinde, belki ilçe içinde herhangi bir yerde, kafe veya restorantta ya da il içini kapsayan müze gezileri, üretim faaliyeti gösteren fabrikaya yapılan bir gezi olabilir.

Ö11: Okul dışı eğitim diyince öğretmenin ve öğrencinin boş bulunduğu vakitler aklıma gelmektedir. Ve bunun eğitim alanında doldurulması yani kısaca özetlemek gerekirse bu şekilde ama tabi ki okul dışı eğitiminde buradaki en büyük etken öğrenci isteği olmaktadır. Yani öğretmen gidip, herhangi bir boş bir sınıfta, boş bir öğrenciyi

gördüğünde zoraki zorlu bir eğitim yapması gerekiyor gibi bir durum oluyor. Dolayısıyla biz; burada öğrencinin kendisinin talep etmesinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Kendi talep etmediği zaman sanki biz burada zorlama bir durum ortaya çıkıyor. Yani öğrenciyi, sosyal bilgiler dersine sanki zorluyormuşsunuz gibi bir izlenim ortaya çıkıyor. Dolayısıyla da burada LYS ye hazırlanan öğrencilerimiz de var bizim, ama buna rağmen derslerle hiç alakası olmayan öğrencilerimiz de var ki keza bunlar biraz çoğunlukta ne yazık ki.

Öğretmenlerin Okul Dışı Eğitim İle İlgili Hizmet İçi Eğitim Alma Durumları

Ö1: Çalışma hayatım boyunca çeşitli hizmet içi eğitimler aldım. Bunlar; teknoloji kullanımıyla ilgili, iletişimle ilgili, insan kaynakları ile ilgili alanlarda çeşitli hizmet içi eğitimler aldım. Ancak okul dışı eğitim ile ilgili bir hizmet içi eğitim almadım.

Ö5: Bu konuda eğitim almadım.

Ö6: Çalışma hayatım boyunca birçok hizmet içi eğitim aldım. Şuanda aklıma gelenler; Osmanlı kültürünü tanıtma semineri, program geliştirme semineri gibi çeşitli seminerler aldım. Şuan için hatırladıklarım bunlar ancak 20 ye yakın seminere katıldım. Eskiden çok katılırdım ancak artık şimdi eskisi kadar çok katılmıyorum. Sınıf dışı eğitim konusunda bir hizmet içi eğitim almadım. Açılırsa eğer elbette ki bu alanın seminerine katılmak isterim. MEB'in belirlediği noktalar var veya turizm otelleri var oralarda kalınıyor seminerlere katılım olduğu zaman. Aldığım eğitimlerden bahsederken program geliştirme eğitimi aldığımı da söylemiştim. Aksaray'da bunun eğitimi için beni de davet ettiler. Sosyal bilgiler konuları bakımından geniş, tarih zaten deseniz ondan geniş. Bu alanları bir düzene koyarak, konuları sadeleştirerek çocukların ilgisini çekecek düzeye getirme amacını taşıyan bir eğitimdi bu. Bu konuların, programın yazımında sizi ilde öncü olacaksınız, sizin önderliğinizde bir program hazırlanacak denilmişti. Bir hafta eğitim aldık bunun için. Ancak program yazımında etkili olamadık ne yazık ki. 15 kişilik bir grup oluşturduk, bu programın yazılımı için eskiden konular, 2.Beyazıt Dönemi, Fatih Dönemi tarzında sınıflandırılarak anlatılıyordu. Ancak bunun yerine; Yükselme Dönemi, Gerileme Dönemi gibi konuları genel hatlarıyla ele alıp, bol görsellerle destekleyerek anlatmalı diye bir öneride bulunduk ve programı hazırladık. Ancak hocalar o bu konu çok önemli

şu konu çok önemli tarzında geri dönütler aldık. Bu konu önemli bunu kabul ediyorum ama burada hitap ettiğimiz düzey çocuklar.

Onların anlaması ve anlamlandırmadı buradaki esas kıstas. Konular diğer şekilde anlatılınca sıkılıyorlar, diyelim ki 20 konu var ama o 20 konu yerine 30 konuya çıkarttık olayı gibi. Eğitimi alan bendim ama kitap yazımını başkaları yaptı. Önemli olan bu değil zaten ama öğretmenlerde bir direniş durumu var. Şuan ki kitaplar daha iyi; eskiye göre daha fazla görsel var, daha az anlatım var, eskiden bir alıyordu Fatih i sonra peşine on tane padişah ı peş peşe anlatıyordu. Çok çok Fatih'ini orada resmi oluyordu ya da İstanbul'un Fethin i anlatırken İstanbul'un bir şeması oluyordu. O kadar ama şimdi daha kısa ve daha çok görsel var. Ben daha iyi anladıklarını düşünüyorum. Yeterli mi kitaplar yetersiz ama bir aşama kat edildi onu kabul ediyorum.

Ö10: Henüz aday öğretmen olduğum için yeterli derecede eğitim almadım.

Ö11: Çalışma hayatım boyunca çeşitli hizmet içi eğitimler aldım. Bunlar; Sosyal Bilgiler dersi müfredatının değiştiği zamanda bununla ilgili birçok eğitim almıştım. İkyardım seminerleri, iş güvenliği seminerleri, acil afet yardım semineri aldık, bilgisayar öğretimi semineri aldık, aslında çok var ama şuanda aklıma gelenler bunlar. Sınıf dışı eğitimi konusunda bir hizmet içi eğitim verilmedi. Böyle bir eğitim açılrsa, kendimize güveniyor muyuz? Diye bir sorarım açıkçası. Katılmayı pek düşünmem çünkü işin içindeyiz yıllardır, yapabilir miyiz diye şöyle bir düşündüğümde yapabiliriz ya çünkü öğrencilerle olmak zaten bir keyif , yani öğretmenliğin en güzel yeri burası; isteyen öğrenciye bir şeyler verebilmek, anlatabilmek gerçekten bambaşka bir duygu. Onun için öğretmenlik parayla pulla ölçülebilecek bir meslek değil. Meslek değil daha doğrusu. Öğretmenlik tam anlamıyla bir keyif. Tamam belki çalışıyoruz bir ücret alıyoruz, bu ücret karşılığında geçimimizi sağlıyoruz ama öğretmenlik meslek üstü bir şey gerçekten bunu tüm samimiyetimle söylüyorum. Parası pulu bir tarafa zaten, aldığımız ücret üç aşağı beş yukarı ortada herkes biliyor ama o öğrencideki, dersi, konuyu öğrenme isteği, dersi anlama isteği, sizin ders anlatmanızdan keyif alması ve bunu size yansıtması bu sanki bir tiyatro sanatçısı olur ya, alış alınca gaza gelir ya işte öyle bir şey. Belki bundan dolayı mükemmel bir şey çünkü hamurumuz insan. Her insan, her öğrenci bambaşka bir dünya, onlara hitap etmek ya da çoğunluğuna diyelim, hepsine hitap etmek tabi ki çok zor, kolay bir iş değil tabi ki;

teknikleri o zaman zarfı içerisinde kullanabilmek çok zor ama onların o dünyalarının içine dalabilmek gerçekten müthiş bir şey. Hiçbir keyif belki onun lezzetini vermiyor. Yoksa dediğim gibi bazen çok sıkıntılı durumlar da yaşamıyor değiliz. Sıkıntılı öğrencilerimiz, zor durumda olan öğrencilerimiz oluyor belki de bu güzel anlar bizi motive ediyor ve devam etmemizi sağlıyor.

Ö14: Okul dışı eğitimle ilgili herhangi bir hizmet içi eğitimi almadım.

Ö16: Çalışma hayatım boyunca çeşitli hizmet içi eğitimler aldım. Bunlar; çevreyi koruma, ilkyardım, erozyonla mücadele gibi çeşitli eğitimler aldım şu anlık aklıma gelenler bunlar. Okul dışı eğitimle ilgili bir eğitim almadım ancak açılırsa katılmayı düşünebilirim.

Ö17: Çeşitli hizmet içi eğitimlerine katıldım. Bu eğitimler daha çok mesleğime katkıda bulunana ya da zorunlu olarak bize verilmek istenen eğitimlerdir. Bilgisayar alanından tutun sağlık ile ilgili, İngilizce eğitimi çeşitli hizmet içi eğitimlere katıldım. Okul dışı eğitime yönelik bir hizmeti içi eğitimim olmadı ancak eğer böyle bir eğitim açılırsa uygun ortam ve fırsatını da bulabilirsem katılmayı isterim.

Ö19: Baktığımız zamana bakanlık bir takım eğitimleri zorunlu olarak veriyor. Mesela sınıf yönetimi vb. gibi eğitimleri bakanlık zorunlu olarak veriyor. Bakanlığın yanı sıra ben kendi ilgi alanlarım doğrultusunda da çeşitli eğitimler alıyorum özellikle de sosyal alanlar üzerine. Mesela; drama eğiticiliği, satranç antrenörlüğü gibi farklı alanlarda çeşitli eğitimlerim var. Sadece sosyal bilgiler ile ilgili değil de gittiğim okullarda da çalıştırabileceğim bunlar gibi çeşitli eğitimler aldım. Ancak okul dışı eğitime yönelik bir hizmet içi eğitim almadım.

Ö20: Okul dışı eğitim konusunda herhangi bir hizmet içi eğitim almadım.

Okul Dışı Eğitimin Öğretim Programlarında Yer Alma Durumu

Ö2: Okul dışı eğitime ders programlarında yer verilmiyor. Verilse zaten biz bunları yapmaya mecbur kalırız. Az bir miktar evet yer veriliyor doğru ama uygulamada önemli sıkıntılar var. Örneğin; ben bir gün ayarlayıp, çocukları kent müzesine götürmek istiyorum, bir gün ayarlayıp bir tabii varlığımızı, tarihi eserimizi göstermek istiyorum, bir gün ayarlayıp eski evleri, eski sokakları göstermek, eski meslekleri onlara tanıtmak istiyorum. Bedesten var bulunduğumuz şehirde ve orada geçmişten

günümüze uzanan meslekleri yapan sanatçılar var. Vezirköprü’de şahane bir bedesten var, 200-300 yıllık geçen sene gittim gezdim . Orada da kaybolmakta olan mesleklerimiz adıyla bir ünitemiz var zaten ama gidip gören bırakın öğrenciyi öğretmen bile yok. Dolayısıyla bunlar önemli bir alt yapı sorunlarıdır. Alt yapı dediğim şu; valilik ki benim hayalim bu sene bu, valilik milli eğitime bir otobüs tahsis etmeli bu otobüsün işi haftada bir gün bir okulu programlı bir şekilde bu gibi önemli yerlere götürmesi. Örneğin; organize sanayi bölgesini birçok öğrenci bilmiyor. Babası orada çalışıyor mesela ama nerede olduğunu bilmiyor. Samsun ‘ da mesela Türkiye’de ihracatta ilk 10 a giren firmalar var öğretmenlerin haberi yok öğrencinin zaten yok. Bunları görmeliyiz. Tıbbi aletler konusunda Samsun çok iyi bir pozisyonda mesela, ama biz bilmiyoruz üretimleri nasıl yapılıyor, nerelere ihraç ediliyor, fabrikada kaç kişi çalışıyor., ham maddesi nereden geliyor, nasıl işleniyor, nasıl bir süreçten geçiyor. Onun dışında Samsun da ilaç fabrikası var mesela. Gıda sanayi, un sanayisi var ihraç ediliyor dünyanın her yerine, liman var dışarıya açılan bir kapımız var.ama biz bunları değerlendiremiyoruz bu konuda çok büyük bir eksikliğimiz var. O yüzden çocuklarımızın da büyüklerimizin de gözlem birikimi zayıf. Bunu geliştirmek için de; bilgisayarın başından kalkıp, eğitimi dört duvarın arasından çıkarıp, öğrenmeye araştırmaya açık hale gelmeliyiz. Buna izcilikte istasyon çalışması diyoruz. Bu şekilde yapılan eğitimler daha verimli olur diye düşünüyorum.

Ö7: İlgili kazanımlarla bu eğitim verilmeye çalışılıyor.

Ö11: Okul dışı eğitimde şimdi genelde nedir okullarda yapılanlar; öğrencilere ödev verilmesi, hedeflediğimizde normal işte oğlum şu sayfadan yap, şu konuyu işledik bunun etkinliklerini yap şeklinde oluyor. Ama hani bu yeterli mi? diye soracak olursak, bazen yeterli oluyor genel anlamda çok büyük bir anlamda yetersiz oluyor bazen hiç gerek de kalmıyor. Bu durum biraz da konuyu anlatmanıza bağlı. Konunun içeriği de önemli aslında bu durumda ki ben bazen ödev olarak verilmesi gereken yerleri ödev de vermiyorum. Etkinlikleri ben sınıfta çözüyorum mesela. Çocuğa bunu öyle bir anlatacaksınız ki; o konu çocuğun beyninden silinmeyecek. Mesela; bir konu anlatmıştım ben çok ilginç bir hikaye çok da hoşuma gider. 6.sınıflarda Talas Savaşı’ nı anlatıyorum. Türklerin Müslüman olduğu savaş. Şimdi öğretmenlik biraz da tiyatro gerektiriyor. Çıktım tahtaya, başladım anlatmaya. Dedim ki gençler; bizim Türkler dedim çıkmış Talas Savaşı’nın ortasında tepede oturuyorlar, çiğ köfte

yoğurup, semaver çayı içiyorlarmış dedim. Sonra dedim bizim Türkler bir bakmışlar, bir taraftan kara kara adamlar, öbür taraftan da çekik gözlüler bizim savaştığımız Çinliler. Sonra bir bakmışlar bunlar başlamış savaşımaya. Düşünmüşler, taşınmışlar çaylarını yudumlarlarken böyle bir istişare yapmışlar. Ondan sonra Çinliler bizim ezeli düşmanımız olduğu için, Arapların yanında savaşa girip Araplarla beraber Çinlilere karşı mücadele etmeye başlamışlar ve savaşı kazanmışlar dedim, bunu anlattım böyle. Ertesi gün ya da sonraki derste Talas Savaşı'nı sordum. Bir kız çocuğumuz, akıllı da bir çocuk parmağını kaldırarak; 'çiğ köfte hocam.' dedi. Aklında kalmış, o çiğ köfte kalıbını artık o unutmaz, tabii ki onun Talas Savaşı olduğunu da biliyor o şekilde aklında kalmış. Yani Sosyal Bilgiler dersi için tabii ki bu söyleyeceğim; çocuğun aklında kalacak şekilde anlatmak çok önemli çünkü bilgi bilgi ne yaparsak yapalım bilginin kalıcı olmasını sağlamalıyız. Sadece bilgi üzerinden hareket edemeyiz, kitabı açtığına da o çocuk o bilgiyi görüyor zaten. Ona öyle bir anlatacaksınız ki örnek olarak; 40 kat baklavayı açacaksınız, üzerine cevizini, fıstığını, yufkasını koyacaksınız işte bilgi dediğimiz şeyler o katlar. Ama siz arasına fıstığını, kaymağını, cevizini siz koymazsanız o tatlının bir manası kalır mı ? O tatlı baklava olur mu ? Olmaz. İşte öğretmenlikte burada ortaya çıkıyor. Bu meslekte her çocuğa ulamak ayrı bir olay, ayrı dünyaları, ayrı hayal güçleri var. Öğretmenlik çok değişik bir meslek, zıtlıkların bir arada olması, her tonu içinde barındıran bir meslek.

Ö13: Mevcut durumdan bahsedecek olursak: Gezi-gözlem, araştırma gibi sınıfın dışına taşıyacağımız alanlar olabiliyor. Örnek olarak; müze gezisi yaptırabiliyoruz, belirli gün ve haftalar ile ilgili gezi planları oluşturarak ya da sene başı planda yer vererek o konuyu kapsayan konularla ilgili geziler düzenleyebiliyoruz. Başta karar almak kaydıyla ya da öncesinde idareyle, ilçe milli eğitimi bilgilendirilmesi kaydıyla bu tip geziler yapılabilir. Fakat çok yetersiziz bu konuda. Nasıl yer verilmeli konusuna değinecek olursak da : Bir kere bu konuyla ilgili senenin en başında yapılabilir ya da yapılacak şeklinde belirtilerek, nereye, ne kadar , ne yapılacak, hangi ders nerede yapılacak, uygulamalar nasıl olacak gibi bir planlamayla yıllık planda belirtilerek belki bir hafta sonrası belki bir hafta öncesi şeklinde bir zaman esnekliği olarak uygulamalar yapılmalı.

Yani bütün bir yıl sınıfın içinde planlanmamalı ya da bir gezi planı şeklinde kısıtlı kalmamalı. O konu sınıfın dışına öğrenciler de göz önünde bulundurularak taşınmalı.

Tabi ki bunun için bir takım maddi imkansızlıklar var, servis bulmakta zorluk çekmek vb gibi çeşitli zorluklar var ama bunlar aşılabılır şeyler.

Ö14: Kazanımların içeriğine göre etkinlikler olarak yer verilmektedir.

Ö15: Öncelikle okul dışı eğitim için zaman ayarlaması lazım. Hangi konunun hangi zamana diliminde işleneceği üç aşağı beş yukarı müfredatta bellidir. Bu zaman dilimlerinde bir program oluşturulması lazım öğrencinin başka bir dersinin olmaması da göz önünde bulundurulmalıdır. Öğrencileri okul dışına çıkarmak istediğinizde en az 4-5 ders saati gidiyor. Bu devamlı olduğu zaman öğretmenler konu yetiştirememeye başlıyor ve bu durum sizi de etkiliyor. Okul dışı eğitim için belirlenen zamanların müfredatta yer alması gerekir, her branşın kendine göre bir planlaması olması gerekir. Bu yapılmadığı sürece bir takım sıkıntılar oluyor siz götürmek isterseniz de diğer öğretmenlerle anlaşmalar sağlanamıyor.

Ö19: Okul dışı eğitimi konusunda karar öğretmene bırakılmayıp da oluşturulan yıllık planlarda bu eğitim süreçlerine yer verilse yani Milli Eğitim Bakanlığı tarafından konulsa, mesela bu haftaki konuda müzeler gezilmek zorunda diye bir ibare koyulsa yıllık planlara bu sefer bütün okullar gitmek zorunda kalacak. Ve zoraki olduğu için de yapılmak zorunda kalınacak sonuç olarak belki de çok güzel bir etkinlik ortaya çıkacak. Yapılacak etkinlik üst mercilerden geldiğinde aslında uygulamaya daha rahat bir şekilde girilebilir. Örneğin; ören yerlerinin gezilmesi gibi bir ibarenin yer alması doğrultusunda Amisos Tepesi'ne gidilmesi anlatılan konunun kalıcı olmasını ve görsel olarak görülmesini sağlayacaktır. Ancak bu devlet tarafından programa direk koyulduğunda bunlar mümkün olacaktır. Sınıf dışı eğitimlere ayrıyeten vakit ayrıldığında hedeflenen programdan geri kalma durumu söz konusu oluyor. Bundan dolayı bu tür etkinliklerin direk program içerisinde yer alması hem zaman açısından hem de konuların yetiştirilmesi hususunda etkili olabilir. Bir sınıfın sınıf dışı etkinliğe götürülmesi değer sınıfların programlarının akmasına yol açacaktır. Yani baktığımızda bir yerden toparlarken aslında bir yerden de programı bozmuş oluyoruz. Bu sebeplerden ötürü sınıf dışı etkinliklerinin bakanlık dahilinde programa yerleştirilmesi hem öğretmenin zamanını rahatlatacak hem de etkinlik izinlerinin daha kolay bir şekilde çıkmasını sağlayacaktır.

Ö17: Mesleğimin ilk zamanlarından bugüne kadar olan sürece göz attığımda son zamanlarda hazırlanan kitaplarda okul dışı eğitimi konusuna katkı sağlandığını düşünüyorum. Önceki kitaplara daha tek düze hazırlanmış olup, etkinlikleri biz kendimiz hazırlayıp uygulardık. En basitinden eski dönemlerde anlatacağım konuya ilişkin çeşitli film, belgesel ya da kitap önerilerinde bulunurdum ancak günümüzde hazırlanan kitaplara baktığımda bu önerilere kendiliğinden yer verilmiş olduğunu görüyorum. Tavsiye nihayetinde böyle önerilere yer vermek öğrencilerin de dikkatini çekmeye başladı. Son zamanlarda da müze gezleri oldukça gündemde gördüğüm kadarıyla ve bu çocuklar için ilgi çekici olabiliyor. Konu ile ilgili kapsayan müzeleri isimleriyle ve resimleriyle kitaplarda yer alıyor. Ancak tabii ki bu söylediklerim son birkaç yılda basılan ders kitapları için geçerlidir.

Ö9: Yetkinlikler ve çoklu öğrenme yöntemleri kapsamında, sosyal projeler ,gezi-gözlem etkinlikleri , yaşayarak öğrenme gibi etkinlikler programlarda yer almaktadır.

Ö10: Anlatılan derslerin yanında gezi,gözlem, ev ödevi,sergi,sanal müze gezileri vb. tekniklerle işlenen konular pekiştirilir ve daha anlamlı hale gelir.

Okul Dışı Eğitime Uygunluğu Bakımından Müfredattaki Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi

Ö1: Ders kitaplarının okul dışı eğitime uygun olduğunu düşünmüyorum. Ders kitaplarının zaten müfredata da çok uygun olarak görmüyorum. Sosyal bilgilerin hedeflerinin amaçlarının olması gerektiği gibi aktarılmadığını düşünüyorum. Bir de bazen çocukların anlayamayacağı şekilde özellikle kullanılan kelimeler bazen çocukların anlayamayacağı şekilde olabiliyor bazen biz de açıklamak zorunda kalıyoruz. Çocukların seviyesinden biraz daha üst seviyede hitap ediyor. Ben sosyal bilgileri içerisi boşaltılmış bir kavram olarak görüyorum ki diğer öğretmen arkadaşlarımla bu konuda konuştuğumuzda onlar da benimle aynı fikirdeler. Sosyal Bilgilerin amacına, hedefine, olması gereken şekilde hizmet etmediğini düşünüyorum. Bizim dönemimizde olan bir sosyal bilgilerin hedeflerine, amaçlarına daha uygun bir şekilde aktarıldığını düşünüyorum. Günlük yaşamımız ile kitapların uyuşmadığı konuları da görmekteyiz. Bazen bizler de inanmadığımız şeyleri çocuklara anlatıyoruz. Eşitlik,adalet gibi kavramları bizim de inanmadığımız hususunda anlatmak zorunda kalıyoruz. Eşitlikten, adaletten, hukuktan, insan davranışlarından bahsediyoruz ama

çocuklar gündelik yaşadıkları için o olumsuzlukları bize doğru olarak onlara anlatıyor biz de doğru olmadığını ancak böyle olması gerektiğini anlatıp onların da inanmalarını bekliyoruz.

Ö4: Şöyle bir şey zaman zaman şimdi ilk defa bu sene ders etkinlik kitabı ders kitabımızın içindeydi. Yani daha önce ayrı ayırdı ve bunun bu şekilde olmasını çok beğendim. Çünkü çocuklar mutlaka birini getirse öbürünü unutuyordu. Çantada, evde unuttum, kaybettim gibi şeyler oluyordu. Ama şimdi etkinlikler hemen konunun peşinden geliyor o yüzden iyi oluyor. Konularda şöyle bir şeyler var; röportaj var mesela genelde, araştırmalar var ama yine de hani bu okul dışı etkinlikler akademik başarının altında olduğu için, biz daha çok akademik başarıyı yukarıya çekecek etkinliklere ağırlık veriyoruz. Okul dışı eğitim o kadar açıkçası önem arz etmiyor. Hele 8.sınıflarda onları geçin bir sınav gerçeği var ve çocuklar tamamen sınav odaklılar. Eğer 8.sınıflarda böyle bir etkinlik varsa yapmıyoruz açıkçası. Ki onlar da yapmak istemiyorlar zaten.

Ö7: Yeterli bulmuyorum

Ö12: Sosyal bilgiler öğretmeni kendisi eğer isterse bence öğrencilerine her yeri gezdirebilir. Yani ben şimdi milli eğitimden gidip izin istesem beni geri çevirmez. Eğer ben her veliden veli iin belgesini alsam, çocuklarımın imkanı olsa, bana ne okul ne de başka bir kurum hiçbir şey demez. Üstelik hocama alkışlıyoruz, tebrik ederiz derler. Bakın doğuda nice sosyal bilgiler öğretmeni görüyorum, çocuklarını alıyor boğazı gezdiriyor.

Çocuk ilk defa denizi görmüş, boğazı görmüş. Biraz istek biraz öğretmen isteyecek, öğretmende biraz istek olmalı bence. Bir öğretmen bir çocuğun hayatına dokunmayı başarabilmeli. Hayatta her şey de akademik başarı değildir. Bir çocuğun hayatına dokunabileceksin. Çocuk yıllar sonra diyecek ki ben öğretmenimle şuraları gezmiştim. Ben bunları öğrenmiştim. Biraz cesaret, istek olmalı, imkanlar da varsa her şey olabilir.

Ö13: Yani baktığımız zaman en azından kısıtlamıyor fakat bununa ilgili sınıf dışında şu etkinliği de yapabilirsiniz gibi öğretmeni yönlendirici cümleler, paragraflar görmüyoruz fakat en azından bizi kısıtlamıyor. Mesela Kurtuluş Savaşı'nın anlatıldığı 8. sınıflarda inkılap tarihinde biz kurtuluş savaşı şehri olarak rahatlıkla bandırma

vapuruna götürebiliyoruz. Tütün iskelesine götürebiliyoruz, kitap bunu bize yasaklamıyor, bunu yapamazsınız gibi bir engeli yok tamamen çevresel koşullarla, imkanlarla alakalı şeyler var. Önceden görmüş olsalar bile gidilen yerleri sınıfla öğretmenle ve bir rehberle gittikleri zaman ve o konunun orada işlenmesi ayrıca etkili oluyor. Bu eğitimler onlarda görerek bilgilerin daha da kalıcı hale gelmesini sağlıyor. Keşke bütün konularda mümkün olduğu kadar fazla olsa bu tür okul dışı eğitimler.

Ö19: Ders kitaplarında okul dışı eğitime yönelik etkinliklerin çok fazla olduğunu söyleyemem. Daha çok öğrencileri araştırmaya yönlendiren bölümler var. Öğrencinin internette araştırıp kendisinin dolduracağı etkinlikler var. Ama nüfus konusunda güzel etkinlikler var. Mesela mahallede nüfus sayımı gibi öğrencinin kendi mahallesinin nüfusunu saymaya yönelik çeşitli etkinlikler var. Mahallesinin yaş ortalamasını çıkarttığı çeşitli etkinlikler mevcut. Bu tür etkinlikler öğrencilerin yaşayarak öğrenmesini ve öğrendiklerinin kalıcı bir hal almasında oldukça etkili bir rol oynamaktadır. Zaten çocuğu okulun dışına ne kadar çok yönlendirebilirsek, onun hayatına ne kadar çok girebilirsel çocuk o bilgiyi daha hızlı bir şekilde kalıcı hale getirebiliyor.

Ö8: Yetersiz buluyorum.

Ö14: Ders kitapları tam olarak okul dışı eğitime uygun olarak düzenlenmemiştir.

Öğrencilere Konu Aktarımı Bakımından Ders Kitaplarının Yeterliliğine İlişkin Görüşler

Ö1: Kazanımlar yönünden: Şimdi şöyle ki ders esnasında o kazanımları çocuğa verdiğinizi ve çocuğun da aldığını görebiliyorsunuz ama hayata atıldıkları, çevreye geçtikleri zaman pratikte uygulamada o kazanımlar havada kalıyor ve birbiriyle uyumuyor. Uyuşmadığı için çocuk daha etkisi altında kaldığı kazanımlar içerisine giriyor, bizim kazanımlarımız ikinci planda kalıyor. Hani günlük hayattaki gördüğü, yaşadığı, uyguladığı şeyler daha etkin hale geliyor. Çevre duyarlılığı ile ilgili bir derste olan kazanımı ona kazandırıyoruz, herkes çöpün çöp kutusuna atılacağını biliyor.

Ama günlük hayatta veya okul bahçesine çıktığı zaman derste gördüğü şeyler çevrenin de etkisi altında kalarak sokağa veya bahçeye atabiliyor. Ama derste nasıl olması gerektiğini o kazanımı sağlamış oluyoruz. Aslına bakarsak teoride kazanımları alıyor

ancak pratik olarak uygulamada ise bu kazanımın vücut bulmuş halini göremiyoruz. Büyüklere karşı saygı ya da topluma karşı duyarlılık gibi çeşitli kazanımlarımız mevcut. Derste bu kazanımları öğrencinin aldığını hissediyorsunuz ama bir trafiğe çıktığı zaman, yolda gitti zaman, çarşıya,pazara gittiği zaman bizim o anlattıklarımız havada kalıyor. Öğrenciler öğrendikleri bilgileri davranışa dönüştüremiyor. Aslında büyük sıkıntı bundan kaynaklı burada da aslında çevre etkisinde olduğu için böyle bir süreç etkili oluyor. Anneden babadan yani daha yakın çevresinin etkisi altında kaldığı için okuldan çok yakın çevresi öğrencinin davranışları üzerinde etkili oluyor. Ama tabi ki mücadele edip bu sürecin değişmesine katkıda bulunacağız.

Beceriler yönünden: Ders kitaplarının öğrencilere verilmek istenen becerileri tam anlamıyla kazandırdığını düşünmüyorum. Ders esnasında öğrenci zaten bilgileri öğrenebiliyor ama bu bilgileri ileride nasıl kullanacağı konusunda sıkıntı yaşıyoruz, yine aynı konuya çıktık aslında baktığımızda. Hepimizin temiz bir çevrede yaşama hakkı var ve çocuk da bunu biliyor ama bu hakkı nasıl kullanacağı konusunda, nasıl olması gerektiği ya da çocuk olmalarının getirdiği haklarını nasıl kullanmaları gerektiği ile ilgili sıkıntılarımız var. Bu noktada ya biz yeteri kadar anlatamıyoruz ya da kitapta müfredatta bu konuyla ilgili bir takım ikintılar mevcut.

Değer yönünden: Ders kitaplarını değerleri kazandırmak hususunda da yeterli düzeyde görmüyorum. Ki bunu da zaten günlük yaşantımızda çok net bir şekilde görebiliyoruz. Herkes zorunlu eğitim zorunlu eğitim olarak 12 yıl boyunca isim değiştirerek soysal bilgiler dersini görüyor. Ama sokağa çıktımız zaman görülen bu derslerin hiçbir etkisinin olmadığını görmekteyiz. Ne yazık ki uygulamada anlatılan bilgileri göremiyoruz. Çevre, arkadaş, aile okulun önüne geçiyor ve öğrenilen bilgilerin davranışa dönüşmesini engelliyor bu durumda. Bunlara ek olarak basın, internet, televizyon, medyada da bir takım olumsuz örneklerin yer alması bu bilgilerin yerleşmeden kaybolmasını neden oluyor. Öğrenci sizin söylediğiniz 10 iyi örneği almıyor ama bir tane kötü bir örnek görüyor örnek ocuğa model olabiliyor.

Ö6: Kazanımlar yönünden: 7.sınıf ders kitapları kazanımlar açısından yeterli değil. Ancak diğer sınıflar fena değildi. Bu yıl ki kitaplarda 5-6.sınıflar fena değildi, 7.sınıflar kötüydü. Biraz yavan kalmıştı. Kitaplar yeterince renkli değildi, onların ilgisini çekecek düzeyde değildi. 7.sınıf öğrencisi bir de derse girdiğinizde göreceksiniz tam kopma noktasındadır. 8.de biraz daha durulaşiyor öğrenciler.

Çocuğun dünyasına girmek zordur. Hepsinin hazır bulunuşluk seviyeleri birbirinden farklıdır.

Beceriler yönünden: Ders kitaplarının beceriler yönünden zayıf olduğunu düşünüyorum. Bizim eğitim sistemimizin kuralları arasında eleştirel eğitim, eleştirel düşünme vs. vardır ama bunlar bulunsun diye konulmuş şeylerdir. Öyle hani çok da eleştirsınler diye bir şey aramaz bizim sistem. Ortalama bir vatandaş olsun, mümkünse de biz onu güdebilelim. Bu amaçla hazırlandığı için çok da suya sabuna dokunmaz yani.

Diyelim ki bir seçim var o seçimle ilgili çeşitli kurallar var o kurallarla ilgili çocuğa anlatılması, problemlerin ortaya koyulması lazım ki çocuk da eleştirel düşünebilsin, bir mantık oluşturabilsin. Aslında şuanda seçebilen bir kitle var. Aday kimse neyin seçimi yapabiliyorsa bunu araştıran, soruşturan, artı ve eksilerini değerlendirebilen yani aslında sorgulayabilen bir kitle var. Mesela çocuğa çoğunluğu ve çoğulculuğu anlatacaksın. İki ayrı kavram aslında ama çocuk bu iki kavramı sorduğunda ikisinin de aynı kavram olduğunu düşünüyor. Kitap çoğulculuğu da eklemiş ama onu anlatabilmen için bir takım eleştiriler getirmen gerekiyor ancak buna müsaade edilmiyor. Veya sen kitabı aşarak anlatırsan bunu bu sefer senin siyaset yaptığını düşünüyorlar. Bizim mesela en önemli sorunumuz bu; sandıkta mesela oy kullanmayı anlatıyorsun çocuğa en önemli şey o mesela okul meclis seçimi vardı ki onu da kaldırdılar bu sene. O seçimde bütün çocuklar gelir sandığa oyunu kullanır. Şimdi bu çocuklara çoğunluğu, çoğulculuğu, demokrasiyi derste anlatmak zorunda kalıyorsun, bu sefer veli diyor ki eleştirdi. Eleştirdim çünkü bir hata var yapılan ve bu hatanın çocuğa anlatılması gerekiyor bir şekilde. Konular çok farklı yerlere çekilebiliyor. Senin çocuğun yetişiyor burada sayın veli ve bu çocuk 6-7 yıl sonra seçmen olacak. Hiçbir şey bilmemesinden en azından araştıran, sorgulayan bir seçmen olarak sandığa gitsin. Bırakın da biz işimizi yapalım. Öğrenci sandıktan oy çalmanın zor olduğunu bilmeli ve sandığa giderken benim yum güvende rahatlığını yaşayabilmeli ben bunu tabi ki anlatacağım öğrencime. Ne yaparsam yapayım olmayacak tedirginliği olmamalı çocukta.

Değerler yönünden : Bu sene ben 7. ve 8. Sınıfların dersine girdim. 5. ve 6. Sınıfların ders kitabını ise inceledim. 8. Sınıfların kitabı inkılap tarihi anlamında fena değil, 7.sınıfların ders kitaplarında konular çok fazla ve sıkıştırılmış, acaba yetiştirebilir

miyiz kaygısı falan var. Ondan dolayı, kitabın zaten zayıf olduğunu söylemişim. Tam yeterli değil. Mesela ben olsam; yazıları biraz daha azaltıp konu bazında görsellerle destekleyerek, biraz daha çalışırdım değer konusunda. Mesela bizim okulumuzda buna çok ihtiyaç var. Bu okulda mesela çok iyi öğrenciler var. Bir sınıfta üç tane beş tane ama rezil öğrenciler de var. Ve onun üzerinde duramıyorsunuz. Bir dersin içinde dört beş konuyu vermeniz gerekiyor öğrenciye. Ki 235 küsur sayfaydı bu seneki kitaplar. Arada tatil oluyor, o oluyor, bu oluyor siz hastalanıyorsunuz bir takım engeller oluyor. Bir de ortak sınav vardı bu sene o ortak sınava kadar konuları ancak yetiştirebiliyorsunuz. Bu manada sıkıntılı olduğunu düşünüyorum.

Ö8: Kazanımlar yönünden: Ders kitaplarındaki konular kazanımları aktarmada yetersiz kalıyor. Bunun için ders dışı eğitimi kullanmak gerekiyor.

Beceriler yönünden: Yetersiz buluyorum.

Değer yönünden: Yetersiz buluyorum.

Ö12: Kazanımlar yönünden: Ders kitaplarımız şöyle, ders kitaplarında bütün bu kazanımlar yok ama ders kitapları o kazanımların hepsini soru olarak soruyor. Çocuk bunu araştırсын biraz diyor. Çocuk artık bu ödevi internetten mi yapar, aile büyüklerine mi sorar, çocuk bunu çevresindeki insanlara sorup bir anket çalışması zerinden mi ilerler yani her şeyi de internet olarak düşünmemeliyiz. Sosyal bilgiler dersi içinde kültürden tut da mirasına kadar her şeyin olduğu bir derstir. Ve çocuk birçok konuyu sadece aile büyüklerine sorarak bile öğrenebilir. Mesela bu sene 5.sınıfların ders kitabında çocuk internete bakmadan, internetle alakası olmadan aile büyükleriyle iletişimde bulunarak, abisine, ablasına, babasına, annesine sorarak bile birçok şey öğrenebilirdi. Kitapların özellikle 5.sınıfların gelişimini desteklediğini düşünüyorum. Geçen seneki ders kitaplarında çocukların anlayamayacağı bir takım ifadeler vardı ve biz onları açıklıyorduk. Bu sene yeni bir müfredat geldi 5.sınıflara ve konular daha da sadeleştirilmiş bir şekilde ele alınmış. Sınıf içi etkinliklere kitaplar daha yoğunlukta yer vermişti. Yani şuanda 5.sınıflarda konu yetiştirme derdi olmadan istekli, hevesi bir şekilde derse katılarak sene sonu getirilebilirler. Darısı diğer sınıfların başına özellikle de 8.sınıfların başına. 2 saatte 8.sınıflara inkılap tarihini anlatmak gerçekten çok zor. Allah göstermesin bir sosyal bilgiler öğretmeni bir hafta hasta olsun ve okula gelmesin gitti bütün müfredat gitti onu yetiştirmek çok zor. O

yüzden Allaha dua edelim ki hasta olmayalım. Bir çocuk vatanına, milletine, bayrağına aşık olmayı öğrenmeli. Bir çocuk vatani söz konusu olduğunda tamam ben elimden geleni yapıyorum, canımı vermeye hazırım diyebilmelidir. Bu bilinçle yetiştirilmelidir. Japonlar mesela çocukları Hiroşima ve Nagazaki bölgesine götürürler gezdirirler ve derler ki bu bir okul dışı etkinliktir. Yarın bir gün eğer ülken için üretmezsen bu hale gelirsün diye olacak olanları direk gösterirler. İşte bu duyguları çocuğa aşılama şarttır.

Beceriler yönünden: Şimdi ders kitabı becerileri çocuklara kazandırmak konusunda sorular daha çok devrede. Çok soru var içerisinde devamlı çocuklara soru soruyor. Mesela iki tane karikatür vermiş kitapta arasındaki farkı bulun diyor. Biri Selçuklu dönemine ait diğeri Osmanlı dönemine aittir. Arasında ne fark vardır diyor mesela. Ders kitaplarının öğrenciyi sorgulattığı yerler çok fazla. Eğitimde her zaman öğretmen- öğrenci- veli iletişimi çok önemlidir. Öğretmen öğrencileri görmelidir, onu aktif hale getirmeli çocuğun hazır bulunuşluk düzeyine bakmalıdır. Çünkü her çocuğa aynı soruyu soramazsın. Çünkü çocuk yapamazsa ben zaten sosyal bilgiler dersini sevmiyorum diye önyargıya sebep verecek. Ki zaten sosyal bilgiler dersi çok kolay bir ders değildir. Bazı kavramlar örneğin; demokrasi kavramı, milli irade kavramı gibi kavramlar soyuttur. Çocuk şimdi bunları özümseyemez. Yani her çocuğa aynı soru sorulmaz. Ders kitaplarımıza baktığımız zaman çok güzel sorular var içinde. Ve bu soruları yapan da var yapamayan da var. Mesela 7.sınıfların ders kitaplarında bu sene bir değişim oldu, geçen seneye oranla soru sayıları, etkinlik sayıları çok artmış. Ben çok fazla konu yığılmaktansa çocuk bence düşünsün, kafasını çalıştırması taraftarıyım. Yani hani derler ya öğretmen çocuğa bilgiyi vermemelidir, çocuğun düşünmesini sağlamalıdır. Sosyal bilgilere eskiden öğretmen derse girerdi şuradan şuraya ezberleyin bunu kim anlatacak derdi. Bu değil işte sosyal bilgiler.

Çocuk bence çok fazla konu bilmektense daha çok eleştirel düşünmeli. Beyin fırtınası çok önemli bu ders için.

Değer yönünden: Değerler eğitimi 5.sınıflarda çok güzel var. Ben bu sene 6.sınıflara girmedim. 8.sınıflarda zaten orada da değerlere yer veriliyor. Bence bir çocuk 8.sınıfta Atatürk'ün ilke ve inkılaplarını özümsemişse değerler eğitimin almıştır diyebilirim. 5.sınıflarda bu sene en önemli onu değerler eğitimi. Bir çocuk vatanına milletine düşkün olmalı ve vatanseverliğini özümsemeli. 5.sınıfta da zaten biz bunları

yapıyoruz. Öğrenilenlerin pratiğe dönüştürülmesinde aile çok önemli bir yere sahiptir. Ben çocuğa istediğim kadar argo konuşma, küfür kötü bir şeydir desem de anne baba küfürlü konuştuğu zaman ben çocuğa neden böyle konuyorsun diye sorduğumda çocuk ailenin konuşmasını normal algıladığı için karmaya giriyor. Bir Çin atasözü der ki 'Çocuk ailenin aynadır.' Ders kitaplarımız değerler eğitimine önem veriyor. Bizim bu sene önceliklerimizden birisi ki özellikle 5'lerde değerler eğitimidir. Sene başından beri devamlı çocuklara hırsızlığın kötü bir şey olduğunu, yardımseverliğin iyi bir şey olduğunu anlatırız ama tabi ki çocuğun ailesi ve çevresi bunu desteklemezse olmaz her şey havada kalır.

Ö14: Kazanımlar yönünden: Ders kitaplarında ünite ve kazanımların fazlalığı, kitabın içeriği sosyal bilgiler dersine verilen saat ile tutarlı olmadığı için yeteri kadar kazanım ,değeri ve beceri yönünden yeterli olduğunu düşünmüyorum.

Beceriler yönünden: Yeterli değil.

Değer yönünden : Yeterli değil.

Ö17: Kazanımlar yönünden: Ders kitapları konu başlangıçlarında kazanımları veriyor ama kazanım konusunda çocukların yeterince bilgisinin olduğunu düşünmüyorum. Kazanım kavramını da çok iyi bildiklerini düşünmüyorum. O nedenle kazanımların derse başlamadan önce öğretmen tarafından ayrıca açıklanması gerekiyor. Öğretmene bu noktada önemli sorumluluklar düşüyor. Kazanımların öğrenciler tarafında net bir şekilde anlaşılabilmesi için karşılıklı bir iletişimde bulunularak öyle bir karara bağlanması gerekmektedir.

Beceriler yönünden: Çoğu zaman temel becerileri öğrencilere aktarma konusunda etkili olduğunu düşünüyorum. Özellikle son zamanlarda bu becerilere yönelik çeşitli etkinliklere yer verilmesi öğrencilerin ilgisini çekmesi açısından oldukça önem arz ediyor. Çocukların ilgisini çekebilecek görseller, sorular yer almaktadır. Ama bunların olmasının yine de yeterli olduğunu düşünmüyorum. Kitaplarda eğer fazla olarak gördüğüm örnekler varsa onlardan ziyade öğrencilerin kendi hayat hikayeleri ve deneyimleri benim için önemli konuma geliyor. Kitap bizim için bu noktada bir örnektir. Birebir uygulanması gereken bir materyal değildir. Öğretmen bu durumda öğrencilerin ihtiyaçlarını tespit edip ona yönelik bir yönlendirme verebilmesi de önemlidir.

Değer yönünden: Ders kitapları verilmesi gereken değerleri öğrencilere veriyor ancak aman kısıtlaması nedeniyle üzerinde en fazla durulması gereken konular üzerinde gerekli sürede duramıyoruz. Ders saatleri bize bu konuda ne yazık ki kolaylık sağlamıyor. Bu da yeterli düzeyde bir aktarımın söz konusu olduğunu söyleyemeyeceğim. Öğrencilerin sağduyulu, vicdanlı, saygılı birer birey olması için dersimiz oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu bakımdan da gerekli özenin ve alakanın gösterilmesi gerekir. Toplumun temelini oluşturan gençlerimiz için çeşitli yatırımların yapılması gerekmektedir.

Ö13: Kazanımlar yönünden: Ders kitabı sonuçta gerçekten çok etkili bir kaynak, sonuçta öğretmen yokken çocuğun elinde ders kitabı var ve önemli bir kaynak. Fakat ders kitabı; öğretmen olmadan çok fazla işe yaracak nitelikte, yeterlilikte değil ne yazık ki. Mutlaka öğretmen rehberliğinde o kazanımlara yönelik çalışmaların aktif olarak yapılması gerekiyor. Fakat ders kitaplarını başka bir boyuttan birazcık eleştirmek istiyorum. Beşinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar söyleyebilirim bunu her yıl serzeniş olarak çeşitli platformlarda düşündüklerimi dile getiriyorum. Mesela yedinci sınıflarda çok fazla düzeylerinin o yaş grubu çocuğunun düzeyinin üzerinde konu var. Çok sıkıştırılmış tarih konuları var. Beşinci sınıflarda bazı konular ki çok fazla sadeleştirildiği düşünülmesine rağmen çocuğun seviyesini hala üzerinde kalıyor. Konular kitaba konulurken, müfredata alınırken bence o yaş grubu çocuğun soyut düşünme gelişiminin dikkate alınması gerektiğini düşünüyorum. Çok fazla bu kriter dikkate alınamıyor sosyal bilgiler dersinde, çok fazla yükleme yapılıyor. Ve o yükleme birdenbire hiçbir şey öğrenmemelerine neden oluyor. Mutlaka konular pedagojik olarak değerlendirilmeli, uzmanlar bu konuyu bu yaş grubunun anlayabileceği düzeyde ders kitaplarında yer verilmeli.

Beceriler yönünden: Genel olarak beceri çeşitlerini düşündüğümüz zaman ders kitapları bazı konularda becerilerin kazandırılmasını sağlarken, bazı konularda ne yazık ki bunun böyle olduğunu söyleyemeyiz. Kitabın tümünü bu özellikten yoksun olarak nitelendirirsek haksızlık etmiş oluruz. Kitabın hepsini evet bütün becerileri öğrencilere kazandırıyor dersek de onda da çok fazla abartmış oluruz. Ama bazı konularda bu değerlendirmeye olumlu şekilde katılabilirim. Örneğin geçen sene okuttuğumuz beşinci sınıfların ders kitabı ki bu seneyi kastetmiyorum geçen sene olan ders kitabı çok güzeldi. Çok eğlenerek okuduk, işledik, çocuklar da çok zevk aldı fakat

bir yıl sonra değişti ve bir istikrar da yok. Bir yıl sonra başka bir yayın evinin tamamen konu başlıkları aynı fakat içerikleri tamamen farklı bir kitabı geldi. Ders kitapları konusunda ne yazık ki bir ,istikrar yok. Sahadan bence kitaplar değiştirileceği konusunda görüş alınmalı, uygulayıcılardan çeşitli anketler yapılarak kitap evet bu düzeyde kalsın ya da kitap evet değiştirilsin gibi çeşitli nabız yoklamaları yapılarak kitapların güncel kalmaları sağlanmalı.

Değer yönünden: Değerler eğitimi ile ilgili biz okulumuzda bir proje uyguluyoruz. Samsun genelinde de birçok okul uyguluyor bunu. Fakat kitaplardan öğretilen bir şey midir değerler eğitimi bunu bilmiyorum işte. Ya da sırf buna yönelik kitaplar bu duyguyu bu ana fikri taşıyan değerler üzerinde çok fazla kitap okunursa bu duygular oluşur. Ki baktığımız zaman ders kitaplarının böyle bir yükümlülüğü var mıdır ki ?

Ancak buna rağmen ara ara yine de iyi niyetle bu değerler öğrencilere verilmeye çalışılmış. Direk bu değeri vurguluyor dediğimiz konular da var elbette. Çeşitli değerler ders kitaplarında gerekli düzeyde vurgulanmış.

Ö19: Kazanımlar yönünden: Kitaplar kazanımları veriyor ama şimdi her sınıfın ve her öğrencinin ayrı bir dokusu var. Hepsi birbirinden farklı. Mesela A sınıfına girersini farklı bir tepki yaşarsınız, B sınıfına girersiniz farklı bir tepki yaşarsınız. Zaten öğretilenlik mesleği de biraz orada ortaya çıkıyor. Siz girdiğiniz sınıflara göre şekil alıyorsunuz. Bazen öğrenci kitapta verilen kazanımı istenilen şekilde alamayabiliyor. Bu sefer siz kendinizce bir yöntem geliştirip o sınıfa o şekilde yaklaşıyorsunuz. Hatta sınıfın içinde bile çeşitli özel durumlar olabiliyor. Öğrencinin biri siz anlatmasanız bile kendisi o kazanımı alabiliyor. Ama mesela başka bir öğrencinin o kazanımı alabilmesi için onun zihin kapısını açmanız gerekiyor. Kitaplar kazanımlara uygun ama onu çocuğa vermek tamamen öğretmenin yeteneğine, o çocuğun seviyesine inebilmesine bağlı olan bir şeydir.

Beceriler yönünden: Ben 17 yıllık öğretmenim. İlk başladığım zamanlarda ders kitapları daha çok bilgiye dayalıydı. Tabiri caizse eğer ezber bilgiler ile doluydu kitaplar. Şimdi biraz daha sorgulamaya dayalı, mesela kendisini bulmaya dayalı o yüzden şuan da olan kitaplar daha iyi diyebiliriz.

Değer yönünden: Ders kitapları temel değerlerimizi öğrencilere aktarabiliyor. Sosyal Bilgiler dersinin konuları içinde de çeşitli değerlerimiz var. Bu değerlere yönelik

çeşitli örnekler de var ve bu örnekleri siz ve öğrenciler de zenginleştirebiliyor. Hatta öğrenciler bazen o kadar ilginç örnekler veriyorlar ki sizin aklınızdan bile geçmeyen örnekler oluyor bunlar. Sonuç olarak akıl akıldan üstündür demişler.

Ö4: Kazanımlar yönünden : Ben bu sene 5. Ve 7. Sınıflara girdim. Bu senenin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler kitabını ilk defa beğendim. 19 yıllık öğretmenim ilk defa beğendim. Yani yeterli olmadığı yerde çocuklara sticker yapıştırıyordum o sayfaya birkaç not aldırıyordum. Ama kazanımları karşıladığını 7. Sınıf ders kitabı için düşünüyorum. 5sınıflara gelecek olursak da eh işte diyebilirim onlar için. Çünkü 5.sınıflarda bilgiler onların seviyelerinin altında kalarak verildiğini düşünüyorum. Konular çok fazla sadeleştirilmiş ve baya bir düşürülmüş aşağıya. Bizim daha önceki konularımızda Atatürk İlke ve İnkılapları vardı ve bu kalktı artık kitaplarımızdan gerçekten de çok iyi oldu. Çünkü çocukların algılaması çok zor oluyordu, çok soyut kalıyordu. Bu konu 8.sınıf konusu 5'lerde vardı ve çok zorlanıyorduk algılamaları çok zor oluyordu. Onu kaldırdılar ve başka da zor bir konumuz kalmadı. Sadece Uygarlıklar konuları var o konuda aslında gayet zevkli halde işlenebiliyor. Kitaplar aslında madde madde bir şeyleri anlatsa daha iyi olur diye düşünüyorum. Az ve öz bilgiyle. Yani başlangıcı iyi mesela bir çocuk anlatıyor işte; ben Lidya Uygarlığında Sarp'ta yaşıyorum vs.vs bu kısmı iyi çünkü çocuk kendi seviyesine indiriyor, anlıyor ama gerisi hemen o çocuktan çıkıp başka bir pozisyon alıyor. Bir metin gibi oluyor ve bu da çocuğu yoruyor ve sıkılıyorlar. Daha çok ben okuma falan yaptırmıyorum sıkılmasınlar diye özelliklerini kısaca akıllı tahtadan verip, drama yapıyoruz, oyun oynuyoruz. Mesela Nesi var ? etkinliği, bir uygarlığı öğrendik.

Çocuklarla bir uygarlığı tutuyoruz bir kişi dışarı çıkıyor, ondan sonra çocuk içeri giriyor ve biz tuttuğumuz uygarlıkla ilgili çeşitli özellikler söylüyoruz. İçeri giren öğrenci onu bulmaya çalışıyor, bulamazsa şarkı söyletiyoruz, fıkra anlattırıyoruz gibi değişik şeyler yapmaya çalışıyorum ama 8'lerde bu mümkün değil böyle bir şey yapmak. Özellikle bu ders saatleriyle asla mümkün değil. Yıllardır bunu söylememize rağmen bizi devamlı göz ardı ediyorlar. Biz devamlı müzikten, resimden, teknoloji tasarımdan ders istemek zorunda kalıyoruz. Bizi LGS de bir puana indirgeyerek dersimizin soru puanını düşürdüler ve bu durum bizim için çok kötü oldu.

Beceriler yönünden: Mesela konu başlangıcında bir soru oluyor, konu başlığı adı altında o soru çocuğun o konuya geçmeden önce bir beyin fırtınası yapıp onun neler

bildiğini ortaya çıkarabiliyor ben bunu derslerimde uyuluyorum, o soruları çocuklara soruyorum. Çocuk konu hakkında ne biliyor gibi herkesin kendi fikrini söylediği bir beyin fırtınası yapıp genel olarak onunla ilgili neler biliniyor bunlar ortaya çıkabiliyor. Bu tür etkinlikler güzel olabiliyor. 7 .sınıfın kitabında bir de konunun sonunda vardı bu tür sorular. Ayrıca neler öğrendiğimiz kısmı da vardı, ne öğrendik başlığı adı altında. Fena değil iyi yani ama daha da geliştirilebilir çok çok iyi demiyorum ama daha iyi de olabilir elbette ki.

Değer yönünden: Bizim konularımız bunlarla iç içe aslında özellikle 5.sınıflarda. Aslında biz çocukların bu yargıları ilkokulda öğrenip geldiğini düşünerek davranıyoruz. Ama yine de bizim evrensel değerlerimiz olduğu için bunlar tabi ki konuşuyoruz. Ama kitapların bu değerleri tam anlamıyla verdiğini açıkçası pek düşünmüyorum. Konu itibariyle evrensel değerler yeri geldiğinde verilebiliyor ama biz konularımızı günlük hayata indirgeyerek daha çok anlatmaya çalışıyoruz. Br de bizim dersimizde şöyle bir şey var; biz sadece o konuyu değil mutlaka eskiye dönüp bağlantı kurmak zorunda kalıyoruz. Bir takım başka yerere de uzanabiliyor. Çünkü sosyal bilgiler emek günlük hayatla bağlantılı demek. O çocuğun günceli demek. Güncel sorular da sorabiliyoruz eskiyle bağlantılı sorular da sorabiliyoruz.

Ö18: Kazanımlar yönünden: Yüzdeler olarak değerlendirsem ancak % 70 falan diyebilirim. % 80 i geçmez yani ki o kadar da olmaz hatta. Yani yeterli diyebilirim ama muhteşem diyemem.

Beceriler yönünden: Şunu söyleyebilirim ki ; bazı öğrenciler her türlü noktada zaten o beceriye sahiptir. Bazı öğrencilerde ise yani kitap verse de yok vermese de yok. Açıkçası bu sadece kitaba bağlı bir durum değil. Bu durum çocuğun isteğine de bağlı. Kitapla, müfredatla, hazırlanan kitapla alakalı bir durum değil ne yazık ki.

Değer yönünden: Tamamen öğrenciye verilmek, kazandırılmak istenen değerleri katmıyor diyemem amam tam anlamıyla katıyor da diyemem. Mesela birbirine karşı saygı sevgi gibi değerleri evet çocuk bu değerleri kazanıyor ama sıkıntımız şu ki; çocuk bu değerleri davranışa dönüştüremiyor. Bu konuda çevre faktörü de etkili. Çocuk okulda bir davranışı yapmayı öğrenebilir ama çevresinde ya da teneffüse çıktığında arkadaşında o davranış yoksa yine bir problem ve karmaşa ortaya çıkar. Yani sadece dersin içinde olan bir şey değil ya da kitapla olabilecek bir şey değil.

Okul Dışı Eğitimin Konuları Aktarmada Kullanılma Durumlarına İlişkin Görüşler

Ö2: Dediğim gibi bunun alt yapısını hazırlamak lazım. Bunun en önemli unsuru bence ulaşım. Ulaşım sorunun çözülmesi lazım. Okul idaresi o konuda bir dilekçeyle müracaat edip gerekli izinleri alması lazım. Ama ortaokullarda şöyle bir sıkıntı oluyor. Örneğin; bir gününü gezi alıyor bu diğer derslerde aksamalara sebep oluyor. Çünkü diğer öğretmenlerin de yetiştirmesi gereken bir müfredatı var. Bu konu aksamaları domino etkisi gibi birbirini etkiliyor. Sene sonuna doğru bir hafta öncesinde dersler azalabilir, konuların yoğunluğu azalabilir o zamana sıkıştırılabilir bu tür etkinlikler. Yazışmalar artık o kadar uzun sürmüyor. Okul idaresine siz bir dilekçe yazdıktan sonra zaten e-mail üzerinden gönderiliyor. İnternet üzerinden haberleşiliyor. Dolayısıyla yazışmalar konusunda bir aksaklık, gecikme olmuyor. Ama dediğim gibi süreç biraz da planlamadan kaynaklanıyor. Bu tür yapılacak olan etkinlikler velilerin hoşuna gidiyor. Okul dışı gezilerine velilerimiz katılıyorlar yoğun bir şekilde. Dolayısıyla güvenlik sorunları vs gibi sorunlar hallediliyor gerekli tedbirlerle. Yasal mevzuata uygun araçlarla gidilip geliniyor. Güvenlikle ilgili endişelere rastlamadık.

Ö3: Okulumuzun mevcudu kalabalık olduğundan dolayı öncelikle bu konuda velilerimizi ikna etmemiz gerekiyor. Velilerimizi fazla izin vermek istemiyor, öğrencilerimiz ergenlik çağında olduğu için. Bu sebepten dolayı ilk önce veliyle görüşme sağlanarak bu konu aşılsa derslerin okul dışı ortamda yapılmasına yönelik daha kalıcı ve verimli olacağını düşünüyorum.

Ö1: Örneğin Çanakkale Savaşları'nı anlatırken sınıfta birebir sınıf ortamında bulunduğu zaman aynı ortamda olduğu için çocuğu çok fazla etkilemiyor ama bununla ilgili olarak çocukları alıp Gazi Müzesi'ne gidip Mustafa Kemal Atatürk'ü tanımak, o müzeyi çocuklara tanıtmak veyahut ta imkan olsa da Çanakkale'ye turlarla gidilse olayları yerinde anlatılsa. Oradaki müzeyi, savaştıkları alanları, ne yaptıklarını görse belki sınıfta yüz sefer anlatsak iki üç sene belki de daha az bir kısa sürede sınıfta anlatılanları unuttur ama orada gördüğü bir görüntü, oranın duygusu hayatında ömür boyu bir iz bırakır ve onun yanına bir anı olarak kalır. Benim bile bu yaşımda ilkokulda gidip gördüğüm bir yer hala aklımdayken sınıfta öğrendiğim bilgileri unuttum gitti. O yüzden bu tarz etkinliklerin gezilerin yapılması çocukların yararına olduğunu düşünüyorum Ama eldeki imkan ve şartlar kısıtlı olduğu için ne

yazık ki uygulama alanı bulamıyoruz. Okul dışı eğitimi destekliyorum çünkü öğrencinin mekan algısı değişiyor bu da öğrencinin derse olan bakış açısının değişmesine sebep oluyor. Sınıf ortamı dışına çıkılıp, bizim okulumuzda sinevizyon imkanı var çocukları alıp o salona getirip konuyla ilgili bir video, bir görüntü bir film seyretmek o çocuğun aklında kalıcı olabiliyor. Ama sınıf ortamında bu tür şeyleri pek bulamıyoruz. Anlatılan konular da havada kalıyor. Bir çevre inceleme gezisi, doğayı tanımak, çevre kirliliğini biz sınıfta ne kadar anlattıysak anlatalım çevre kirliliğinin olduğu bir bölgeye gidildiği zaman o ortamın görüntüsü, kokusu çocuğun aklında iz bırakıyor.

Ama sınıfta o etkiyi ne yazık ki yaratamıyoruz. Bu tür faaliyetleri görsel olarak da desteklenmesi çocukların öğrenmeleri ve akılda kalıcılığı bakımından da iyi olacağını düşünüyorum.

Ö10: Gezi, gözlem,sergi, sanal müze turları vb. etkinlikler yaptırılır. Bu tekniklerle öğrenci yaparak ve yaşayarak öğrendiği için öğrenme daha kalıcı hale getirilebilir.

Ö11: Klasik şeyler var aslında; müzelere götürmek gibi ama bunlar artık bir klasik haline geldi artık bunları da aşmamız gerekiyor. Çocuğu bir yere götüremiyorsak en azından bahçeye çıkarırız, gruplara ayırırız anlattığımız konuların içeriklerine öğrencilere çeşitli görevler veririm ve o görevi benimsemelerini sağlarım. Görselleştirildiği zaman öğrenciler anlatılan şeyleri unutmuyorlar ve kalıcı hale gelip, yeri gelip de sordumuz da hatırlıyorlar. Ama sadece konuşarak anlattığımız şeyler bir kulaktan girip diğerinden çıkıyor ve maalesef kalıcı olamıyor. Sınıf dışı eğitim bizim Türkiye ortamlarında çok zor; çünkü çocuğu sınıftan alıp bahçeye çıkartmak bir problemken, okul dışına çıkarmak bambaşka bir problem. Çeşitli izinler vs bunlar prosedürü uzun olan ve zaman alan süreçler. Sınıf mevcutlarının çok kalabalık da süreci etkileyen unsurlardan. Eğitim dediğimiz kavramı hem sınıf içinde hem de sınıf dışında kullanabiliriz. Sonuçta eğitimde mekan değil, eğitimde yaptığınız rol önemlidir. Ne kadar konuşma yeteneğiniz, tiyatro yeteneğiniz var bunlar önemlidir. Öğretmen tiyatrocudur, tiyatro yapamayan öğretmen pek başarılı olamaz. Okullarda kullandığımız akıllı tahtalar aslına fiziken gidemeyeceğimiz yerlere gitmemizi sağlıyor ve dışarıya bir nebze de olsa açılmamız için olanak sunuyor. Ama aynı zamanda bunlara ek olarak öğrencinin içinde bulunduğu durum, kendi şartları da bu noktada oldukça önem teşkil ediyor.

Ö14: il içi,il dışı geziler düzenlenebilir.

Ö16: Konulara örnek teşkil edebilecek yerlere gidebiliriz. Mesela yaşadığımız yerde müzeler. 8. Sınıflar tam Atatürk'ün Samsun'a gelişinden milli mücadele dönemini başlatmasından bahsederken tam da o konuda Bandırma Vapuru'na önceden gidip görünce çocuğun ilgisi çok farklı bir şekilde olabiliyor. Derse hazır hale geliyor çocuklar.

Ö19: Öğrencinin bir konuyu öğrenebilmesi için yaşaması gerekiyor. Olayın içinde olması gerekiyor. Örneğin seçimler konusunu anlatırken , bizzat kendisi okul meclislerinde oy verdiği zaman, sandık başında bekleyip sandık görevlisi olduğu zaman, olayı içselleştiriyor. Ya da demokrasinin temelleri konusunda; özgürlük eşitlik diyoruz ama o konuyu sınıfta yaşadığımız zaman, öğrencinin herkes eşit bir şekilde görüp, söz hakkı aldığına şahit olduğu zaman öğrenci kendi içinde evet demokrasi buymuş diyebiliyor. Yani öğrenciyi yaşama katmak ama bunu her anlamda yapmak gerekiyor. Öğrenciye düz bir şekilde demokrasi özgürlük diyorsunuz ama sınıfta eşit söz hakkı vermiyor, öğrenciyi dinlemiyorsanız o zaman orada eğitim bitiyor ve çocuk kendi içinde bir bocalamaya giriyor. Öğrencinin anlatılan şeyleri bizzat yaşaması gerekiyor.

Ö4: Daha önce de söylediğim gibi konu gereği mesela, Atatürk'ün Samsun' a çıkışı konusu işlenirken çocukları Bandırma Vapuru'nun oluşu yer götürebiliriz. Daha olayın bre bir anlatmak için. Ama daha önce de bahsettiğim gibi sınıflarımız kalabalık oluşu, biz zaten bir sınıfa girmiyoruz, bir sınıfla yapılırsa bu etkinlik olmaz hepsini getirmek de baya bir zor ama tabi ki olayı yerinde öğrenmek çocuğun görerek öğrenmesi daha kalıcı bir öğrenme olacaktır.

Ö7: Sahada uygulama yapılmalıdır.

Öğrenme Sürecine Katkısı Bakımından Okul İçi ve Okul Dışı Öğrenmelerin Öğretmen Görüşlerine Göre Karşılaştırılması

Ö2: Okul içi eğitim olumlu olumsuz: Çocuklar bir arada olunca belli bir konuya odaklanmaları daha kolay oluyor, birbirlerini dinlemeleri daha kolay oluyor fakat burada gözlem olmuyor. Kapalı, dört duvar arasına sıkıştırırsak eğitimi çocuklar belli bir zamandan sonra örneğin yarım saatten sonra artık bunalyorlar. Bir de çocukların

nihayetinde bir odaklanma süreleri var. İlk yarım saatten sonra oyun arıyorlar, burada da tabi öğretmen becerisi önemli, dersleri daha oyun haline çevirerek, dramatize ederek çocukların ilgisini arada toplayarak onları katarak zamanı daha verimli kullanabilirler. Dersi de böylece daha ilgi çekici hale getirebilirler diye düşünüyorum.

Okul dışı eğitim olumlu olumsuz: Okul dışı eğitimde de bizzat dokunması, görmesi gözlemlemesi daha iyi oluyor. Sınıf dışı eğitim çok fazla uyguladığımız bir yöntem değil. Dolayısıyla biz varsayarak bunların olumlu ya da olumsuz yönünü söyleyebiliyoruz. Aileler güvenlik ile ilgili bir endişeleri olabilir ve diğer dersleri aksatabilme noktasında bir endişeleri olabilir. Bunlar dışında gidilen yerle de ilgili çocuklar gidilen yerlere zarar verir mi tarzında ama yeterli sayıda öğrenci ve rehber öğretmenin olması durumunda bir problemin olacağını düşünmüyorum. Ama küçük çocuklarda 5-6. Sınıflarda ister istemez bir takım sorunlar olabilir. 7-8. sınıflarda bu tür etkinlikler daha kolay uygulanabilir. Uygulanması gerekir çünkü daha sonra çocuklar meslek eğitimine yönelecekler. Buna bağlı olarak organize sanayi gibi çeşitli yerlere onları götürerek meslekler hakkında çeşitli fikirlerin akıllarında oluşmasını sağlayabilir. İkisini de aslında birleştirmek lazım oradaki gözlemlerini sınıf içinde aktarabilmeleri lazım yani birbirinin tamamlayıcısı aslında.

Ö5: Okul dışı eğitim ile öğrenme, sınıf içi eğitim ile öğrenmeden daha fazla hatırlanır. Nasıl ki başkalarının anlattığı anılarını unuturuz ama kendi anılarımızı unutmayız.

Ö6: Okul içi eğitim olumlu olumsuz: Sınıfın iyi tarafı sakin bir ortam oluyor, o ortamda sınıfın düzeni iyi sağlanabilirse bire bir yüz yüze bir şeyler anlatabiliyorsunuz. Öğrenciler biraz daha pasif oluyor. Pasif oldukları için onlar açısından sıkıcı oluyor, onları derse katmak zor oluyor.

Okul dışı olumlu olumsuz : Okul dışında biraz daha sizin kontrolünüzde olmayan ortamda örneğin: biri korna çalar, biri müzik açar, biri saçma sapan bir şey yapar veya olumlu bir şey yapar. Bunu kontrol edemiyorsunuz. Dışarıda özellikle bizim yaş grubu öğrenciler için hareketli bir ortam biraz daha hoşlarına gidecek bir ortam oluyor.

Bir çocuğun ağaca tırmanması veya bir ortamda sosyal bilgilerle ilgili genel bir bilgiyi görmesi, onu yapması ve ortamların onlara uygun hale getirilmesi için çok

fazla mesafe kat etmemiz lazım. Mesela bizim okulumuzda sosyal bilgiler koridoru yok. Bazı okullarda var. Böyle bir koridor yapılırsa kaç gün bizim öğrencilerimize dayanır o konuda da pek emin değilim açıkçası.

Bu ne sil biraz kadir kıymet bilmeyen bir nesil. Örneğin; kapı kollarımızı sırf onlara zarar vermesin diye mıknaatıslı yaptık, onları bile mekanizmalarının içine sokuyorlar, bozuyorlar. İş güvenliği yasası gereği okulumuzu düzenledik ama öğrencilerimiz ne yazık ki bunun kıymetini bilmiyor. Tüm bunların dışında okulumuz çok katlı ve bu yüzden öğrenciler bahçeye çıkamadan hatta kantine gidemeden teneffüs sürelerini dolduruyorlar. Antalya'da bir okul var mesela 40 dakika teneffüs 40 dakika ders yapıyorlar belki abartılı olabilir bu durum ama en azından ders ve teneffüs saatlerinin düzenlenmesi verimlilik açısından iyi olabilir. Gerçi şöyle 40 dakika teneffüs yapılırsa da bizim okulda 40 dakika çocuk ne yapacak? Ya da en azından bir iki teneffüs süresi uzatılabilir. Ama aşağıya indiğinde ona uygun bir ortam olmalı. Benim lisede okuduğum dönem çok daha iyiydi şimdi ise durum çok fena. Her türlü imkanımız vardı.

Ö13: Her şeyden önce okul içi eğitim güvenlidir. Bedensel güvenlikleri, kaza riskinin olmaması, şeffaflığın olması, kontrol edilebilirliğin fazla olması gibi avantajları var okul içi eğitimin öğretmen açısından da daha konforlu, sınırları çizilmiş dört duvar arasında bir sınıfta kontrol ediyorsunuz. Kim ders dinliyor, kim gerçekten ilgili bunu zamanla öğrenip kontrol etmeniz çok kolay oluyor.

Okul dışında elbette ki bu durumlar çok kolay olmayacaktır ama en azından okul dışında da gidilecek alanın dışına çok fazla taşmamaları hususunda gitmeden önce bir planlama yapılmalı, belki birkaç öğretmen bir arada gidilerek o güvenlik açığı o şekilde kapatılabilir. Okul dışında da güvenlik çeşitli önlemlerle sağlanabilir. Okul içindeki en önemli avantaj güvenliğin kolay bir şekilde sağlanabilmesi, materyallerin daha rahat bir şekilde kontrol edilebilmesi, okul içinde sıraları, sandalyeleri var çantaları yanında bunların onlara vermiş oldukları bir güvenleri var elbette. Ama buna rağmen öğrenme açısından baktığımızda hala diyorum ki okul dışı eğitim daha iyi bir eğitim olanağı sunuyor bizlere. Okul dışı benim çok haya ettiğim ve uygulamak istediğim bir alandı öğretmenliğimin ilk yıllarından itibaren ve mümkün olduğunca da taşıdım çocukları okul dışına zaten. Ama yine de keşke daha fazla olanaklar ve imkanlar fazla olsa da daha çok etkinlik alanı elde edebilsek..

Ö15: Okul içindeki eğitimin olumsuz tarafı; sonuçta siz bir öğrenciyi belli bir süre, belli bir mekanda, belli bir davranış şekliyle sınırlıyorsunuz. Bir görsellik yok, tamamen dinlemeye yönelik olarak yani çocuk belli bir süre sonra bundan kopabilir. Ama dışarıya çıktığı zaman; bizim için bile geçerli bu şöyle bir dışarıya çıksan, amaçsızca etrafa bakınsan geçen zamanı bile fark edemezsin. Gördüğü eyleri akılda tutması daha kolay oluyor. Ben kendimden örnek vereyim. Ortaokul-lise çağlarımda ben Çorum'da yaşıyordum. 7-8 kez Hattuşaş'a gitmişimdir. Ben Tarih eğitimi de aldım kitaplarda bahsediyor mesela ama benim aklımda hep o çocukken , gençlikte gördüğüm sahneler geliyor. Mesela bu bilgiyi hiçbir zaman unutmam. Dolayısıyla buradan hareketle öğrenci de gördüğü, gezdiği bir yeri unutmayacak.

O bilgi daha kalıcı hale gelecek. Bizim okulumuz mesela Çanakkale 'ye çeşitli gezler düzenledi. Giden öğrencilere baktığımız zaman Çanakkale Savaşları konusu işlendiği zaman zaten hemen kendisini fark ettiriyor. Bizim sınıfta anlattığımız şey sınıftaki çocuğun gözünde canlanmıyor ama oraya giden, orayı gören çocuk neler olduğunu daha iyi kavrayabiliyor. Ve bu durum öğrencinin bilgilerinin daha kalıcı olmasını sağlıyor.

Okul dışının da olumsuz tarafı şu: Ne kadar uygulayabilirsin ? Bir tek sen değilsin, çocuk bir günde 7 saat derse giriyor. Onu bırakın, bazen belirli gün ve hafta oluyor mesela siz yapıyorsunuz, bir başka öğretmen diyor ki benim de var değdi zaman başka bir öğretmen yazılı yapacağız yapamıyoruz diyor. Konu yetiştirmemiz lazım yapamıyoruz, bu tür etkinlikler başka zamanlarda yapılamaz mı gibi ifadeler oluyor işte işin tek sıkıntısı bu zaman. Öğretmen öğrencisini tanır, o okulun şartlarını bilir yani bir yere götürdüğü zaman öğrenciler talkınlık yapar mı, kontrol edilebilirler mi gibi bir takım sorulara cevabınız olur. Zaten bu konuda bir şüpheniz varsa öğrenciyi okul dışına çıkaramazsınız.

Ö14: Okul dışı eğitim demek yüz yüze eğitim demek bu süreçte bunu yaşayarak görmüş olduk. Yüz yüze eğitim ise öğrencilerle birebir iletişim kurmak demek. Bu iletişimi, eğitimi olumlu yönden etkiler. Okul dışı eğitim ise öğrencilerin fiziksel araç gereç yetersizliğinden kaynaklı(internet, tablet, bilgisayar vb.) Olarak sıkıntı yaşanabilmekte. Bu da eğitimi olumsuz etkilemektedir.

Ö16: Okul dışı eğitim : Okul dışında tabii ki açık alanda çocuk yayılabiliyor onları bir araya toplamak, tek sınıfla giderseniz ve daha yetişkin çocukların derslerine girerseniz daha kolay ama yaşı küçük çocuklarla gittiğinizde onları toplamak daha zor. O zaman hani tek öğretmen değil de belki birkaç arkadaş gidersek daha rahat olabilir.

Okul içi eğitim: Sınıf içinde çocuğun ilgisini dağıtacak şeyler olmadığı için onun ilgisini toplamak daha kolay ama çocuğun da sıkılabilmesi söz konusu. İşte o yüzden araya böyle küçük espriler, şakalar vs. katıp çocuğun ilgisini tekrardan toplamaya çalışıp bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Ama ne kadar etkili oluyor konusunda tabii ki tereddütlerimiz var. Çünkü her çocuğa ulaşamayabilirsiniz. Ne kadar çoğuna ulaşabilirsiniz o kadar kar.

Ö18: -Okul içi eğitim olumlu: Kontrol mekanizması tam anlamıyla öğretmende. Neyin, ne kadarını vermemiz gerektiğini biliyoruz. Öğrenciler ne kadarını alacak, bu bilgiler ona uygun mu noktasında evet bütün kontrol biz öğretmenlerde.

Okul içi eğitim olumsuz: Okul içi eğitimde öğrenciler sadece öğretmene adapte oluyorlar. Yeni bir şeyler araştırma isteği yok. Öğrencinin kafasında nasıl olsa öğretmen anlatacak bunu okulda gösterecekler diye öğrenci araştırma konusunda çok önyargılı. Ben kendimi ekstra yormayayım öğrencilerin bir de bu rahatlığı var.

Okul dışı eğitim olumlu: Çocuğa birçok açıdan çeşitli artılar katacaktır mutlaka.

Okul dışı eğitim olumsuz : Öğrencinin olaya, konuya nereden bakacağını bilemem ne yazık ki. Kendine faydalı olacak bilgileri mi aldı ya da onu olumsuz etkileyecek bilgileri mi aldı bunu tam anlamıyla bilemem. Kafasına yerleştirdikleri ile ilgili çeşitli sıkıntılar olabilir.

Ö19: Okul içi eğitimde belli bir süre sonra öğrenciler dersten kopmaya başlıyorlar. Sizi dinlememeye başlıyorlar. Bazıları bu dinlememeyi tamamen uyku moduna geçerek bazıları da başka şeylerle ilgilenmeye başlayarak öğretmene yansıtıyor. Okul içi eğitimin tek başına yeterli olmadığı bir gerçek. Okul dışı eğitimle de aslında okul içi eğitimi desteklemek gerekiyor. Çünkü okul dışı eğitim işlenen konuya hareket bir enerji katma noktasında oldukça önemlidir. Ancak sınıf mevcutlarının kalabalık olması bunu olumsuz etkileyen bir olay. Bence ideal sınıf mevcudu 20-25 kişi bu civarda olması gerekiyor. Okul dışı öğretim aslında sınıf içinde öğrettiğini bilgilerin pekiştiricisi

konumunda oluyor. Yani çocuk anlattığınız konuyu bizzat görme imkanı buluyor. Örneğin; Atatürk'ün Samsun'a çıkışını anlatıyorsunuz öğrenciyi Bandırma Vapuru'na götürdüğünüzde öğrenci orada anlattığınız olayı aslında bir nevi yaşıyor. Ya da Gazi Müzesi'ne gittiğimizi düşünelim: Öğrenciye Atatürk şöyle toplantı yaptı, yanında bunlar vardı diye anlatıyorsunuz bunlar anlatılınca çok havada kalıyor ama bu anlatılanları bir de müzede görseller eşliğinde anlattığınızda hepsi öğrencinin gözünde canlanıyor. Ve onun zihnine yerleşiyor ve unutmuyor. Böylece öğrenci hem anlatılan konuyu hem de öğretmenini unutmuyor. Ama anlatılan konular sadece derste kaldığı zaman en çalışkan olan çocuk bile sadece bilgi olarak kalıyor. Gerçek değilmiş algısı oluşuyor. Bu yüzden müze gezileri, doğa gezileri anlatılan konuların öğrencilerin zihinlerine yerleştirilmesi konusunda oldukça önem teşkil etmektedir. Ve bu tür gezilerin son derece yararlı olduğunu düşünmekteyim.

Ö20: Okul içi eğitim öğrencide istendik davranışların kazandırılması için önemlidir. Çünkü dışarıda yanlış öğrenmelere de sahip olabilir. Ayrıca belli bir konu ile ilgili düzenli bir eğitim sürecinin olması öğrencinin daha planlı, disiplinli ve kararlı olmasını sağlamaktadır. Okul dışı eğitim okul içi eğitimin yerine değil onun eksiklerini kapatan tamamlayıcı bir unsur olarak düşünülebilir. Öğrencinin bulunduğu toplumla daha çok sosyalleşmesi, sosyalleşirken toplumsal değerleri daha iyi kavraması sınıf dışı eğitimle daha kolaydır. Öğrencinin yaparak yaşayarak öğrenmesi, kitaplarda okuduğu tarihi mekânları ve doğal güzellikleri gözleriyle görüp havasını soluması okul dışı eğitimle mümkündür. Okul hayata hazırlıksa okul dışı eğitim öğrenciyi bizzat hayatın içine sokup problem çözme becerisi kazandıran, yaşantı zenginliği sağlayan bir eğitim sürecidir.

Programdaki Okul Dışı Etkinliklerinin Değerlendirilmesi

Ö6: Açıkçası öğretim programlarını çok fazla incelemedim. Uzun uzadıya programa bakmadım açıkçası.

Ö7: Pratik açıdan yetersiz buluyorum.

Ö8: Müfredat yoğun olduğu için çoğunlukla okul dışı etkinliklere yer verilmemektedir.

Ö13: Ders kitaplarında okul dışı eğitimi konusunda yer verilen önerilen etkinliklere elimden geldiğince değerlendiriyorum ve uygulamaya çalışıyorum. Onlar bir

alternatif olarak sunuyorlar. Aslında olması gereken de bu çünkü öğretmen ne yapması gerektiğini bilen bir rehber olarak sınıfta varlığını sürdürüyor çünkü. Sunulan bu etkinliği başka nasıl değerlendirebilirim sorusuna yanıt arayan bir kişi aslında öğretmen. Konuyu alternatifler düşünerek işlemek, öğretmek bizim görevimiz ve evet kitap zaten bizlere o alternatifi sunuyor zaten. İstiyorsanız uyguluyorsunuz, istemiyorsanız uygulamıyorsunuz orası size kalmış. Okulun, öğretmenin, öğrencilerin içinde buldukları şartlara göre kitap içerisinde olan etkinliklerin değerlendirilmesi aslında şartlara kalmış bir durum. Bizim şehrimiz kurtuluş şehri olduğu için çeşitli konuları anlatırken olanaklardan faydalanabiliyoruz ancak bu konuları şehir dışında olan biriler için uygulamak neredeyse imkansız bir durumdur. Örneğin; Anıtkabir e öğrencilerimi götürmeyi her zaman çok istemişimdir ancak maddi sıkıntılar, bürokratik engeller bunları uygulamak için ne yazık ki bize yardımcı olmuyor. Bütün bunlara ek olarak veli engeli de var tabii ki. Bize karşı direnç gösterebiliyorlar ancak onlara da hak vermek gerekiyor çünkü yaşanmış şeyler var ve bunlar bizleri bile korkutuyor yeri geldiğinde. Bir şey olursa ne yaparız diye düşünmeden edemiyoruz. Ama mesela Ankara'daki öğrenciler için bu çok faydalı bir olanak. O yüzden etkinlikler konusunda bulunulan şehir e olanakları çok büyük bir önem teşkil ediyor.

Ö17: Öneriler şeklinde okul dışı etkinlikler varlıklarını sürdürmektedir. Öneriler bizi yönlendirir ancak yapılması zorunlu olmadığında ve dersinizi yetiştirme zorunluluğunuz olduğundan yapamayabiliyoruz.. Çünkü zaman zaman bir de ortak sınavlar oluyor. Konu yetiştirmek durumunda kalıyoruz. Bu etkinliklerin yapılabilmesi için ders saatlerimizin artırılması gerekir. Ya da bir zorunluluk olmalı ki bu etkinlikler yapılsın.

Ö2: Bu konuda etkinlikleri aslında proje kapsamında yapabiliriz. Proje ödevleri kapsamında. Aslında bakanlık bu etkinlikleri çok güzel bir amaçla yaptı, öğrencilerin yetenekleri, eksik oldukları noktalarda tamamlasınlar diye ortaya çıkardı ama çocuklar bunu not aracı olarak kullanıyorlar. Çocuklara bu ödevlerin amaçlarını söylüyorum ama onlar en yetenekli oldukları derslerden değil de en zayıf oldukları derslerden alıyorlar. Mesela çok güzel müzikle yeteneği olan çocuk müzikten almıyor. Ben şimdi böyle çocuklara vermeye çalışıyorum onlara verdiğim ödevlerde eski belediye binasını incelemeleri, fotoğrafını çekmeleri, 1928 yılında yapılmış bir bina burası , karşısında bir yer yıkıldı ancak restore ediliyor. Biraz önce dediğim gibi

bedestenin incelenmesi, Bandırma Vapuru'nun incelenmesi hatta köylerinde ürettikleri neler varsa üretim süreçlerini büyüklerinden dinleyip yazmaları, bunları fotoğraf çekerek , görsellerle destekleyerek, yazılarla bilgi vererek ortaya çıkarıyorlar ama bu sadece istekli olursa oluyor. Bizim bahsettiğimiz sınıfın tamamıyla alakalı. Çünkü çocuk onu istemezse sen de al deme durumum olmuyor. Çünkü çocuk talep edecek, sınıf öğretmeni verecek. Ben sadece öğretmen olarak projeye talip olanlara önerebiliyorum. Bu tür tarihi eserlerimizi, doğal olanaklarımızı bu sokaklarda eski yapılar kalmış onları incelemelerini istiyorum. Bu konuda projeler önemli ama ne yazık ki başka amaçla kullanılıyor.

Ö11: Çeşitli etkinlikler mevcut ama bir müzeye gitmek bile başlı başına bir problem, dışarı çıktığınız zaman bütün öğrencilerden sorumlusunuz ve bu çok büyük bir sıkıntı oluşturuyor. Hele de günümüz şartlarda bu çok zor.

Ö14: Öğretim programında yer alan okul dışı etkinlikler zaman yönünden yeterince uygulanamamaktadır.

Ö20: Geziler sergiler tiyatrolar, yarışmalar, mezuniyet etkinlikleri, bilim fuarları ve okul dışı araştırma ödevleri okul dışı etkinliklere örnek verilebilir.

Alternatif Okul Dışı Etkinlik Örnekleri

Ö8: Gezi – gözlem yöntemi rahatlıkla kullanılabilir.

Ö10: Örneğin bir gezi programında öğrenci derste öğrendiği bilgiyle birlikte yapılan okul dışı gezisiyle öğrendiklerini birincil elden yaparak yaşayarak öğrenir. Konuyla ilgili öğrendiklerini pekiştirir, tekrarlar. Bunun yanında sorumluluk ve araştırma becerisi gelişir.

Ö14: 5.Sınıf 3.ünitede yeryüzü şekilleri kazanımı doğada yaşayarak anlatılabilir.

Ö12: Bir okul dışı etkinliği örneği olarak öğrencilerimi Çanakkale'ye götürürdüm ilk işim bu olurdu. Çünkü ben kendim de 5-6 kere gittim ve oralara hakimim. Eski okulumu götürmüştüm. Önce bu okulda 5.sınıflardan başlardım. Her türlü yardım ve imkanın sağlanması şart tabi ki öyle birilerini geride bırakarak olmaz bu tür şeyler. Aslında buraya yakın olduğu için Bandırma Vapuru, Atatürk Müzesinden de başlayabilirim. Buraların bizler için önemini yerinde çocuğa anlatırım. Atatürk

buradan Samsun'a çıktı, yanında bunlar vardı tarzında çeşitli bilgiler de veririm tabi ki. Bu şekilde çocuk Kurtuluş Savaşı'nı özümseyin, bu topraklar için nasıl uğraşıldığını, düşmanın nasıl yurttan atıldığını, bayrağın önemini ve istiklal marşının önemini kavrasın çocuk. Önce tarihi yerleri gezdirirdim çocuğa tarh bana göre her şeydir. Sosyal bilgiler tarih ve coğrafyadır ama bence önce tarihtir. Ardından da doğal güzelliklerimiz; Çarşamba- Kaba ceviz Şelaleleri, Kızılırmak Kuş Cenneti, Vezirköprü- Şahinkaya Kanyonu gibi çeşitli doğal güzelliklerimiz gezdirirdim. Bana bir imkan verilse ben öğrencimi her yere götürürdüm. Çocuk çevresini tanıyıp görmeli. Mesela özel okullara bakıyoruz her yere gidiyorlar. Para var, imkan var, destek var tabi ki gezerler.

Ö16: Bilmediğim yerden sordunuz şimdi. Çünkü biz hiç dışarıda bir eğitim yapmadık. Ama dediğim gibi müze gezisi dışında bir etkinlik yapmadık. Çünkü yapamıyoruz. Şuanda da aslında bu konuyla alakalı bir örnek aklıma gelmiyor. Böyle bir örnek verebilmem için önceden bir hazırlık yapmam gerekiyor. Çünkü bizim ve sizin kuşağın eğitim alma şekilleri farklı olduğu için öğretmenlik yaparken yeniliklere işte kendimize bir şeyler katarak bu günlere gelmeye çalıştık. Onun için bunlarla ilgili bütün bilgimiz sınıf içinde dışarıda yok.

Ö18: Aslında anlatılan konuları imkanımız olsa da sınıfta anlatarak geçmek yerine, bire bir yerinde görsek bu şekilde bir şansımız olsa. Bu sadece bir konuyla ilgili değil. Her konuyla alakalı olarak geçerli. Konuları sadece işte bir savaşla, bir antik kentle anlatmak değil de olayları gösterebilmek. Bunun çok daha verimli olabileceğini düşünüyorum açıkçası.

Olayları kuru kuru anlatmak yerine hadi bugün şu müzedeyiz, hadi bugün şu ören yerindeyiz tarzında öğrencilerin ilgisini çekecek etkinlikler yapmak isterim.

Okul Dışı Etkinliklerini Gerçekleştirmek Noktasında Öğretmen Yeterlilikleri

Ö1: Okul dışı eğitim çalışmaları konusunda kendimi yeterli görüyorum ve gönülden destekliyorum. Çünkü benim sınıfta ne kadar iyi anlatırsam anlatayım oku dışındaki bu tür gezlere çocuklar için daha kalıcı, günlük hayatta daha uygulayıcı, hayatımızı daha kolaylaştırıcı hale gelebiliyor. Bakanlıkta bu durumlara ön ayak olursa örneğin; gidilecek araçları karşılama mesela Samsun ilinde okullara bir araç tahsis edilerek okulların dönüşümlü olarak haftanın belirli günlerinde veya ayda bir gün şeklinde

okuldaki öğrenilenlerin çeşitli yerlere gitmesi sağlanabilir. Çünkü bizim için de sınıf ortamından kurutulup başka bir ortama geçilmesi bizler için de daha renkli, daha cazip bir hale dönüşebiliyor. Her zaman sınıfa gidip monoton bir ortamda ders işlemek yerine zaman zaman o çocukları alıp onlarla farklı ortamlarda farklı şeyleri paylaşmak he çocuğun bilgiyi öğrenmesinin yanı sıra bazı şeyleri paylaşım armamızdaki öğretmen öğrenci ilişkisinin de düzelmesini sağlayacağını düşünüyorum. Sınıftaki öğretmen giriş kimliği ile yolculuktaki veya dışarıdaki bulunış kimliği bakımından çeşitli farklıklar olabiliyor. Bu tür aktivitelerin çocuklarla öğretmen arasındaki iletişimi olumlu yönde etkileyeceğini düşünüyorum. Eğitim açısından da bu tür aktivitelerin yararlı olacağını düşünüyorum. Sosyal bilgiler zümresi olarak sınıf dışı eğitimi destekliyoruz ve bu tür etkinliklerin yapılması taraftarıyız. Aslında biz zümre olarak bu tür kararlar alıyoruz ama kararları okul idaresine bildirdiğimizde aracın plakası, sigortası, Turizm Bakanlığına bağlı mı, giderken başına bir iş gelir mi, koltuk sayısı öğrenciler için yeterli mi gibi çeşitli bürokratik engellerle karşılaşyoruz. Ancak bu konuda okul idaresi de haklı. Neden haklı çünkü yarın yolda giderken bir kaza vs. bir ey olduğu zaman onun hesabı okul idaresine sorulacak. Okul idaresi de öğretmene soracak bunu nasıl götürdün diye bu şekilde olumsuz bir durum yandığı zaman çekilecek sıkıntılar çok olduğu için öğretmen arkadaşlar da bu sıkıntıyı yaşamak yerine sınıfımızda devam edelim şeklinde derslerine devam ediyorlar. Ama Bakanlık bu şartlara bir ön ayak olursa bir proje dahilinde ne yapılabilir, kendinin sağlayacağı çeşitli şartlara desteklenirse öğretmen arkadaşlar da Atatürk Müzesi, Gazi Müzesi gibi çeşitli mekanlara, doğal güzellikleri tanıtmak için sahillere gitmek gibi çeşitli olanaklar tanıdığı zaman öğretmen arkadaşlarımız da daha rahat bir şekilde hareket edeceklerdir diye düşünüyorum. Bakanlığın öğretmeni sahiplenmesi, öğretmenin öğrenciyi sahiplenmesi, idarenin öğretmeni ve öğrenciyi sahiplenmesi bu konuda oldukça önem teşkil etmektedir. Eğer bakanlık bu şartları sağlarsa her şey daha kolay bir şekilde ilerleyecektir. Ama çok kalabalık bir nüfus şeklinde okuyan öğrenciler var elbette ki kolay bir iş değil ancak imkansız da değil.

Ama belki şu olabilir; servislerin isteyeceği özelliklerin miktarını azaltırsak, ve okullara bu konuda daha yardımcı olursak, öğretmenler de bu konularda daha çok ön ayak olabilirler. Yaz dönemine doğru hava ısınıyor, dersler de biraz daha azalıyor o dönemde piknik adı altında ama piknik türü çeşitli geziler alanı olarak doğu park Batı

park gibi çeşitli alanlara geziler düzenlenebilir. Bu şekilde bir çevreyi tanımak adına çeşitli aktiviteler yapılabilir. Bu tür etkinlikler çocuklar için de heyecan sebebi olabiliyor. Okula isteyerek gelmeyen bir öğrenci o gezler için okula daha istekli gelebiliyor. Bu da başarılarını olumlu yönde etkileyecektir. Ama müfredatta bu gezi etkinliklerinin kendiliğinden olması bu etkinliklerin daha kolay yapılabilmesini sağlıyor. Bir gezide olumsuz olarak meydana gelen bir olay diğer gezileri de etkiliyor. Liselerdeki çocuklar davranış olarak, kişilik olarak biraz daha oturmuş ve daha sakinler ama ortaokuldaki çocuklar böyle şeyler içerirse girdikleri zaman bocalayabiliyorlar ama onlardan beklenen davranış da bu aslında. Onlardan lise çocuğu davranışını bekleyemeyiz. Onlar bu şekilde davranacak ama biz de onlar için mücadeleye devam edeceğiz. Ama en büyük eksikimiz bu noktada bakanlığın bu tür faaliyetleri ne yazık ki desteklememesi. Gerçekleşen bir takım olumsuzluktan dolayı bakanlık okullara bir yazı yolladı ve açıktan bu etkinlikleri yapmayın demedi ama önümüze prosedür engeli koydu. Ve dolaylı yünden aslında gezilerin yapılmasını engelledi. Çocukların başına bir iş gelir sorumlusu sizsiniz dedi aslında bir nevi olarak. Bu durumda da hem öğretmen hem idare geri çekiliyor. Durum bu ama aslında sınıf dışı faaliyetler oldukça eğlenceli, akılda kalıcı ama bakanlık da bu konuda çeşitli engeller çıkarıyor. Aslında destekliyor mesela seminer dönemi için öğretmenler seminer gününün birinde çevre gezisi faaliyet koymuş. Şimdiye kadar böyle bir şey yoktu ama bu yine de bakanlığın aslında bu tür faaliyetleri desteklediğini gösterir. Ancak en ufak bir olumsuzlukta yeniden geri adım attığını da bize gösteriyor.

Ö8: Bu konuda kendimi yeterli görüyorum.

Ö9:Elimden geldiğince uyguluyorum,severek büyük bir zevkle işliyorum.Bu açıdan kendimi daha çok geliştirmek için kurslar ve seminerler alıyorum.

Ö12: Okul dışı eğitimi konusunda kendimi yeterli görüyorum. Gerekirse bilmediğim bir yere çalışırım, özümserim yine de giderim. Öğrencilerime bu konuda faydalı olacağımı düşünüyorum.

Ö13: Evet okul dışı eğitimi konusunda kendimi yeterli görüyorum. Biraz ilgi alanları geniş bir insanım ondan kaynaklı olarak galiba biraz da bu sanıyorum, meraklıyım da aynı zamanda. Ama veli direnci, idare engeli gibi çeşitli engeller aslında bizim bu tür etkinlikleri yapmamızı engelleyen sebepler olarak gösterebiliriz. Bu nedenler de biz

de psikolojik gerilmeler yaratmıyor değil açıkçası . Aynı zamanda maddi yönden çok zengin bir bölgede bulunmuyor okulumuz bu yüzden de onların maddi olanakları belirli düzeyde olduğu için bizler de eldeki imkanlarla eğitimlerimi gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Fakat şehir içine konumuzla alakalı olan yerlere çeşitli geziler düzenleyerek elimizdeki imkanları değerlendiriyoruz.

Ö14: Tam olarak yeterli değilim.

Ö19: Okul dışı eğitimi konusunda kendimi yeterli görüyorum. Sosyal yönüm çok güçlüdür. Bu yüzden aslında dışarıda yaptığım faaliyetleri daha çok sevmekteyim. Gerekli bürokratik engeller aşıлып, okul dışı eğitim artık meşru bir hale geldiğinde kendimi okul dışı eğitimi konusunda başarılı olacağımı hissediyorum.

Araştırma Sorusu:

Okul Dışı Eğitim Bağlamında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Değerlendirilmesi.

Okul _____ Tarih ve saati (başlangıç ve bitiş) _____ Görüşmeci _____

GİRİŞ

Merhaba adım Selin CEYLAN ve yüksek lisans öğrencisiyim. Okul dışı eğitim bağlamında ders kitaplarında yer verilen etkinlikler hakkında bir araştırma yapıyorum ve sizinle de bu konu hakkındaki görüşleriniz üzerine konuşmak istiyorum. Bu görüşmedeki amacım okul dışı eğitim kavramına ders kitaplarında ne derece yer verilmektedir. Okul dışı eğitim kavramının öğretmenler üzerindeki etkisi nedir ve bu kavram Sosyal Bilgiler programlarında ne derece önem teşkil etmektedir? Bunları ortaya çıkarmaktır. Öğretmeler ile bu görüşmeleri yapıyorum çünkü öğretmenler hem gelecek nesillerimizi oluşturacak temel dayanaklar hem de öğrencilerin ne gibi ihtiyaçları olduğunu, onların ne şekilde ve hangi sistemle daha iyi öğrenebileceğini bilen yegâne kaynak noktalarımızdır. Bu çalışmada ortaya çıkacak sonuçların ilerleyen süreçte güncellenecek olan öğretim programlarına kaynak oluşturmasını, ders kitaplarında okul dışı eğitim etkinliklerine daha fazla yer verilerek öğrencilerin öğrendiği bilgilerin uygulama alanı bulmasına kaynak oluşturacağını umuyorum. Bu nedenle sizin okul dışı eğitim hakkındaki düşüncelerinizi, bu kavramın Sosyal Bilgiler programlarında yer almasının ve buna yönelik etkinliklerin bulunmasının öğrencilerin öğrenme düzeylerine olacak olan katkılarını ne düzeyde etkileyeceğini sizin görüşleriniz ve değerlendirmeleriniz doğrultusunda öğrenmek istiyorum.

- Bana görüşme sürecinde söyleyeceklerimizin tümü gizlidir. Bu bilgileri araştırmacıların dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken, görüştüğüm bireylerin isimlerini kesinlikle rapora yansıtmayacağım.
- Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğimiz bir düşünce ya da sormak istediğimiz bir soru var mı?
- Görüşmeyi izin verirseniz kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı?

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

1. Kaç yaşındasınız?
2. Branşınız nedir?
3. Hangi üniversiteden mezun oldunuz?
4. Okul dışı eğitim kavramı sizin için ne ifade etmektedir?
5. Okul dışı eğitim konusunda hizmet içi eğitim aldıysanız bu eğitimin nasıl bir eğitim olduğunu anlatır mısınız?
6. Okul dışı eğitime ders programlarında nasıl yer verilmektedir?
7. Müfredatta bulunan ders kitaplarını okul dışı eğitime uygunluğu bakımından değerlendirir misiniz?
8. Ders kitaplarının konuları öğrencilere aktarabilmek noktasında yeterliliğini değerlendirir misiniz?
  - Kazanımlar yönünden,
  - Beceriler yönünden,
  - Değer yönünden,
9. Konular öğrencilere verilirken daha etkili bir yol izlenmek istense okul dışı eğitimden nasıl faydalanılabilir?
10. Okul dışı eğitim ile okul içi eğitimi öğrenme süreçlerine katkısı bakımından karşılaştırarak değerlendirir misiniz?
11. Öğretim programlarında verilen okul dışı eğitim ile ilgili etkinlikleri değerlendirir misiniz?
12. Öğretim programında yer verilebilecek bir okul dışı eğitim etkililiği örneği verebilir misiniz?
13. Okul dışı eğitim etkinliklerini gerçekleştirebilmek noktasında kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?